

TIETO & TRENDIT

Tilastokeskus

Talous- ja hyvinvointikatsaus

2•2016

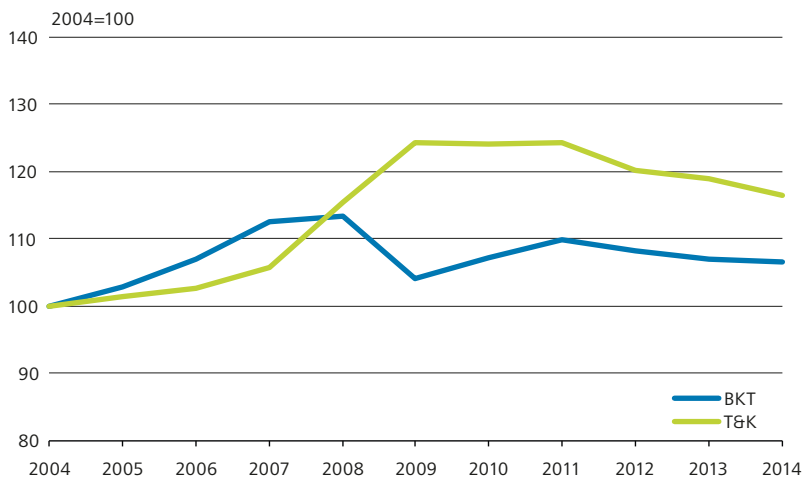

YHTEISKUNNALLISET JAOT

Miten koulutusalat
periytyvät?

Hyvinvointipalvelujen
todellinen hinta

Vähemmän sähläystä,
enemmän tuottavuutta

12

Suomi menettää asemiaan johtavien innovaatiomaiden joukossa

Tutkimusta ja innovaatioita kuvaavat indikaattorit ovat viimeisen viiden vuoden aikana kääntyneet selkeään laskuun.

15

Tuottavuutta voi parantaa myös vähentämällä häsläystä

PÄÄKIRJOITUS

- 5** Pitkä tie datasta viisauteen
Marjo Bruun

TRENDIT

- 6** Työttömyys laskussa EU:ssa
8 Vähemmän syntyneitä, enemmän kuolleita
8 Väestö kasvaa vieraskielisillä
9 Imeväiskuolleisuus historiallisen pieni

- 9** Asumiskulut rassaavat vuokralla asuvia

- 10** Isompi kunta, isommat tulot

- 11** Suomi kutsui talvella

- 11** Autokauppa käy

- 12** Putoaako Suomi johtavien innovaatiomaiden joukosta?
Ari Leppälahti

- 15** Sähnläys syö työpaikkojen tuottavuutta
Pekka Lith

VAIKUTA VASTAAMALLA LUKIJAKYSELYYN!

TIETOTRENDIT.STAT.FI/LUKIJAKYSELY

29

Koulutus periytyy

Lapset seuraavat vanhempiaan myös roolimalleja rikkoville aloille.

20

NEET-indikaattori soveltuu syrjäytymisen kuvaamiseen

Hyvinvointiongelmät kasautuvat nuorille, jotka jäävät koulutuksen ja työn ulkopuolelle.

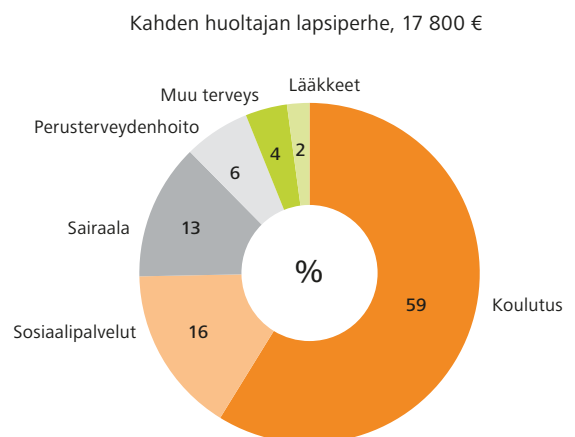
38

Lapsiperheiden kulutusmenot nousisivat kolmanneksen ilman julkisia hyvinvointipalveluita

Kahden huoltajan lapsiperheen hyvinvointipalveluina saama tuki, 17 800 euroa

TEEMA: YHTEISKUNNALLISET JAOT

- 20** NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä
Liisa Larja, Liisa Törmäkangas, Marko Merikukka, Tiina Ristikari, Mika Gissler ja Reija Paananen
- 29** Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin
Mika Witting ja Miina Keski-Petäjä
- 38** Hyvinvointipalveluille hintalappu
Mira Kajantie
- 44** Tuloerot kasvaneet pääkaupunkiseudulla
Pekka Ruotsalainen

51

Pasi Saukkonen:

”Tilastoilla voidaan tunnustaa yhteiskunnan etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja myöntää todeksi vallitsevat olosuhteet.”

62

Ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys nousee suomalaistaustaisten tasolle toisessa polvessa

51 Monikulttuurisuuden tilastointi kaipaa uudistamista
Pasi Saukkonen

57 Maahanmuuttajat muistuttavat sukupuolijakaumaltaan suomalaistaustaisia
Marja-Liisa Helminen

62 Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota
Hanna Sutela

72 Aavan meren tuolta puolen
Antti Kuosmanen

KIRJOJA

74 Data edellä – vaan ei ilman tulkintaa
Maija Metsä

75 Asumisen tulevaisuus
Päivi Linna-Koski

76 Aika käy vähiin
Kirsti Ahlqvist

KOTIMAAN KATSAUS

82 Työnteon tavat pirstaloituvat
Anna Pärnänen

KESKUSTELE BLOGISSA

TIETOTRENDITBLOGI.STAT.FI

Pääseekö ”maahanmuuttajuudesta” ikinä eroon?
Kilpailukykysojimus muuttaa funktionaalista tulonjakoa
Vaihtotase ylijäämäinen – pysähtyykö velkaantuminen?
Työnteon tavat pirstaloituvat

Tilastokeskus

JULKAISIJA

Tilastokeskus
www.tilastokeskus.fi/tietotrendit
Työpajankatu 13, 00022
Tilastokeskus
tietotrendit@stat.fi
etu.sukunimi@stat.fi
ISSN 1795–9799 (print)
ISSN 2343–2497 (pdf)

.....
: **PÄÄTOIMITTAJA** Hannele Orjala puh. 029 551 3582 **TOIMITUS:** Kirsti Ahlqvist, Jouni Kotkavuori, Päivi Linna-Koski, Maija Metsä,
: Informaatikko: Mikko T. Mäkinen **GRAAFINEN ILME JA TAITTO** Riikka Turunen **PAINATUS** Multiprint **TILAUSEHDOT:** Tieto&trendit –
: talous- ja hyvinvointikatsaus ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Kestotilauksen hinta on 98 euroa vuodessa. Tilaus alkaa heti seuraavasta
: numerosta ja jatkuu kestitilauksena ilman eri ilmoitusta. Irtonumeron hinta on 22 euroa. **TILAUKSET:** Edita Publishing Oy, puh. 020 450 05,
: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi tai tietotrendit@stat.fi **TOIMITUSNEUVOSTO:** Timo Koskimäki, Jaana Huhta, Marjaana Järvensivu, Johanna
: Laiho-Kauranne (Luke), Aura Pasila, Pekka Räsänen (Turun yliopisto), Olli Savela, Eero Savolainen (Suomen Pankki), Tuukka Tammi (THL).
: Julkaisun artikkelit eivät ole Tilastokeskuksen kannanottoja vaan niistä vastaavat tekijät. Julkaisun tietoja saa lainata, lähde mainiten.

MARJO BRUUN
PÄÄJOHTAJA

Pitkä tie datasta viisauteen

Digitalisaation odotetaan tehostavan merkittävästi toimintaa ja luovan mahdollisuuksia sekä julkisella sektorilla että yritystoiminnassa. Nopean kehityksen ytimessä on sähköisessä muodossa oleva data, jota syntyy jatkuvasti koneiden, laitteiden ja ihmisten toiminnan seurauksena. Myös datan tallennus- ja käsittelykapasiteetti sekä teknologiset ratkaisut mahdollistavat uudenlaisten tuotteiden, palveluiden ja arvoketjujen kehittämisen.

Odotukset ovat korkealla, mutta mitä kaikkea on otettava huomioon matkalla datasta tiedon kautta viisauteen?

Tilastotoimi on vuosikymmeniä käyttänyt tilastojen raaka-aineena dataa, jota on kerätty eri viranomaisten järjestelmiin. Näin on kertynyt kokemusta siitä, miten neuvotella viranomaisten kesken tietojen käytöstä ja miten siirtää, käsitellä, yhdistellä, suojata ja säilyttää tietoa.

Jotta digitalisaatio voi vastata siihen kohdistuviin odotuksiin, on datan laatuun kiinnitettävä huomiota digitaalisten prosessien kaikissa eri vaiheissa. Vain riittävän laadukas data on käyttökelpoista antamaan luotettavaa tietoa. Sen lisäksi, että kerätään tietoa yksittäisestä tapahtumasta, on mukana oltava metatietoa eli tietoa tiedosta. Esimerkiksi henkilön ikä ei riitä tiedoksi. On ymmärrettävää, miltä ajankohdalta ikä on, miten se on laskettu – vuosina, kuukausina vaiko päivinä. Samoin on tiedettävä, mitä tietoon sisältyy: kun vaikkapa puhutaan yrityksen voitosta, voidaan tarkoittaa monessa eri vaiheessa laskettua voittoa.

Eri organisaatioissa voidaan hyödyntää toisten jo keräämää dataa, johon usein yhdistetään muista lähteistä saattavia tietoja. Tietojen yhdistäminen eri tietolähteistä edellyttää tietosisällön tuntemista, metatietoja, yhteensopivaa teknologiaa ja datan yhteensovittamista. On tärkeää selvittää, onko yhdistäminen ylipäänsä mahdollista ja onnistutaanko se tekemään oikein.

Metatiedoista huolehtiminen kuuluu tiedonkeruusta vastaavalle taholle. Vain siellä on riittävä ymmärrys ja osaaminen metatietojen kuvaamiseen.

Yksi merkittävä digitalisaation potentiaali on avoin data, jota eri viranomaiset tarjoavat tänä päivänä runsaasti. Avaimella datalla on selkeästi määritellyt käyttöehdot sekä suositukset, jotka tukevat tietojen ja järjestelmien yhteensopivuutta. Avoimen tiedon saralla on edetty merkittävästi viime vuosina, ja avoimen datan käyttö ja yhdistely muihin tietoihin tarjoaa mahdollisuuksia räätälöityjen palveluiden kehittämiseen ja uudenlaisten liiketoimintojen kokeiluihin.

Rekistereissä ja tietokannoissa data on järjestyksessä, ja sen käsittelyyn ja yhdistelyyn on olemassa tunnetut, hyvät menetelmät. Kun hyödynnetään massadataa (big data), perinteiset käsittelytavat eivät toimi. Massadata on usein niin sanottua sumeaa dataa (fuzzy data), jonka käsittelyyn on kehitetty uusia menetelmiä ja teknologioita. Sen hyödyntämiseen ja laadukkaan tiedon tuottamiseen tarvitaan myös uudenlaista osaamista. Useissa massadatakokeiluissa on käytetty ”laatumittarina” sitä, että virallisilla tilastomenetelmillä tuotettu tieto osoittaa tulokset oikeiksi.

Jos perinteisin menetelmin tuotetut tilastot lakkautettaisiin tarpeettomina, olisi riskinä massadatan pohjalta tuotetun tiedon epäluotettavuus, kun datan sisältö muuttuu. Näin käy helposti hyödynnettäessä esimerkiksi sosiaalista mediaa, jonka käyttötavat muuttuvat nopeasti.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää huomioida tiedon eri käyttötarkoitukset ja yhteensopivuus jo siinä vaiheessa, kun dataa lähdetään keräämään ja rekistereitä ja tietojärjestelmiä luodaan. Datun monikäyttöisyyden lisääntyessä ja tiedon arvoketjujen kasvaessa on pidettävä huoli siitä, että aineistojen keruussa, käsittelyssä ja hyödyntämisessä ketjun eri osapuolet ymmärtävät ja huolehtivat riittävästi laadusta ja osaavat vaatia sitä.

Tie datasta viisauteen on pitkä, mutkainen ja paikoin kivikkoinenkin. Perillepääsyn eteen kannattaa kuitenkin tehdä työtä ja jakaa osaamista. Digitalisaatio tarjoaa valtavia mahdollisuuksia koko yhteiskunnalle ja sen eri toimijoille, niin viranomaisille, yrityksille kuin kansalaisillekin.

DIGITALISAATIO TARJOAA
VALTAVIA MAHDOLLISUUKSIA
YHTEISKUNNALLE JA SEN
ERI TOIMIJOILLE.

	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhdenmuk. inflaatio v. muutos %	Työttö- myys- aste, %
	4. nelj. 2015	4. nelj. 2015	maalisk. 2016	helmik. 2016
Suomi	1,0	0,2	0,0	9,2
Alankomaat	1,6e	2,5	0,5	6,5
Belgia	1,4	0,0	1,6	8,6
Espanja	3,3e	6,2	-1,0	20,4
Irlanti	9,2	17,4	-0,6	8,8
Italia	1,1	1,4	-0,2	11,7
Itävalta	1,1	2,7	0,6	6,0
Kreikka	-0,7e	1,4	-0,7	24,4*
Kypros	2,5	7,0	-2,2	12,6
Latvia	2,7	2,5	-0,6	10,1
Liettua**	1,9	6,0	0,8	8,8
Luxemburg	2,9	4,7	-0,6	6,3
Malta	5,7	5,4	1,0	5,1
Portugali	1,3	2,2	0,5	12,3
Ranska	1,4	2,3	-0,1	10,2
Saksa	2,1	-0,3	0,1	4,3
Slovakia	4,3	5,5	-0,5	10,3
Slovenia	3,3	3,6	-0,9	8,2
Viro	0,7	-3,4	0,5	6,4*
Euroalue	1,8	1,7	0,0	10,3
Britannia	1,8	-0,9	0,5	5,0*
Bulgaria	2,9e	5,8	-1,9	7,4
Kroatia	1,9	5,8	-0,9	15,1
Puola	3,8	6,1	-0,4	6,8
Romania	3,7e	2,9	-2,4	6,5
Ruotsi	5,0	5,9	1,2	7,1
Tanska	0,4	0,5	0,1*	5,8
Tšekki	4,3	4,3	0,3	4,5
Unkari	3,2	9,5	-0,2	5,9*
EU28	2,0	1,9	0,0	8,9
Norja	0,1	-7,6	3,6	4,8*
Sveitsi	0,4	-3,9*	-1,0	3,7
Venäjä	-3,8	-2,8*	7,3	5,8
Kiina	6,7*	7,2*	2,3	4,1*
Intia	7,3	0,7*	4,8	4,9*
Japani	0,7	-1,3*	0,3*	3,3
Yhdysvallat	2,0	0,4*	0,3*	4,9

Lähteet: Eurostat, Tradingeconomics.com
(e) ennakkoluku

* POIKKEUKSET:

Bkt: Kiina 1. nelj. 2016

Teollisuustuotanto, työpäiväkorjattu: Sveitsi jouluk. 2015;
Intia, Japani helmik. 2016; Venäjä, Kiina, Yhdysvallat
maalisk. 2016

Yhdenmuk. inflaatio: Tanska, Japani, Yhdysvallat
helmik. 2016

Työttömyysaste: Kreikka, Viro, Unkari, Norja tammik. 2016;
Britannia jouluk. 2015; Kiina 4. nelj. 2015; Intia 2013

** Liettua liittyi euroalueeseen 1.1.2015

Työttömyys laskussa EU:ssa

EU28-maiden työttömyysaste oli helmikuussa 8,9 prosenttia, mikä oli alhaisin sitten vuoden 2009 toukokuun. Euroalueen työttömyysaste laski helmikuussa alimmilleen sitten vuoden 2011 elokuun ja oli 10,3 prosenttia.

Eurostatin arvion mukaan kaikkiaan 21 651 miljoonaa EU-kansalaista oli työttömänä helmikuussa, heistä 16 634 miljoonaa euroalueella. Vuoden 2015 helmikuuhun verrattuna työttömien määrä väheni 1 971 000:lla, joista 1 303 000 euroalueella.

Työttömyys väheni 24 EU-maassa vuoden 2015 helmikuuhun verrattuna, pysyi ennallaan Belgiassa ja nousi Itävallassa, Latviassa ja Suomessa. Korkeimmat työttömyysasteet mitattiin Kreikassa ja Espanjassa. Saksan työttömyysaste oli alhaisin, 4,3 prosenttia. USA:n työttömyysaste helmikuussa oli 4,9 prosenttia.

Nuorten, alle 25-vuotiaiden työttömyys on myös laskussa. Helmikuussa kaikkiaan 4 381 miljoonaa alle 25-vuotiaasta oli työttömänä EU:ssa, heistä 3 011 miljoonaa euroalueella. Edellisvuoteen verrattuna nuorten työttömien määrä väheni 428 000:lla koko EU:ssa ja 219 000:lla euroalueella.

EU28-maiden nuorisotyöttömyysaste oli 19,4 prosenttia ja euroalueen 21,6 prosenttia. Korkeimmat nuorisotyöttömyyslukemat kirjattiin Kreikassa (48,9 %) ja Espanjassa (45,3 %), ja alhaisimmat Saksassa (6,9 %) ja Tšekissä (10,2 %).

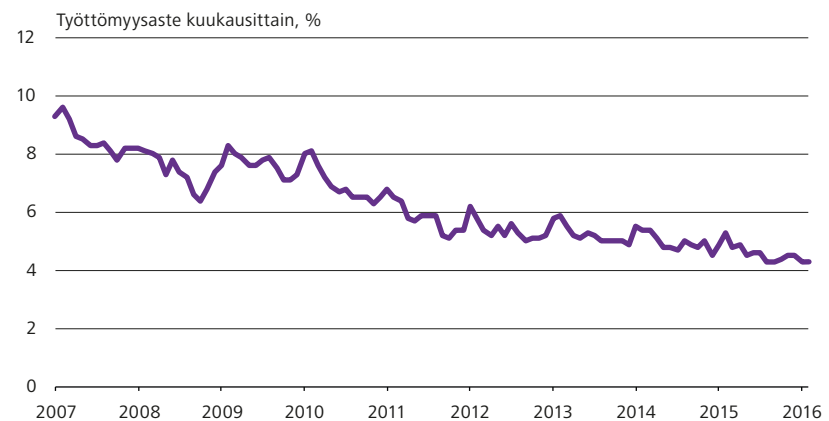
Saksan työttömyys alimmillaan sitten Saksojen yhdistymisen

Saksan työttömyysaste helmikuussa oli alhaisin sitten Saksojen yhdistymisen. Työttömyys on vähentynyt jo viisi peräkkäistä kuukautta, tammikuusta helmikuuhun työttömien määrä väheni 20 000:lla. Työttömiä työnhakijoita helmikuussa oli 2,72 miljoonaa.

Myös työllisyys on kehittynyt myönteisesti Saksassa. Viime vuoden viimeisellä neljänneksellä 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli vahvat 74,4 prosenttia. Etenkin naisten työllisyys on kasvanut, viimeisten kymmenen vuoden aikana jopa kymmenisen prosenttiyksikköä. Naisten työllisyysaste on nyt 70,1 prosenttia (4.nelj.2015), kun se vuonna 2005 oli 59,6 prosenttia.

Suuri osa naisista työskentelee kuitenkin edelleen osa-aikaisesti. Erityisesti

KUVIO 1. Saksan työttömyyskehitys

Lähde: Federal Statistical Office of Germany

pienien lasten äidit tekevät osa-aikatyötä: OECD:n tuoreen raportin mukaan kaksi kolmasosaa saksalaisista pienien lasten äideistä työskenteli 30 tuntia tai vähemmän viikossa vuonna 2013.

Naisten lyhyemmän työviikon vuoksi naisten ja miesten välinen palkkaero on suuri ja korostuu varsinkin korkeasti koulutetuilla naisilla: 43 prosentilla korkeasti koulutetuista miehistä, mutta vain 11 prosentilla korkeasti koulutetuista naisista palkkatulot ylittävät mediaanitulot kaksinkertaisesti.

OECD:n raportissa todetaan myös, että minimipalkkoilla on toistaiseksi ollut myönteinen vaikutus Saksan työllisyyskehitykseen ja minimipalkkoista on myös päästy etenemään parempi-palkkaisiin töihin.

Työllisyysasteet korkeita muissa Pohjoismaissa

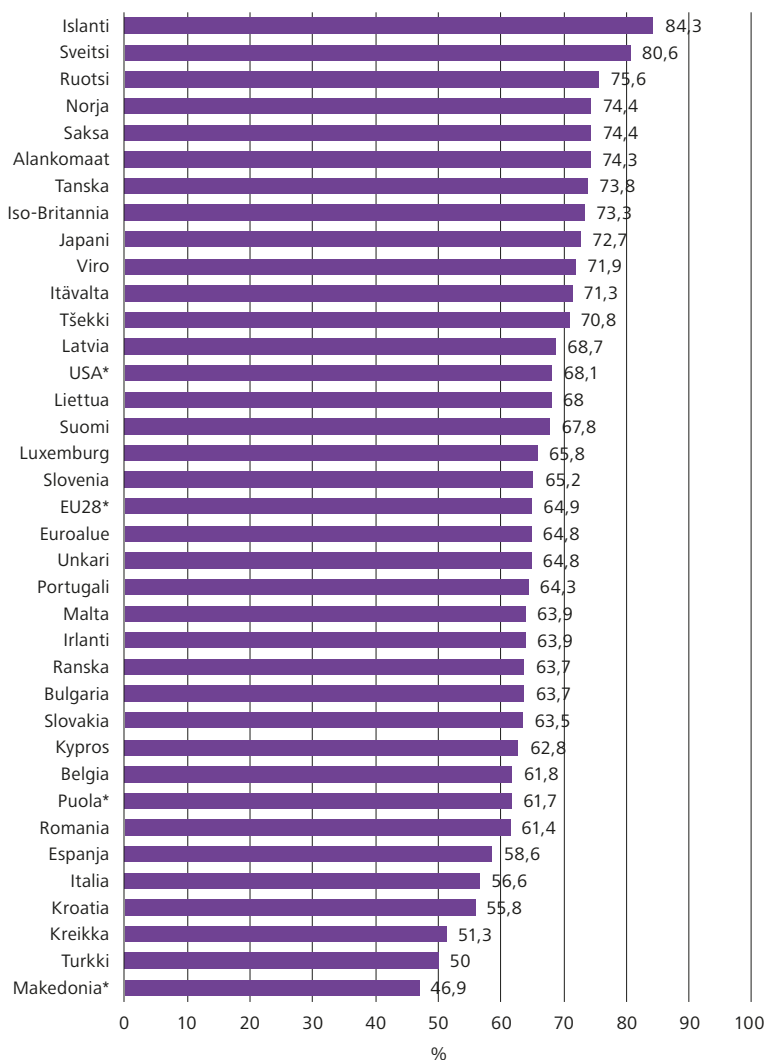
Eurostatin mukaan 15–64-vuotiaiden työllisyysaste euroalueella oli 64,8 prosenttia viime vuoden viimeisellä neljänneksellä. Kahdeksassa EU-maassa työllisyysaste ylitti 70 prosenttia ja neljässä EU-maassa alitti 60 prosenttia. Ruotsin työllisyysaste oli EU:n korkein, 75,6 prosenttia. Myös muissa Pohjoismaissa työllisyysasteet ovat korkeita.

Suomen työllisyysaste oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 68,1 prosenttia vuonna 2015 (67,8 % 4. nelj. 2015). Miesten työllisyysaste oli 68,5 ja naisten 67,7 prosenttia. Sekä miesten että naisten työllisyysaste pieneni hieman vuoteen 2014 verrattuna.

Suomessa työllisiä vuonna 2015 oli 2 437 000, mikä oli 10 000 vähemmän kuin edellisvuonna. Sekä työllisten naisten että työllisten miesten määrä väheni 5 000 hengellä edellisvuodesta.

Iäkkäämpien, 55–64-vuotiaiden, työllisyysaste EU28-maissa nousi 51,8 prosenttiin vuonna 2014. Iäkkäämpien työllisyysaste on noussut joka vuosi vuodesta 2002 lähtien, jolloin EU28:n aika-sarja alkaa. Ruotsissa myös 55–64-vuotiaiden työllisyysaste on selvästi EU-maiden korkein (74 %). Islannissa iäkkäämpien työllisyysaste on jopa 83,6 prosenttia. Myös Norjassa (72,2 %) ja Sveitsissä (71,6 %) ja Japanissa (68,7 %) iäkkäämpien työntekijöiden työllisyysaste oli suhteellisen korkea vuonna 2014.

KUVIO 2. Työllisyysasteet 4. neljännes 2015

* Vuonna 2014
Lähde: Eurostat, Database

Osa-aikatöissä vajaat 20 prosenttia, määräaikaisia 14 prosenttia

Osa-aikatyötä EU28-maiden työllisistä teki 19,6 prosenttia vuonna 2014. Osa-aikatyötä tekevien osuus on kasvanut tasan vuodesta 2004, jolloin 16,7 prosenttia teki osa-aikatyötä. Alankomaissa osa-aikaisia palkansaajia on vajaa puolet (49,6 %) työllisistä. Itävallassa, Saksassa, Iso-Britanniassa, Tanskassa, Ruotsissa, Belgiassa ja Irlannissa noin neljännes työssäkävivistä on osa-aikaisia.

Osa-aikatyö on huomattavasti yleisempää naisille kuin miehille. Noin kolmannes

EU28-maiden 15–64-vuotiaista naisista teki osa-aikatyötä vuonna 2014. Miesten vastaava osuus oli 8,8 prosenttia. Alankomaissa 76,7 prosenttia työllisistä naisista teki osa-aikatyötä vuonna 2014.

Määräaikaisten osuus koko EU:ssa oli 14 prosenttia vuonna 2014. Puolassa useampi kuin joka neljäs palkansaaja oli määräaikainen. Reilu viidennes palkansaajista oli määräaikaisia Espanjassa, Portugalissa ja Alankomaissa. ■

Lähteet: Eurostat, Database. OECD. Economic Survey of Germany 2016. Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

[VÄESTÖ]

Vähemmän syntyneitä, enemmän kuolleita

Vuonna 2015 syntyi 55 472 lasta, mikä oli 1 760 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Määrän väheneminen lähes kaksinkertaistui vuodesta 2014. Viimeksi syntyneitä oli vuotta 2015 vähemmän nälkävuonna 1868, jolloin syntyi vähän alle 44 000 lasta.

Syntyneiden määrä on nyt pienenty-nyt viitenä vuonna peräkkäin. Vuoden 2015 syntyvyyden mukaan nainen synnyttäisi keskimäärin 1,65 lasta. Viimeksi syntyvyys on Suomessa ollut pienempi vuonna 1987, jolloin se oli 1,59. Syntyvyys on ollut vuodesta 1969 lähtien alle väestön uusiutumistason, joka on 2,1 lasta naista kohden.

Edelliseen vuoteen verrattuna syntyvyys aleni lähes kaikenikäisillä, selvimmän 28–29-vuotiailla. Niinpä ensimmäisen kerran äidiksi tulleet ovat aiempaa hieman vanhempia. Viime vuonna esikoisen synnyttäneet olivat keskimäärin 28,8 vuoden ikäisiä. Keski-ikä nousi 0,2 vuodella edellisvuodesta, 10 vuodes-
sa se on noussut 0,9 vuodella.

Edes Pohjanmaalla ei enää uusiuduta

Kainuun maakunnassa syntyvyys aleni 1,98:sta 1,68 lapseen naista kohden kokonaishedelmällisyysluvulla mitaten. Suhteellisesti luku pieneni 15 prosenttia edellisvuodesta, mikä oli suurin suhteellinen muutos maakunnittain.

[VÄESTÖ]

Väestö kasvaa vieraskielisillä

Suomen virallinen väkiluku oli vuoden 2015 lopussa 5 487 308. Väkiluku kasvoi vuoden 2015 aikana 15 555 henkilöllä. Nykyvauhdilla 5,5 miljoonan raja ylitetään siis loppuvuonna.

Suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien määrä väheni viime vuonna vajaalla 4 000 henkilöllä. Äi-

Väestönmuutokset

	3. nelj. 2014	4. nelj. 2014	1. nelj. 2015	2. nelj. 2015*	3. nelj. 2015*	4. nelj. 2015*
Elävänä syntyneet	15 344	13 389	13 371	13 833	14 702	13 134
Kuolleet	12 875	13 144	13 954	12 788	12 188	13 146
Syntyneiden enemmitys	2 469	245	-583	1 045	2 514	-12
Maahan muuttaneet	10 351	6 941	5 890	6 214	8 779	5 480
Maasta muuttaneet	5 026	3 729	3 071	3 063	5 145	3 185
Nettomaahanmuutto	5 325	3 212	2 819	3 151	3 634	2 295
Väestönlisäys ¹	7 794	2 873	2 236	4 196	6 148	2 283
Väkiluku²	5 468 880	5 471 753	5 473 989	5 478 185	5 484 333	5 486 616

* Ennakkotieto

¹ Sisältää rekisterikorjaukset lopullisten tietojen 4. neljänneksellä

² Ajankohdan lopussa

Keski-Pohjanmaan maakunnassa syntyvyys aleni suhteellisesti toiseksi eniten, 13 prosenttia. Keski-Pohjanmaalla, jossa syntyvyys oli edellisvuonna maakunnittain korkein, se aleni 2,32 lapsesta 2,01 lapseen naista kohden.

Vauvoja tehdään eniten Pohjanmaan maakunnassa, mutta sielläkään syntyvyys ei ole enää väestön uusiutumistason yläpuolella. Lapsia syntyy Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin 2,05 lasta naista kohden, Keski-Pohjanmaalla 2,01 ja Etelä-Pohjanmaalla 1,99.

Vähiten lapsia vuoden 2015 syntyvyyden mukaan syntyisi Uudenmaan maakunnassa, keskimäärin 1,51 lasta naista kohden.

Vähintään 50 000 asukkaan kunnista Helsingissä kokonaishedelmällisyysluku

oli 1,32 viisivuotisjaksolla 2011–2015. Turussa luku oli 1,35 ja Tampereella 1,45. Korkein luku oli Seinäjoella, 1,94. Seuraavaksi korkein se oli Oulussa, 1,92, ja kolmanneksi korkein Espoossa, 1,86.

Enemmän hautajaisia sotavuosina

Kuolleiden määrä vuonna 2015 oli 52 492, mikä on 310 enemmän kuin vuonna 2014. Kuolleiden naisten määrä kasvoi 60 ja miesten 240 hengellä.

Kuolleiden määrä on ollut tätä suurempi viimeksi sotavuosina ja 1920-luvulla. ■

Lähteet: Tilastokeskus. Syntyneet 2015. & Tilastokeskus. Kuolleet 2015.

dinkielenään kotimaisia kieliä puhuvien määrä väheni toisena vuotena peräkkäin. Vieraskielisten määrä kasvoi runsaalla 19 000 henkilöllä.

Uudellamaalla yli 11 %, Etelä-Pohjanmaalla 2 %

Suomessa asui vakituisesti vuoden 2015 lopussa lähes 330 000 äidinkieltään vieraskielistä henkilöä. Vieraskielisten osuus koko väestöstä on nyt 6 prosenttia.

Suurimmat vieraskielisten ryhmät

olivat äidinkieltään venäjää puhuvat, 72 500 henkilöä, viroa puhuvat, 48 000, ja somalia puhuvat, 18 000.

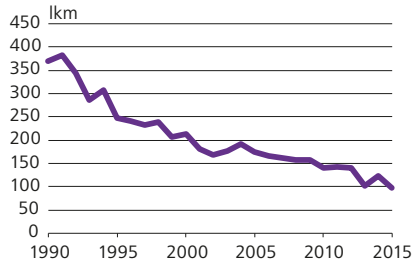
Maakunnittain tarkasteltuna vieraskielisten osuus oli vuoden 2015 lopussa korkein Uudenmaan maakunnassa, 11,3 prosenttia väestöstä, ja pienin Etelä-Pohjanmaalla, 2,0 prosenttia. ■

Lähde: Tilastokeskus. Väestörakenne 2015.

[VÄESTÖ]

Imeväiskuolleisuus historiallisen pieni

Alle vuoden ikäisenä kuolleet Suomessa 1990–2015...

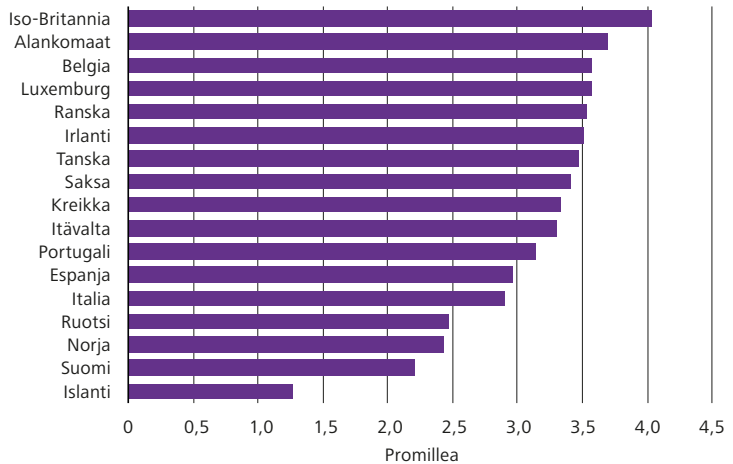
Lähde: Tilastokeskus. Kuolleet 2015.

Vuonna 2015 kuoli 97 lasta ensimmäisen ikävuotensa aikana. Määrä on pienin itsenäisen Suomen historiassa. Vuoteen 2014 verrattuna alle vuoden ikäisenä kuolleiden eli imeväiskuolleiden määrä laski 27:llä.

Imeväiskuolleiden määrä tuhatta elävänä syntyneestä lasta kohden oli 1,7. Vuotta 2015 ennen pienin imeväiskuolleisuusluku oli 1,8 promillea vuonna 2013, jolloin alle vuoden ikäisenä kuoli 102 lasta.

Vuosina 2011–2013 Suomen keskimääräinen imeväiskuolleisuus oli toi-

...ja Länsi-Euroopan maissa keskimäärin 2011–2013

Lähde: Tilastokeskus. Kuolleet 2015.

seksi pienin verrattuna Pohjoismaihin ja Länsi-Euroopan maihin. Suomea pienempi imeväiskuolleisuus oli Islannissa, jossa se oli 1,3 promillea.

Vastasyntyneen elinajanodote vuonna 2015 oli pojilla 78,5 ja tytöillä 84,1 vuotta. Miesten elinajanodote nousi 0,3

ja naisten 0,2 vuotta. Vastasyntyneen elinajanodote kertoo vuosien määrän, jonka verran 0-vuotias eläisi kuolleisuuden pysyessä nykyisellä tasolla. ■

Lähde: Tilastokeskus. Kuolleet 2015.

[ASUMINEN]

Asumiskulut rassaavat vuokralla asuvia

Suuret asumiskustannukset rasittavat vuokralla asuvia kotitalouksia useammin kuin omistusasunnoissa asuvia. Vuokralla asuvista kotitalouksista 17,2 prosenttia oli asumiskustannusrasitteisia vuonna 2014. Osuus oli 1,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin edeltävänä vuonna ja 3,6 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2012.

Asumiskustannusrasitteisella kotitaloudella asumiskustannusten osuus käytettävistä olevista rahatuloista, asumistuet pois lukien, on yli 40 prosenttia.

Vuokra-asunnoissa asuvien asumiskustannusrasitteisten kotitalouksien

ja henkilöiden määrät alkoivat kasvaa vuoden 2011 jälkeen uudestaan vuonna 2013. Vuosina 2011–2012 sellaisia oli vajaat 14 prosenttia ja vuonna 2013 noin 16 prosenttia vuokra-asuntokotitalouksista. Aiemmin 2000-luvulla asumiskustannusrasitteisten osuus vuokra-asuntokotitalouksista oli pysynyt lähes poikkeuksetta 10–12 prosentissa.

Koko väestössä asumiskustannusrasitteisia kotitalouksia oli vuonna 2014 noin 190 000, ja niihin kuului 254 000 henkilöä. Osuus kotitalouksista oli sama kuin edeltävänä vuonna, 7,2 prosenttia.

Asumiskustannukset ovat kasvaneet

vuokra-asunnoissa asuvilla kotitalouksilla enemmän kuin omistusasuntokotitalouksilla. Vuokrat ovat nousseet kolmen prosentin vuosivauhdilla, omistusasumisen kustannukset puolestaan paljon vähemmän matalan korkotason vuoksi.

Vuoden 2011 jälkeen kotitalouksien tulotaso on alkanut yleisesti hieman heiketä, vuokralla asuvien tilanne enemmän kuin omistusasunnoissa asuvien. ■

Lähde: Tilastokeskus. Tulonjakotilasto 2014.

[PALKKARAKENNE]

Isompi kunta, isommat tulot

Työpaikan sijaintikunnan koolla on yhteys palkansaajien ansioihin. Kun työpaikka sijaitsi yli 100 000 asukkaan kunnassa, kokoajaisten palkansaajien kokonaisansioiden mediaani oli 3 143 euroa kuukaudessa vuonna 2014. Vastaava mediaaniansio oli alle 10 000 asukkaan kunnassa 2 647 euroa kuukaudessa.

Vuonna 2014 mediaani oli 2 946 euroa: puolet palkansaajista ansaitsi enemmän ja puolet vähemmän. Mikäli kaikki palkansaajat järjestetään jonoon palkan suuruusjärjestyksessä, keskimmäisen palkansaajan palkka on mediaanipalkka.

Kokonaisansiot sisältävät säännöllisen työajan palkan, ylityökorvaukset, kaikki palkanlisät ja luontoisedut. Kokonaisansiot eivät sisällä kertaluontoisesti maksettavia palkaneriä, kuten tulospalkkioita. Palkkarakennetilaston kokonaisansiot ovat bruttopalkkoja. Kokoajainen palkansaaja on tehnyt täyttä työviikkoa koko tilastointikuukauden.

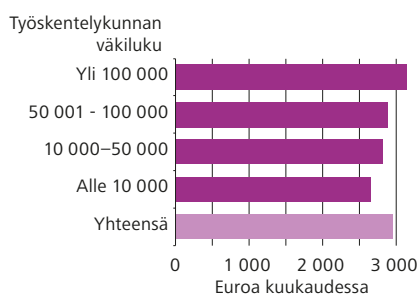
Erot suurimpia johto- ja asiantuntijatehtävissä...

Palkkarakennetilaston palkansaajista noin puolet työskenteli yli 100 000 asukkaan kunnissa. Nämä kunnat olivat Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Lahti ja Kuopio.

Näistä kunnista muodostetussa ryhmässä kokonaisansioiden mediaani oli suurin viidessä ammattiluokituksen pääluokassa: johtajat, erityisasiantuntijat, asiantuntijat, toimisto- ja asiakaspalvelijat sekä palvelu- ja myyntityöntekijät.

Vastaavasti alle 10 000 asukkaan kunnista muodostetussa ryhmässä kokonaisansioiden mediaani oli pienin kaikissa ammattiluokituksen pääluokissa lukuun ottamatta luokkaa maanviljelijät ja metsätyöntekijät ym.

Työskentelykunnan koon yhteys ansioihin oli vahvin johto- ja asiantuntijatehtävissä. Johtajien mediaaniansio oli 6 166 euroa yli 100 000 asukkaan kunnissa ja 4 592 euroa alle 10 000 asukkaan kunnissa. Johtajien mediaaniansio oli siis kolmanneksen suurempi isoissa

Kokoajaisten palkansaajien kokonaisansioiden mediaani työpaikan sijaintikunnan väkiluvun mukaan 2014.

kunnissa. Erityisasiantuntijoilla vastaava ero oli 16 prosenttia ja asiantuntijoilla 13 prosenttia.

Toimisto- ja asiakaspalvelijoilla ero mediaaniansioissa suurimpien ja pienimpien kuntien välillä oli kahdeksan prosenttia. Vastaava ero oli palvelu- ja myyntityöntekijöillä kaksi prosenttia.

Mikäli Uudenmaan yli 100 000 asukkaan kunnat, Helsinki, Espoo ja Vantaa, poistettaisiin tarkastelusta, olisivat mediaaniansiot yhä suurempia suurissa kuin pienissä kunnissa liki kaikissa ammattiluokituksen pääluokissa.

...ja yksityisellä sektorilla

Erot mediaaniansioissa ovat suuria niissä ammattiluokissa, joissa valtaosa palkansaajista työskentelee yksityisellä sektorilla. Vastaavasti julkiselle sektorille painottuvissa ammattiluokissa yhteys mediaaniansioiden ja työskentelykunnan koon välillä on heikompi.

Esimerkiksi talousjohtajien mediaaniansio oli 6 735 euroa kuukaudessa suurimmissa kunnissa, kun taas pienimmissä kunnissa talousjohtajien mediaani oli 4 770 euroa kuukaudessa. Myös pääosin yksityisellä sektorilla työskentelevät konetekniikan erityisasiantuntijat sekä luotto- ja laina-asiantuntijat ansaitsivat keskimäärin enemmän suurissa kuin pienissä kunnissa.

Ammateissa, joissa valtaosa palkan-

saajista työskentelee kuntasektorilla, kunnan koolla ei ole yhtä selkeää yhteyttä ansiotasoon. Lastenhoidon johtajat ja psykologit ansaitsivat hieman enemmän suurissa kuin pienissä kunnissa. Lastentarhaopettajien kokonaisansioiden mediaani oli puolestaan suurimmillaan alle 10 000 asukkaan kunnissa.

Palvelualoilta löytyy myös ammattia, joissa ansiot ovat suurempia pienissä kuin suurimmissa kunnissa. Kokkien sekä kahvila- ja baarimyyjien mediaaniansio oli suurimmillaan, kun he työskentelevät alle 10 000 asukkaan kunnassa. Toimistosiivoojilla suurin mediaaniansio oli 10 000–50 000 asukkaan kunnissa.

Yleislääkärien mediaaniansio oli 16 prosenttia suurempi alle 10 000 asukkaan kunnissa kuin yli 100 000 asukkaan kunnissa. Yleislääkärit ansaitsivat pienissä kunnissa työskennellessään selkeästi enemmän työaikaan liittyviä lisiä, mutta kokonaisuudessaan ero mediaaniansioissa ei selity työaikalisillä. Myöskään yleislääkärien ikäjakauma ei selitä eroa.

Palkkatilaston pohjalta ei voida ottaa tyhjentävästi kantaa ammattikohtaisiin palkkaeroihin erikokoisten kuntien välillä: tilastossa ei ole tietoa henkilökohtaisista palkanlisistä tai palkkaryhmistä. Erot ansioissa voivat liittyä myös työssä suoriutumiseen, kokemukseen tai muihin palkkaukseen vaikuttaviin tekijöihin.

Ammattirakenteet selittävät osan

Kokonaisansioiden mediaani on sitä suurempi, mitä suurempi työskentelykunta on. Myös keskiarvo on suurempi suurimmissa kunnissa. Niissä ensinnäkin ansiot ovat keskimäärin suurempia samoissa ammattiluokissa. Toinen palkkaeroon vaikuttava tekijä on kuntakoon mukaan eroava ammattirakenne.

Esimerkiksi asiantuntijoita – jotka ansaitsevat tyypillisesti muita palkansaajia enemmän – on suhteellisesti enemmän suurissa kunnissa. Yli 100 000 asukkaan kunnissa noin 50 prosenttia kokoajaisista palkansaajista työskenteli erityisasiantuntijana tai asiantuntijana, kun vastaava lukema alle 10 000 asukkaan kunnissa oli noin 30 prosenttia. ■

Lähde: Tilastokeskus. Palkkarakenne 2014.

[MATKAILU]

Suomi kutsui talvella

Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät helmikuussa Suomen majoitusliikkeissä 14,6 prosenttia viime vuodesta. Sitä vastoin kotimaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät 3,4 prosenttia. Kaikkiaan Suomen majoitusliikkeissä kirjattiin lähes 1,5 miljoonaa yöpymisvuorokautta helmikuussa 2016, mikä oli 1,5 prosenttia enemmän kuin helmikuussa 2015.

Venäläisyöpyemisten jyrkkä lasku taitui helmikuussa. Heille kirjattiin Suomen majoitusliikkeissä vajaat 32 000 yöpymisvuorokautta, mikä oli enää 3,1 prosenttia vähemmän kuin helmikuussa 2015. Saksalaiset, britit ja ranskalaiset nousivat kuitenkin venäläisten ohi suurimmiksi ulkomaisten matkailijoiden ryhmiksi helmikuussa, jättäen venäläiset vasta neljännelle sijalle.

Saksalaisille tilastoitiin 46 000 yöpymisvuorokautta, mikä oli 7,9 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Britit yöpyivät majoitusliikkeissä runsaat 45 000 kertaa, mikä oli 7,6 prosenttia enemmän kuin helmikuussa 2015. Ranskalaiset olivat kolmantena lähes 44 000 yöpymisellä. Kasvua viimevuodesta oli peräti 20,7 prosenttia.

Suurimmat kasvuprosentit tulivat

Majoitustoiminta* 1

	Helmikuu 2016	Vuosi muutos %	Tammi-helmikuu 2016	Vuosi muutos %
Yöpymisiä kaikissa majoitusliikkeissä, 1 000	1 472,1	1,5	2 755,3	1,0
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	452,7	14,6	963,8	9,0
Yöpymisiä hotelleissa, 1 000	1 267,1	2,2	2 380,1	1,4
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	402,8	14,8	838,2	10,2
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	53,6	2,0	49,4	1,6

* Ennakkotieto

⁽¹⁾ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa, tai sähköpostitokkeella varustettua matkailuvaunu-/autopaikkaa sekä retkeilymajat

helmikuussa kuitenkin Kiinasta, Alankomaista ja Italiasta. Kiinalaisten yöpymiset lisääntyivät 35,8 prosenttia, hollantilaisten sekä italialaisten lähes yhtä paljon.

Tärkeimmistä Suomeen suuntautuvista matkailijamaista ainoastaan ruotsalaisten yöpymiset vähenivät venäläisten lisäksi helmikuussa. Ruotsalaisille kirjattiin vajaat 25 000 yöpymisvuorokautta, mikä oli 5,3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin

Maakunnittain yöpymisten kokonaismäärä majoitusliikkeissä kasvoi helmikuussa eniten Kanta-Hämeessä, 14,4 prosenttia. Lapissa ja Keski-Pohjanmaalla kasvua oli 13 prosenttia kummassakin. Pohjanmaalla yöpymisten kasvu oli 11,7 prosenttia ja Satakunnassa 10,3 prosenttia. ■

Yöpymiset¹ kaikissa majoitusliikkeissä, tammi-helmik. 2016*

Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä	
	Kaikki majoitusliikkeet	Yöpymisten vuosi muutos, %
Kaikki yhteensä	2 755 293	1,0
Suomi	1 791 461	-2,8
Ulkomaat	963 832	9,0
Venäjä	180 442	-14,6
Britannia	93 527	8,2
Saksa	80 977	8,6
Ranska	78 887	15,7
Alankomaat	49 805	26,5
Japani	34 961	14,9
Sveitsi	32 307	13,3
Viro	31 068	7,2
Yhdysvallat	23 477	11,8
Kiina	23 386	43,5
Norja	21 827	6,0

* Ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus. Majoitustilasto.

[REKISTERÖINNIIT]

Autokauppa käy

Koko kaupan myynti kasvoi helmikuussa 1,9 prosenttia verrattuna vuoden 2015 helmikuuhun. Vähittäiskaupassa myynti oli helmikuussa 2,1 prosenttia vuoden takaista suurempi, kun kasvua kertyi sekä päivittäistavarakaupassa että tavaratalokaupassa 2,3 prosenttia. Tukkukaupan myynti sen sijaan laski 1,0 prosenttia edellisvuodesta.

Autokaupan myynti kasvoi kaupan toimialoista voimakkaimmin, kaikkiaan 12,4 prosenttia. Helmikuussa moottoriajoneuvojen ensirekisteröintejä oli 13,5 prosenttia enemmän kuin vuoden 2015 vastaavana aikana.

Autokaupan vauhti jatkui myös maa-

Rekisteröidyt uudet ajoneuvot*

	Maaliskuu 2016	Vuosi muutos %	Tammi-maaliskuu 2016	Vuosi muutos %
Autot yhteensä	13 016	4,9	37 194	12,7
Henkilöautot	11 637	4,9	33 093	12,7
Pakettiautot	1 097	2,3	3 231	9,7
Kuorma-autot	253	25,2	788	33,6
Linja-autot	29	-9,4	82	-18,0
Moottori pyörät	254	-35,9	423	-24,5

* Poislukien Ahvenanmaa

liskuussa. Uusia henkilöautoja rekisteröitiin 11 637, mikä on 4,9 prosenttia enemmän kuin viime vuonna.

Tammi-maaliskuussa ensirekisteröitiin kaiken kaikkiaan 47 234 ajoneuvoa, lisäystä edellisvuoteen oli 7,3 prosenttia. Alkuvuonna henkilöautoja ensirekisteröitiin 33 093, mikä oli 12,7 prosenttia edellisvuotta enemmän. Yleisimmät

henkilöautomerkit olivat tammi-maaliskuun ensirekisteröinneissä Toyota, Volkswagen ja Skoda. ■

Lähteet: Tilastokeskus. Kaupan liikevaihtokuvaaja ja Tilastokeskus & Trafi. Ensirekisteröinti tilastot 2016

Putoaako Suomi johtavien innovaatiomaiden joukosta?

Suomi on ollut pitkään yksi maailman edistyneimmistä kansakunnista tarkasteltaessa tieteen ja teknologian infrastruktuuria, t&k-toiminnan laajuutta sekä aikaansaatuja tuloksia. Viimeisen viiden vuoden aikana tutkimusta ja innovaatioita kuvaavat indikaattorit ovat kuitenkin kääntyneet selkeään laskuun.

Euroopan Unionin tulostaulu (UIS)¹ mittaa jäsenmaiden innovaatiotoiminnan suorituskykyä 25 indikaattorilla, joista koostettavalla kokonaisindeksillä maat jaetaan neljälle innovaatiotoiminnan tasolle. Ylimmällä tasolla ovat ns. johtavat innovaatiomaat, jotka vuoden 2015 UIS-raportissa olivat Ruotsi, Tanska, Saksa ja Suomi.

Merkille pantavaa Suomen kohdalla on sijoittuminen lähelle ryhmän alarajaa ja vuodesta 2008 alkanut indeksiluvun lasku. Suomi on siis ilmeisessä vaarassa pudota innovaatiorankingin eurooppalaiseen kakkoskoriin hyvinkin pian, ehkä jo tulostaulun seuraavassa päivytyksessä.

Yhdistelmäindikaattoreita voidaan toki rakentaa lähes mielivaltaisesti, eri osatekijöiden painoarvot ovat lähinnä arvovalintoja eikä kaikista maista ole saatavilla kaikkia vaadittuja tilastotietoja, kuten UIS-raportissakin todetaan. Joka tapauksessa näillä laskelmilla on suuri poliittinen painoarvo EU:n päätöksenteossa.

EU-indeksin sanomaa tukee kuitenkin myös suora tilastotieto Suomen huolestuttavasta kehityksestä. Seuraavassa on tiivis katsaus perinteisten teknologiatilastojen tarjoamasta evidenssistä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta supistuu

Uutta tietoa, uusia sovelluksia ja tuotteita luovan tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot on keskeinen indikaattori tarkasteltaessa kansakunnan tieteellistä ja teknologista osaamista sekä potentiaalia tuottaa uusia innovaatioita.

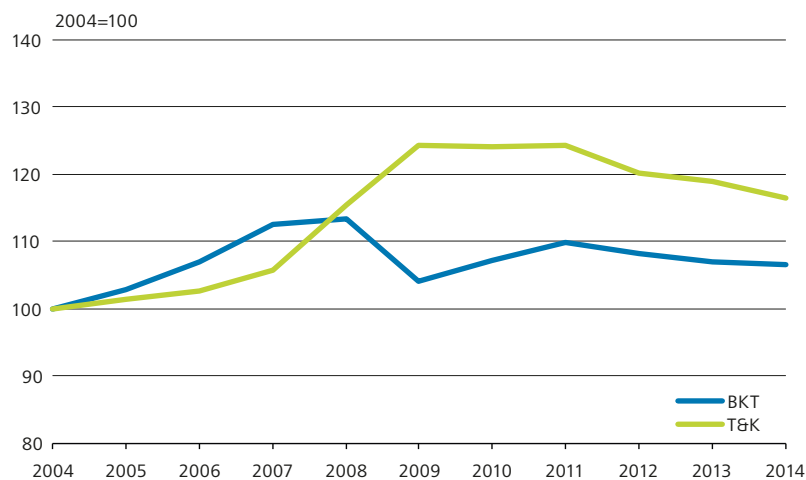
Suomi nousi 1990-luvulla yhdeksi t&k-intensiivisimmäksi maaksi. Huippulukemaksi kirjattiin 3,75 prosentin t&k-

menojen bkt-osuus vuonna 2009. Tähän tosin vaikutti se, että alkanut talouslama supisti bruttokansatuotetta samalla kun t&k-menot vielä jatkoivat kasvuaan.

T&k-panostuksen jyrkkä supistuminen alkoi vuorostaan vuonna 2012 yleistä talouskehitystä nopeampana ja bkt-osuus putosi nopeasti päätyen 3,17 prosenttiin vuonna 2014.

Yritysten t&k-menot laskivat 450 miljoonaa vuosina 2010–2014. Yllätys ei ole, että viestintävälineissä menot romahtivat

KUVIO 1. Bruttokansantuotteen ja t&k-menojen reaalikehitys 2004–2014

¹ Union Innovation Scoreboard, UIS.

Lähde: Tilastokeskus

2,4 miljardista reiluun 1,5 miljardiin euroon. Samaan aikaan nousevia tuoteryhmiä ovat olleet televiestintä, t&k-palvelut ja ohjelmistoihin liittyvä t&k. Mutta 'luovan tuhon' prosessi on pelastanut vain noin puolet matkapuhelin- ja viestintälaiteteollisuudessa menetetyistä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

Julkiset tutkimuslaitokset ovat viime vuosina olleet rakennemuutoksen ja säästötoimenpiteiden kohteena ja tutkimusmenojen aleneva kehitys on ollut hyvin samansuuntainen yritysten kanssa. Ainoastaan korkeakoulut ovat kyenneet suurin piirtein säilyttämään tutkimusmenojen tason 2010–2014², mutta vuoden 2016 budjettisäästöt tuovat myös niille haasteita.

Korkean teknologian tuotteiden vienti romahtanut

Pelkän tiedon ja sivistyksen lisäämisen ohella tutkimus- ja kehittämistoiminnalta odotetaan vaikuttavuutta talouskasvuun ja vientiin. Yksi indikaattori taloudellisille vaikutuksille on korkean teknologian ulkomaankauppa. Trendi on tässäkin hyvin samansuuntainen kuin t&k-menojen kohdalla, tosin korkean teknologian kauppa reagoi taloustaantumiaan vuonna 2009 paljon nopeammin.

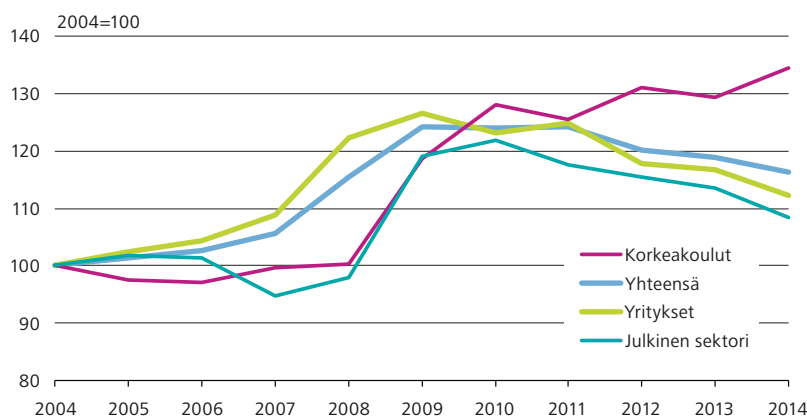
Korkean teknologian vienti oli 11,5 miljardia vuonna 2008, ja kuusi vuotta myöhemmin tästä oli jäljellä enää 3,8 miljardia. Tullin tiedotteen mukaan matkapuhelinten lähes 7 miljardin vienti oli käytännössä kadonnut, vuoden 2014 luvun oltua 76 miljoonaa euroa. Vienti tosin kääntyi hienoiseen nousuun 2014 verkkolaitteiden ansiosta.

Patentteja entistä vähemmän

Vaikka kehitys patentoinnissa ei ole ollut yhtä dramaattista kuin korkean teknologian kaupassa, niin sekä suomalaisten tekemät kansainväliset PCT-hakemukset että Patentti- ja rekisterihallitukseen jätetyt kansalliset hakemukset ovat vähentyneet etenkin vuoden 2012 jälkeen. Kehi-

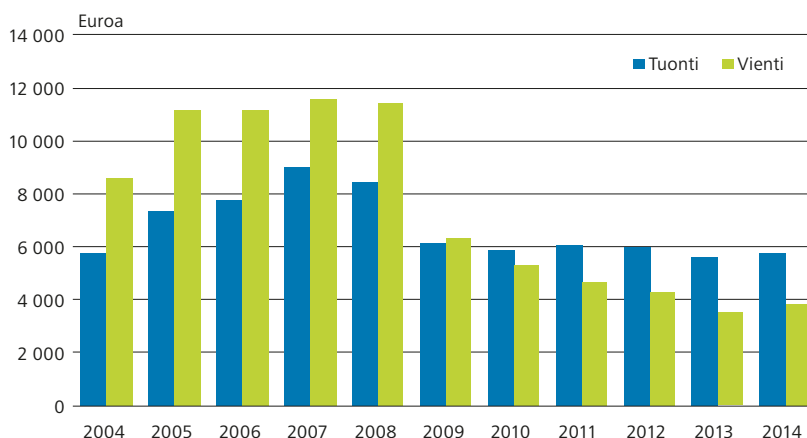
² Korkeakoulujen vuoden 2014 tutkimusmenojen nousu selittyy osittain tilastointimenetelmällä, sillä käyttöön otettiin uudet laskelmat tutkimuksen osuudesta yliopistohenkilöstön työajasta.

KUVIO 2. T&k-menojen reaalikehitys sektoreittain 2004–2014

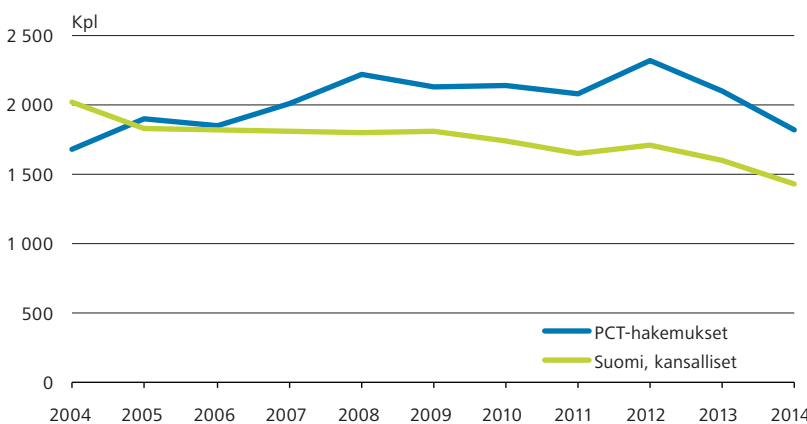
Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 3. Korkean teknologian tuotteiden tuonti ja vienti 2004–2014

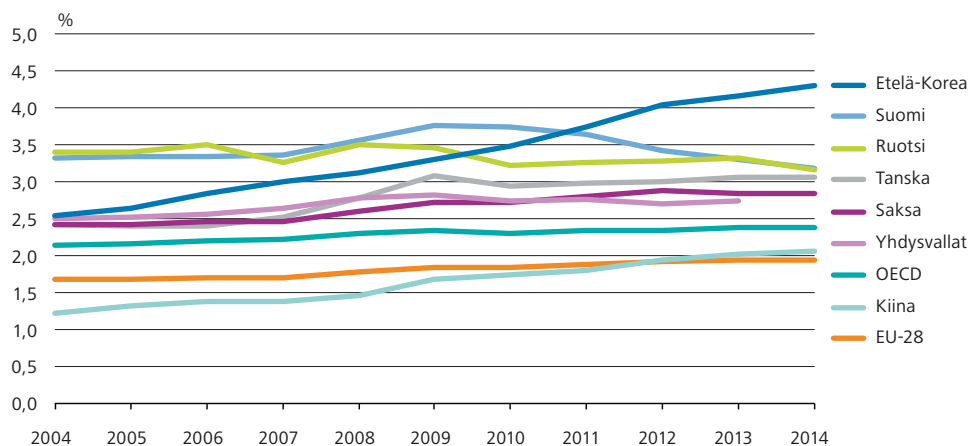
Lähde: Tulli

KUVIO 4. Suomalaisen kansalliset ja kansainväliset patenttihakemukset 2004–2014

Lähde: Patentti- ja rekisterihallitus

KUVIO 5. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen bkt-osuus eräissä maissa 2004–2014

Lähde: OECD

työs on varsin luonteva koska patentoinnin voidaan olettaa heijastavan t&k-menojen kehitystä muutaman vuoden viipeellä.

Aasian tiikerit näyttäneet kyntensä

Suomi ja Ruotsi ovat pitkään olleet Euroopan t&k-intensiivisimpiä maita ja ovat sitä toki edelleenkin 3,2 prosentin bkt-osuudella³. Kärkipaikka ei kuitenkaan ole enää yhtä selvä kuin 2000-luvun puolivälissä. Siinä missä Suomi ja Ruotsi ovat taantuneet, Tanska on ollut viime vuosien pohjoismainen menestyjä mitattuna sekä t&k-menojen bkt-osuudella että suorituksellaan EU:n innovaatioiden tulostaulussa.

Maailmanlaajuisesti huomio kiinnittyy Aasian nousevaan tähteen Etelä-Koreaan. Tutut tuotemerkit kuten Samsung, LG tai Kia ovat vallanneet markkinoita ja onnistuneet luomaan vahvan teknologisen brändin. Esimerkkiyhtiöt toimivatkin aloilla, joille tunnusomaisena on korkea t&k-intensiteetti.

Etelä-Korean ilmiömäisestä kehityksestä kertoo t&k-menojen bkt-osuuden nousu 2,5 prosentista 4,3 prosenttiin kuluneen kymmenen vuoden aikana. Myös Kiina on onnistunut nostamaan taloutensa t&k-intensiteettiä saavuttaen EU:n

keskitason kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta. Tieteen ja teknologian perinteiset keskuksat Yhdysvallat ja Japani ovat edelleen merkittävässä asemassa 2,7 ja 3,6 prosentin bkt-osuuksillaan.

Kilpailukykyvertailuissa Suomen ranking pudonaa myös

Mikäli edellä todettu kehityskulku jatkuu, Suomi menettäneen asemiaan paitsi mainituissa tilastovertailuissa, aikaa myöten myös laajemmissa kilpailukykyarvioissa (WEF, IMD), joissa tieteellinen ja teknologinen infrastruktuuri on kansakunnan kilpailukykyyn peruspilareita.

Esimerkiksi WEF:n vuoden 2014 rankingissa Suomi sijoittui neljänneksi vahvuksinaan korkea koulutustaso, yritysten t&k-panostus ja innovaatiopotentiaali yleensä.

Voi toki myös ajatella, että Suomi palaa kärkipaikoilta realistisemmalle tasolle elektroniikkateollisuuden vetämän – ehkäpä satunnaisen – kahdenkymmenen vuoden kukoistuksen jälkeen. Mutta keskustelua varmasti syntyy, jos Suomen myönteisen kehityksen tai edes asemien säilyttämisen sijaan alittaa EU 2020 -strategian tavoitteen kolmen prosentin t&k-menojen bruttokansantuoteosuudesta. ■

Kirjoittaja on kehittämispäällikkö Tilastokeskuksen yritystilastot -yksikössä

Lähteet

European Commission 2015. Innovation Union Scoreboard 2015.

OECD 2015. Main Science and Technology Indicators.

Pajarinen, Mika ja Rouvinen, Petri (2014). Kilpailukyky à la IMD ja WEF. Helsinki: Taloustieto (ETLA B263).

Patentti- ja rekisterihallitus 2015. Patenttitilastoja.

Tilastokeskus 2015. Tutkimus ja kehittämistoiminta.

Tulli 2015. Korkean teknologian ulkomaankauppa vuonna 2014.

³ Tuoreimmat kansainväliset vertailuluvut ovat vuodelta 2014.

PEKKA LITH

Sählyä syö työpaikkojen tuottavuutta

Hallitus on halunnut kääntää Suomen talouden uuteen nousuun työvoimakustannuksia alentamalla ja vuotuista työaika pidentämällä. Vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, että tuottavuutta voidaan nostaa myös työn johtoa, organisointia ja muita työpaikkojen toimintatapoja muuttamalla.

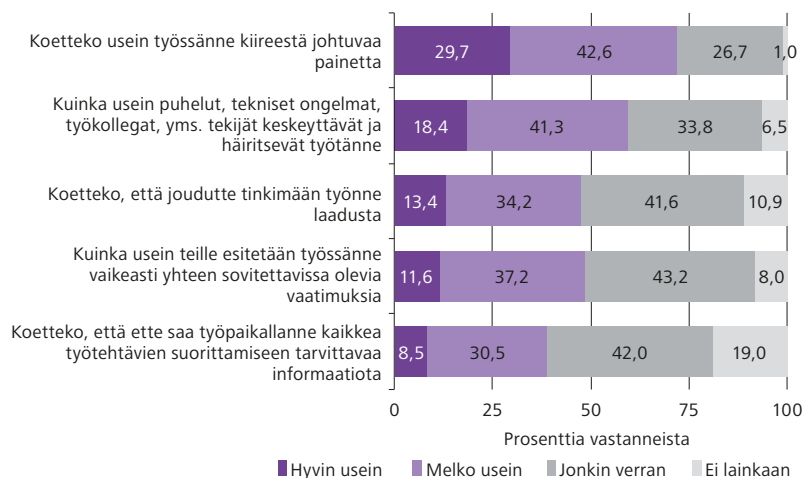
Keskusjärjestöjen kevättalvella sopimalla kilpailukykysojimuksella on haluttu parantaa suomalaisen työn ja yritysten kustannuskilpailukykyä, lisätä talouskasvua ja luoda 25 000–35 000 uutta työpaikkaa. Keinoja ovat yksikkötyökustannusten alentaminen pienentämällä välillisiä työvoimakustannuksia ja lisäämällä keskimääräistä työaika nostamatta palkkoja.

Keskustelussa kilpailukyvyystämme on keskitytty lähinnä kustannus- tai kannattavuusongelmiin. Rakenteelliset kilpailukykyongelmat ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Ne näkyvät kehnona liiketoimintaosaamisena, modernin teknologian kuten digitaalisen toimintaympäristön liian vähäisenä hyödyntämisena tai työn johtamiseen ja organisointiin liittyvinä puutteina.

Häiriöitä ja kiirettä

Esimerkiksi Teollisuustaiteen liitto Ornamon marras-joulukuussa 2015 muotoilualan ammattilaisille tekemän työmarkkinakyselyn mukaan kielteisimmät näkemykset liittyivät kiireeseen.

KUVIO 1. Kyselyyn vastanneiden palkansaajien näkemykset työtahdistä työpaikoilla

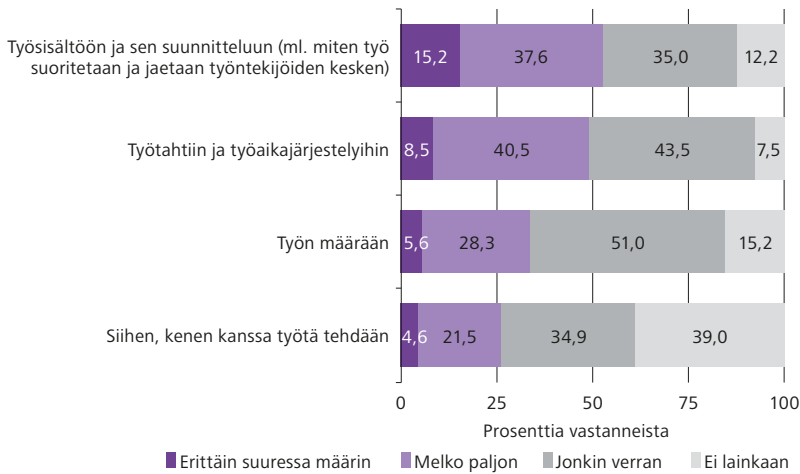

Lähde: Teollisuustaiteen Liitto Ornamon Työmarkkinakysely 2015

Kyselyihin vastanneista työntekijöistä yli 70 prosenttia koki työssään kiireestä johtuvaa painetta. Osasyynä kiireeseen on työtä usein häiritsevät ja keskeyttävät tekijät, mitä 60 prosenttia piti ongelmana (kuvio 1).

Lisäksi joka toinen Ornamon kyselyyn vastanneista työntekijöistä kertoi, että heille esitetään työpaikoilla vaikeasti yhteen sovitettavia vaatimuksia tai etteivät he saa kaikkea työtehtävien suorittamiseen tarvittavaa informaatiota. Ongelmia ▶

KUVIO 2. Kyselyyn vastanneiden palkansaajien näkemykset vaikutusmahdollisuuksistaan työpaikoilla

KAIKKI VOI NÄYTTÄÄ
PAPERILLA HYVÄLTÄ,
VAIKKA TYÖPISTEESSÄ
VALLITSISI TÄYSI KAAOS.

Lähde: Teollisuustaitteen Liitto Ornamon Työmarkkinakysely 2015

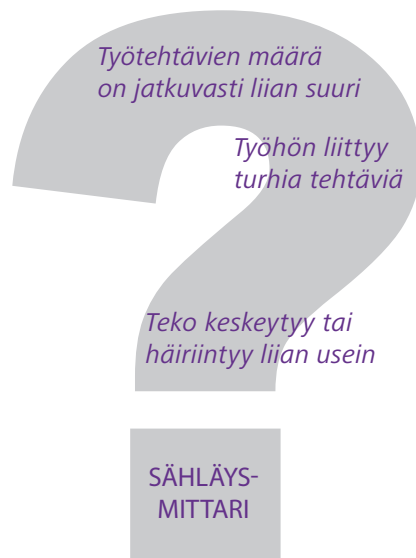
lienee lisännyt se, että alle 50 prosenttia on pystynyt vaikuttamaan kunnolla oman työnsä määrään ja työtahtiin (kuvio 2).

Ylitöitä tehdään yleisesti

Työn huono organisointi, osaoptimointi, vajavaiset johtamistaidot, puutteellinen informaatio ja työtä häiritsevät jatkuvat keskeytykset saattavat vaikuttaa merkittävästi siihen, että monilla työpaikoilla vallitsee yleinen ”sählinki”. Normaali työaika ei riitä työtehtävien suorittamiseen, niinpä tingitään työn laadusta tai tehdään jatkuvasti ylitöitä.

Ornamon kyselyyn osallistuneista miltei 50 prosenttia olikin tehnyt ylitöitä kahden kyselyä edeltäneen kuukauden aikana rahallista korvausta tai vapaa-aikaa vastaan. Korvauksetta ylitöitä oli tehnyt samanaikaisesti tai lisäksi 30 prosenttia vastanneista (kuviot 3 ja 4). Työaika-kirjanpidon ulkopuoliset ylityötunnit ja suuri ylitöiden määrä kertovat huonosta työn tuottavuudesta.

Ammattiliitto Pron sähläysmittari on muodostettu kolmesta kysymyksestä

Huolestuttavinta kyselyn tuloksissa on, että lähes joka toinen vastanneista työskenteli keskisuurissa ja suurissa yrityksissä, joissa ongelmat koskevat todennäköisesti koko organisaatiota eikä vain Ornamon jäsenkunnan edustamaa ammattiryhmää. Tämänkokoiset yritykset työllistävät Suomessa yli 50 prosenttia yritysten henkilöstöstä, ja niihin kertyy noin 40 prosenttia liikevaihdosta.

Tyhjäkäyntiä mitataan sähläysasteella

Ornamon työmarkkinakyselyn tulokset saavat tukea toimihenkilöalan Ammattiliitto Pron vuosien 2009–15 työmarkkinatutkimuksista. Ammattiliittoon kuuluu noin 90 000 työmarkkinoilla olevaa jäsentä. Liiton tutkimuksissa työolosuhteisiin liittyvää liiallista työmäärää, häiriöitä ja turhia töitä on kuvattu niin sanotulla sähläysasteella, joka vaihtelee toimialoittain 35 ja 55 prosentin välillä.

Saatujen tulosten mukaan sähläystä

esiintyy useimmilla suomalaisilla työpaikoilla. Sähläysriski näyttää lisääntyvän, kun yrityskoko kasvaa, työn vaativuuksien taso nousee tai työaika pitenee.

Sähläyksen taustalla ovat usein liian pienet henkilöstöresurssit sekä siitä johtuvat työntekijöiden ylikuormitus, väsymys ja stressioireet, huono johtaminen ja yhteistyöhön liittyvät ongelmat työpaikoilla.

Ammattiliitto Pron mukaan on tavallista, että työntekijän työtehtävät ja vastuut lisääntyvät mutta työnkuvaan ei tehdä muutoksia. Kaikki voi näyttää paperilla hyvältä, vaikka työpisteessä vallitsisi täysi kaos.

Sähläysmittari on kohollaan etenkin insinööriammateissa. Insinöörien kokemana sähläys on lisääntynyt vuodesta 2008 lukien, millä on voinut olla vaikutusta suomalaisten tuotteiden laatuun.

Tehottomuus ei poistu työvoimakustannuksia alentamalla

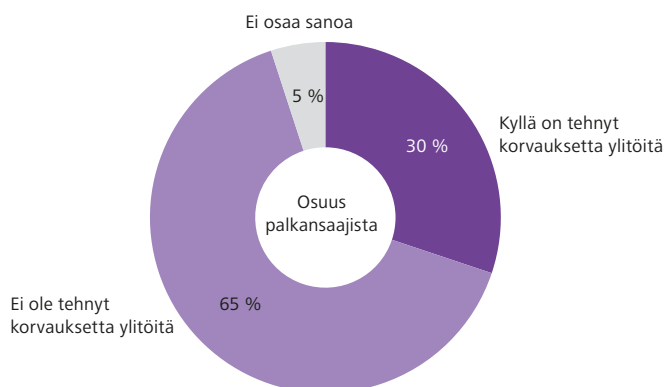
Työmarkkinatutkimuksista esille nousseita, huonosta yrityskulttuurista johtuvia kilpailukykyongelmia ei voida korjata vain palkkamaltilla, välillisiä työvoimakustannuksia alentamalla tai säännöllistä viikkotyöaikaa lisäämällä. Tuotavuus ja laatu eivät kohoa sillä että tehdään mahdollisimman paljon, vaan sillä että korkeaa laatua tuotetaan mahdollisimman vähällä vaivalla.

Työskentelyolosuhteita kuvaavien työmarkkinatutkimusten pohjalta voidaan todeta, että työviikon pidentäminen vain vähentäisi nykyinen tuotavuutta. Ylipäätään yksikkötyökustannuksia nostavia, heikkoon tuotavuuteen tai laatuun liittyviä haasteita ei voida hoitaa järjestöjen neuvottelupöydissä tai hallituksen kilpailukyypaketeilla, elleivät toimintatavat työpaikoilla muutu.

Lyhyellä aikavälillä työvoimakustannusten alentaminen saattaa johtaa siihen, että tehottomat yritykset voivat jatkaa edelleen toimintaansa, mikä hidastaa yrityskannan luonnollista vaihtuvuutta eli luovaa tuhoa.

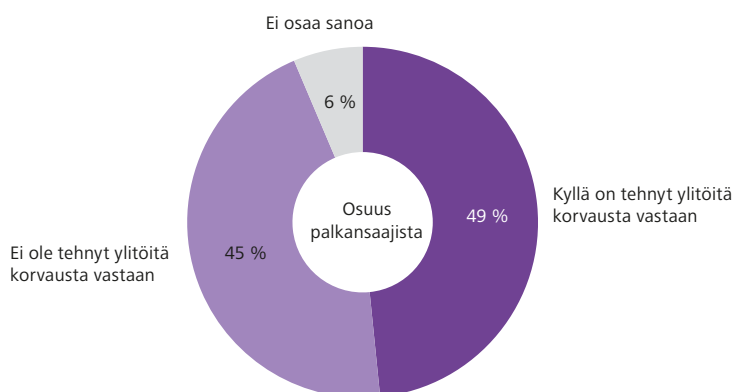
Välillisten työvoimakustannusten siirto työnantajilta työntekijöille voi pienentää myös ostovoimaa, mikä heikentää yksityisestä kulutuksesta riippuvaisten kotimarkkinayritysten asemaa.

KUVIO 3. Kyselyyn vastanneiden palkansaajien tekemät korvauksettomat ylityöt loka–marraskuussa 2015

Lähde: Teollisuustaitteen Liitto Ornamon Työmarkkinakysely 2015

KUVIO 4. Kyselyyn vastanneiden palkansaajien tekemät maksulliset ylityöt loka–marraskuussa 2015

Lähde: Teollisuustaitteen Liitto Ornamon Työmarkkinakysely 2015

Kilpailukykyloikka vaatii toimintakulttuurin muutoksen

Tehottomuusongelmat on ratkaistava työpaikkatasolla. Avainasemassa ovat yrityksen johto ja esimiehet. Johtamisen ja työnorganisoinnin parantaminen työpaikoilla sekä yritysjohdon ja esimiesten kouluttaminen voisi olla nopea ja kustannustehokas tapa yritysten kilpailukykyyn ja tuotavuuden kohentamisessa. Joskus kilpailukykyloikkaan päästään vain yri-

tysjohtoa tai esimiehiä vaihtamalla.

Ammattiliitto Pron mukaan työorganisaatioiden keskimääräistä tehokkuutta on mahdollista nostaa jopa 30 prosenttia. Sähläystä ei voida täysin poistaa, mutta sen puolittaminen tulisi asettaa ykköstavoitteeksi. Tämä vähentäisi turhia ylityötä ja vapauttaisi aikaa innovaatioille. Ylityöiden teettämisen voisi tehdä työnantajille ja nykyistä kalliimmaksi, sillä se pakottaisi poistamaan tehottomuutta.

Kilpailukyky sopimus lisää työaika ja jäädyttää palkat

Välttämättömät työmarkkinareformit ovat jääneet Suomessa tekemättä. Uudistukset olisi pitänyt aloittaa viimeistään euroon siirryttäessä, kun kotimaan talouspolitiikan virheitä ei enää ole voinut paikata devalvaatioilla. Reformeja odotellessa yritysten kilpailukyky on pudonnut hiljalleen koko 2000-luvun ajan.

Hallitus on tavoitellut yhteiskuntasopimusta, jolla voitaisiin alentaa yksikkötyökustannuksia noin viidellä prosentilla. Asiantuntijoiden mukaan Suomen kustannuskilpailukyky on heikentynyt keskimäärin 10–15 prosenttia keskeisiin kilpailijamaihin nähden, kun sitä arvioidaan koko kansantalouden työkustannusten tasolla.

Hallitus yritti ensin vauhdittaa neuvottelevia pakkolaki pakettillaan, johon kuului julkisen alan vuosilomien lyhentäminen 38:sta 30 päivään, ensimmäisen sairauslomapäivän muuttaminen palkattomaksi, lomarahojen leikkaaminen 30 prosentilla, kahden arkipyhän muuttaminen palkattomiksi vapaa- päiviksi ja paikallisen sopimisen edistäminen.

Epäonnistuneiden neuvottelukierrosten

jälkeen keskusjärjestöt pääsivät yksimielisyyteen yhteiskunta- eli kilpailukyky sopimuksen tavoitteista ja sisällöstä maaliskuun alussa. Samassa yhteydessä hallitus ilmoitti luopuvansa pakkolaki paketista. Suunnitelmat, joiden mukaan olisi leikattu sunnuntaityö- ja ylityökorvauksia, oli peruttu jo aiemmin.

Keskusjärjestöjen sopimus merkitsisi sitä, että palkat eivät nousisi lainkaan vuonna 2017, kun nykyisten työ- ja virkaehtosopimusten voimassaoloaika jatketaan 12 kuukaudella. Sopimuksessa puututaan välillisiin työvoimakustannuksiin, kun työnantajien työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja alennetaan nostamalla vastaavalla määrällä työntekijöiden maksettavaksi jäävää osuutta.

Kilpailukyky sopimus pidentää työntekijöiden keskimääräistä vuosittaista työaika 24 tunnilla ansiotasoa muuttamatta sekä leikkaa julkisyhteisöjen ja kirkon palveluksessa olevien työntekijöiden lomarahoja 30 prosentilla nykyisestä tasosta. Leikkaukset ovat määrällisiä ja koskevat vuosia 2017–19.

Työnantajien kustannuksia lisäävät kilpailukyky sopimuksen mukaan työntekijän

muutosturvaan ja työterveyshuoltoon liittyvät uudet velvoitteet, jotka koskevat tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanottuja henkilöitä. Toisaalta työnantajayritysten asemaa helpottaa se, että huhtikuusta 2016 lukien vuosilomalakiin palautettiin työntekijän omavastuu lomalla sairastamisessa.

Lopullisesti kilpailukyky sopimus tulee voimaan vasta, kun sen sisältö on kirjattu alakohtaisiin työehtosopimuksiin. Alakohtaiset neuvottelut käydään toukokuun loppuun mennessä, minkä jälkeen niiden kattavuutta arvioidaan. Lisäksi edellytetään, että hallitus luopuu 1,5 miljardin euron lisäleikkauksista ja veronkorotuksista ja toteuttaa hallitusohjelmaan kirjatut veronkevennykset.

Veronkevennykset ovat työmarkkinajärjestöille tärkeitä. Veronmaksajien Keskusliiton laskelmien mukaan palkansaajien työttömyysvakuutusmaksun ja työeläkevakuutusmaksun korotus uhkaa kiristää keskituloisten palkansaajien verotusta noin prosenttiyksiköllä vuoteen 2019 mennessä, mikä alentaisi heidän nettoansioitaan runsaalla 400 eurolla vuodessa ilman veronkevennyksiä.

Ornamon kyselyn mukaan myös tiedonkulun parantaminen yritys johdon ja työntekijöiden välillä on tärkeää, sillä kilpailukykyä nakertavat epäkohdat ovat usein työntekijöiden tiedossa, mutta heidän kokemuksensa eivät kantaudu yritys johdon korviin. Asiaa pahentaa työntekijöiden turtuminen vallitsevaan olotilaan, mikä johtaa ongelmien lakaisuun maton alle.

Tuottavuuden kasvattaminen vaatii myös investointeja ICT-tekniikkaan, sillä tieto- ja viestintä tekniikka on nykyisin olennainen osa kaikkea toimintaa. ICT-investoinnit parantavat työn tuottavuutta myös matalan tuottavuuden aloilla. Yhtenä syynä tuottavuuden hitaaseen kehitykseen voi olla tieto- ja viestintä tekniikan investointien riittämättömyys keskeisiin kilpailijamaihin verrattuna.

Työn tuottavuuden kehittämiseksi ja kilpailijamaiden etumatkan umpeen-

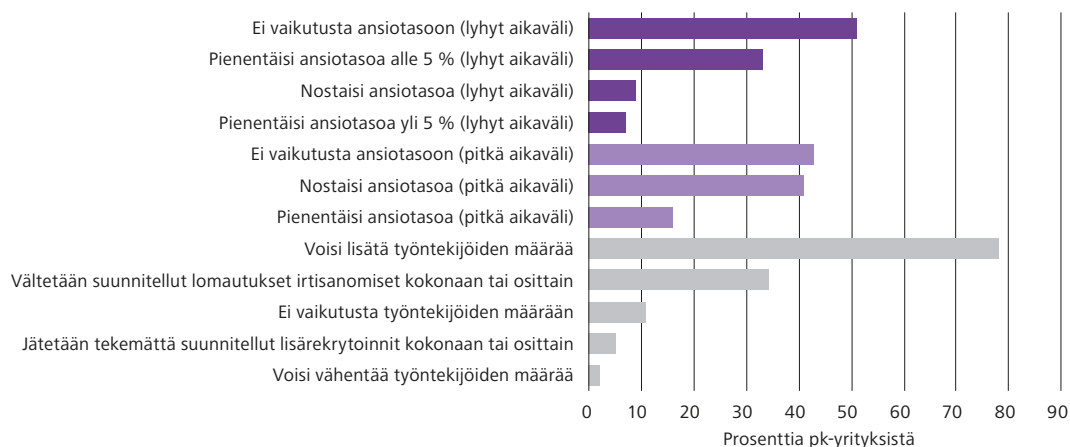
kuromiseksi Suomeen voitaisiin myös perustaa Finnish Productivity Council -tyyppinen julkisrahoitteinen tuottavuusorganisaatio tarjoamaan neuvonta-, konsultti- ja tutkimuspalveluja. Näitä tuottavuusorganisaatioita on esimerkiksi Australiassa, Yhdysvalloissa, Kiinassa, Intiassa ja muissakin kehittyvissä talouksissa.

YLITÖIDEN TEETTÄMISEN
VOISI TEHDÄ
TYÖNANTAJILLE JOPA
NYKYISTÄ KALLIIMMAKSI,
SILLÄ SE PAKOTTAISI
POISTAMAAN
TEHOTTOMUUTTA.

Joustoja ja työpaikkakohtaista sopimista

Myös markkinatilanteen mukaan joustavat ja työpaikkakohtaiset palkkaa, työaikoja, työsuhteen solmimista ja päättämistä koskevat pelisäännöt voisivat helpottaa yritysten sopeutumista rakenteellisiin muutoksiin turbulenssissa markkinatilanteessa. Ne alentaisivat työllistämiskynnystä ja vähentäisivät myös korvauksia tehtävien ylitöiden määrää nykyisen henkilöstön keskuudessa.

KUVIO 5. Paikallisen sopimisen vaikutukset pk-yritysten mukaan

Lähde. Suomen Yrittäjien paikallisen sopimisen kyselytutkimus 2015

Paikallisen sopimisen osalta kilpailukyky sopimuksen teksti on jäänyt kuitenkin monella tapaa epäselväksi ja keskenräiseksi. Hallituksen alkuperäisenä tavoitteena oli, että paikallisesti voitaisiin sopia nykyistä joustavammin työajoista, palkoista, palkanlisistä ja muista korvauksista, ja niistä voitaisiin säätää lailla. Asian vesittyminen oli suuri pettymys varsinkin pk-yrityksille.

Suomen Yrittäjien syksyllä 2015 tekemän jäsenyrityskyselyjen mukaan yli 90 prosenttia pk-yrityksistä olisi kuitenkin halukas sopimaan asioista yhdessä henkilöstön kanssa työehtosopimuksesta poiketen. Noin 80 prosenttia lisäisi pitkällä aikavälillä henkilöstöä, jos paikallinen sopiminen laajenisi, ja yli kolmasosa katsoi sen myötä välttävänsä suunnitellut lomautukset tai irtisanomiset kokonaan tai osittain (kuviokuva 5).

Lyhyellä aikavälillä selvä enemmistö yrityksistä katsoi, että paikallisella sopimisella ei ole kovin suurta vaikutusta työntekijöiden kokonaisansioihin. Tämä johtunee siitä, että paikallisen sopimisen tarpeet eivät koske niinkään palkanmuodostusta vaan muita työsuhteen ehtoja. Paikallinen sopiminen ei myöskään yri-

tysten mukaan merkitsisi olennaisia heikennyksiä työntekijän asemaan.

Pitkällä aikavälillä paikallinen sopiminen voi lisätä yrityksen kannattavuutta ja palkanmaksuvaraa. Suomen Yrittäjien kyselyyn vastanneista yli 40 prosenttia ilmoittikin, että paikallisen sopimisen lisääminen nostaisi työntekijöiden kokonaisansioita pitkällä aikavälillä. Voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä jopa 60 prosenttia näki vaikutuksen olevan kokonaisansioita nostava.

Etenkin irtisanomista koskevat riskit pk-yrityksissä kertovat joustojen tarpeesta työmarkkinoilla. Joustavien vaihtoehtojen käyttö rakentuu parhaiten työnantajien ja työntekijöiden hyvään keskusteluyhteistyöhön, mikä tukee paikallisen sopimisen kulttuurin kehittämistä. Palkkoja ja työaikoja koskevat minimiehdot määräytyisivät joka tapauksessa yhä työlakien ja työehtosopimusten pohjalta. ■

Kirjoittaja työskentelee tutkijana omistamassa yrityksessä (Lith Consulting Group)

Lähteitä :

Mm. Ammattiliitto Pro: Tuloksia toimihenkilöalan työmarkkinatutkimuksista 2009-15 (www.proliitto.fi).

Suomen Yrittäjät: Paikallinen sopiminen edistäisi kasvu ja työllisyyttä, raportti paikallisesta sopimisesta koskevasta kyselystä 22/10/2015 (www.yrittajat.fi).

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo: Työmarkkinakatsaukset 2014-15 (toim. Pekka Lith, Lith Consulting Group), Helsinki (www.ornamo.fi).

Veronmaksajain Keskusliitto : Työmarkkinasovun verovaikutukset, tiedote 29/09/2016 (www.veronmaksajat.fi).

U. Östlund

NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä

LIISA LARJA, LIISA TÖRMÄKANGAS, MARKO MERIKUKKA,
TIINA RISTIKARI, MIKA GISSLER JA REIJA PAANANEN

NEET-indikaattorilla mitataan niiden nuorten määrää, jotka eivät ole työssä eivätkä opiskelemissa. Työn ja opiskelun ulkopuolelle olevien määrää on tärkeää seurata, sillä NEET-status on yhteydessä jatkokoulutuksen puutteeseen sekä useisiin sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin.

Nuorten syrjäytymisestä kannetaan huolta pyrkimällä löytämään ratkaisuja, joiden avulla kukaan ei jäisi koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Nuorille, jotka eivät perusasteen koulutuksen jälkeen suorita vähintään toisen asteen koulutusta, yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on muita vaikeampaa. Tiedetään, että hyvinvointiongelmia usein kasautuvat: peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla on enemmän toimeentulon sekä mielenterveyden ongelmia.

Koska syrjäytymisen mittaaminen on vaikeaa, emme tiedä, kuinka paljon Suomessa on tällä hetkellä nuoria, joiden hyvinvoinnista on syytä

olla huolissaan. Työttömyysastetta on usein käytetty kriisi-indikaattorina. Työttömyysaste kuvaa kuitenkin syrjäytymistä varsin kehnosti, koska se mm. rajaa tarkastelun ulkopuolelle työvoiman ulkopuolella olevat, joilla syrjäytymisriski on työttömiä suurempi (esim. Larja 2013).

Työttömyysasteen tilalle on ehdotettu ns. NEET-indikaattoria (Not in Employment, Education or Training) eli niiden nuorten osuutta ikäluokasta, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmiespalvelussa (emt.). Nuorten elämäntilanteet kuitenkin vaihtelevat ja ns. NEET-status on varsin yleinen jossakin vaiheessa elämää. Nuoret odottavat opiskelujen tai armeijan alkamista, viettävät välivuotta, lukevat pääsykokeisiin tai lomailevat kesällä ilman kesätyötä. Kuinka huolissaan NEET-nuorista siis tulisi olla? Kertooko NEET-status syrjäytymisestä?

Lähdimme tutkimaan asiaa Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineiston avulla, joka sisältää rekisteritietoja kaikista Suomessa vuonna 1987 syntyneistä nuorista (Paananen & Gissler 2013). Vuonna 2015 nämä nuoret täyttivät 28 vuotta ja syntymäkohorttiaineistossa heitä on 59 476 (ks. tietolaatikko).

Analyyseissä käytetty NEET-status on muodostettu rekisteritiedoista ja eroaa siten hieman virallisesta indikaattorista, joka on laskettu kyselytutkimuksena tehtävästä Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen aineistosta. NEET-nuoriksi tässä analyyseissä luetaan henkilöt, jotka eivät vuoden viimeisenä päivänä ole olleet työsuhteessa, kirjoilla oppilaitoksessa, työvoimakoulutuksessa eivätkä varusmiespalvelussa. Mukana on siis henkilöitä, jotka ovat voineet opiskella tai olla töissä jonakin muuna aikana vuotta.

Kaikki NEET-nuoret eivät ole ns. syrjäytyneitä, vaan mukana on kotona lapsiaan hoitavia nuoria vanhempia, pääsykokeisiin valmistautuvia ja muita erilaisissa välivaiheissa olevia nuoria. Koska kyseessä on hyvin heterogeeninen joukko, on tärkeää tutkia, mitä näin karkea indikaattori kertoo nuorten syrjäytymisestä.

Tutkimuksessamme pyrimme selvittämään, erotteleeko NEET-indikaattori nuorista sellaisia, joista on syytä olla huolissaan. Tätä varten selvitimme, onko NEET-nuorilla muita enemmän mielen-terveyspalvelujen tai psyykenlääkkeiden käyttöä, rikkollisuutta, toimeentulotuen käyttöä tai raskauksia alle 20-vuotiaana. Tutkimme myös NEET-statuksella olleiden nuorten myöhempää kouluttautumista.

Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen tavallista

Vuonna 1987 syntyneistä nuorista NEET-statuksella eli työn, koulutuksen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella on ollut vuosittain runsaat 10

TAULUKKO 1. Vuonna 1987 syntyneet nuoret ja NEET-nuorten osuus kohortista 2003–2012

VUOSI	IKÄ	NUORIA	NEET-NUORIA	%
2003	16	58 774	6 367	11
2004	17	58 745	2 631	4
2005	18	58 728	2 795	5
2006	19	58 589	9 501	16
2007	20	58 426	7 181	12
2008	21	58 293	7 468	13
2009	22	58 220	9 180	16
2010	23	58 105	7 877	14
2011	24	57 962	7 734	13
2012	25	57 793	8 651	15
<i>Yhteensä tarkastelujaksolla</i>				
2003–2012	16–25	58 916	27 389	46

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Vuoden 2008 loppuun mennessä vuoden 1987 syntymäkohortin henkilöistä oli kuollut 497 ja muuttanut pysyvästi ulkomaille 659 henkilöä ja vuoden 2012 loppuun mennessä kuolleita oli 658 ja pysyvästi ulkomaille muuttaneita 760. Kuolleet ja ulkomaille muuttaneet on poistettu NEET-muuttujasta eivätkä he ole mukana taulukon 1 luvuissa. Kuvion 3 luvuissa he kuitenkin ovat mukana "ei NEET" -ryhmässä.

Artikkelissa NEET-statuksia on tarkasteltu vuosina 2003–2012, jolloin kohortin nuoret olivat 16–25-vuotiaita. Tiedot toimeentulotuen tai mielen-terveyspalvelujen käytöstä, rikkollisuudesta ja raskauksista sekä kohortin vanhemmista olivat saatavilla vuoden 2008 loppuun asti ja tieto koulutuksesta sekä kohortin nuorilta että heidän vanhemmiltaan on kesäkuulta 2009.

prosenttia (taulukko 1). Alle 17-vuotiaana, eli juuri peruskoulun päättymisen jälkeen, NEET-nuoria oli noin 6 000 eli 11 prosenttia ikäluokasta. Kaikista kohortin nuorista 16 ja 25 ikävuoden välillä on yhtenä tai useampana vuotena NEET-statuksella ollut 46 prosenttia, yhteensä noin 27 000 nuorta.

NEET-statuksella olevien nuorten sukupuoli-jakauma on varsin tasainen, koko kohortissa on yksi tai useampi NEET-merkintä pojilla (48 %) hieman useammin kuin tytöillä (45 %).

TAULUKKO 2. Toimeentulotukea, psykiatrista hoitoa tai rikostuomioita saaneiden ja raskauksia nuorella iällä kokeneiden 1987 syntymäkohortin nuorten osuudet NEET-statusen mukaan 2003–2012

	EI NEET (N=31 527*)	%	NEET (N=27 389*)	%
Toimeentulotukea	3 246	10,3	9 590	35,0
Psykenlääkeostoja	2 580	8,2	5 258	19,2
Psykiatrian poliklinikkakäyntejä	2 385	7,6	5 318	19,4
Psykiatrian osastokäyntejä	626	2,0	2 561	9,4
Rikostuomio	1 590	5,0	3 624	13,2
Raskaus alle 20 vuotiaana	921	2,9	2 318	8,5

*Työt: ei NEET n=15 780 ja NEET n=12 999

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Hyvinvointiongelmat kasautuvat NEET-vuosien myötä

Syrjäytyminen yhdistetään usein köyhyyteen, mielenterveyden ongelmiin ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen kuten rikollisuuteen. NEET-statusella olleilla nuorilla hyvinvoinnin ongelmista kertovien palveluiden käyttö on selkeästi yleisempää kuin niillä nuorilla, joilla NEET-vuosia ei ole. NEET-statusella olleista nuorista noin kolminkertainen osuus (35 %) on saanut toimeentulotukea tai tullut raskaaksi alle 20 vuotiaana (8,5 %), yli kaksinkertainen osuus on ostanut Kela-korvattuja psykenlääkkeitä, käynyt psykiatrisella poliklinikalla tai saanut rikostuomion ja yli nelinkertainen osuus on ollut hoidossa psykiatrisella osastolla. (Taulukko 2.)

Kuviossa 1 esitetyistä tuloksista näkyy, että mitä useampana vuotena nuori on ollut NEET-statusella eli koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella, sitä todennäköisemmin hänellä on ollut myös muita sosiaalisia tai psyykkisiä ongelmia¹ ja sitä todennäköisempää on muiden hyvinvointiongelmiin liittyvien palveluiden kuten Kela-korvattujen psykenlääkkeiden, psykiatrisen erikoissairaanhoidon tai toimeentulotuen käyttö. NEET-vuosien kertyminen on yhteydessä myös saatujen

tuomioiden sekä teiniraskauksien lisääntymiseen.

NEET-statusesta riippumatta tytöillä on enemmän psykiatrian poliklinikkahoitoja ja psykenlääkkeiden käyttöä ja pojilla rikostuomioita.

Lyhytkin aika työn ja koulutuksen ulkopuolella on riski hyvinvointiongelmiin

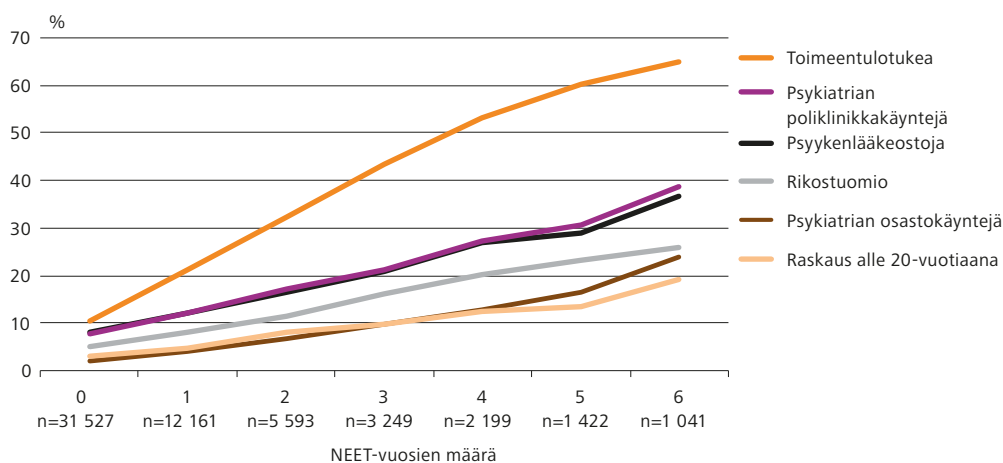
Mielenterveyden ongelmat, erityisesti mielialahäiriöt, korostuvat NEET-vuosien kertyessä. Ne ovatkin yksi merkittävä riskitekijä syrjäytymisen prosessissa. Niistä syntymäkohortin nuorista, joille NEET-vuosia oli kertynyt kuusi, oli 18 prosentilla diagnosoitu mielialahäiriö (F30-39) ja 14 prosentilla ahdistuneisuushäiriö (F40-49) THL:n hoitoilmoitusrekisterin perusteella.

Yhden kerran NEET-statusen saaneilla vastaavat osuudet olivat 4,6 prosenttia ja 3,7 prosenttia. Mikäli NEET-statusia ei ollut ollenkaan, näitä diagnooseja oli alle kolmella prosentilla nuorista.

Syrjäytyminen yhdistetään usein köyhyyteen, mielenterveyden ongelmiin ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen.

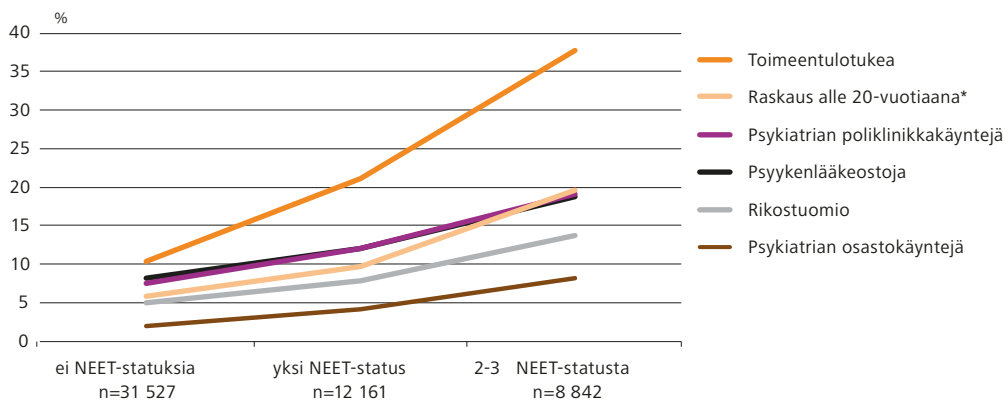
1 Tulosten tarkastelussa on jatkossa keskitytty niihin syntymäkohortin nuoriin, joilla NEET-vuosia on kertynyt enimmillään kuusi vuosien 2003–2012 aikana. Seitsemästä kymmeneen vuotta NEET-statusella olevissa (yhteensä 1 724 henkilöä) on monella tavalla eriytyneitä ryhmiä, kuten vakavan vamman tai sairauden kanssa eläviä henkilöitä, joiden toimintakyky ja työssäolomahdollisuudet ovat lähtökohtaisesti muita heikommat. THL:n hoitoilmoitusrekisterin ja Kelan rekisterien perusteella arvioituna 7–10 vuotta NEET-statusella olleista ainakin neljäsosalla on taustalla vammaisuuden, sairauden tai muun tekijän aiheuttama työkyvyttömyys tai alentunut toimintakyky. Tällöin NEET-vuosien kertyminen ei myöskään kuvaa nuoren syrjäytymistä sillä tavoin kuin sitä tässä tutkimuksessa halutaan tarkastella.

KUVIO 1. Vuonna 1987 syntyneiden nuorten NEET-vuosien määrän yhteys toimeentulotuen ja mielenterveyspalveluiden käyttöön, rikostuomioihin ja raskauksiin nuorella iällä. NEET-vuosien kertymistä on tarkasteltu aikavälillä 2003–2012.

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

KUVIO 2. Toimeentulotuen ja mielenterveyspalveluiden käytön, rikostuomioiden ja raskauksien yhteys NEET-vuosien määrään 2003–2012 syntymäkohortin 1987 nuorilla

*Tyttöillä: ei NEET-statusia n=15 780; yksi NEET-status n=6 015; 2–3 NEET-statusta n=4 058.

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että varhain alkavat mielenterveyden ongelmat lisäävät mm. koulunkäynnin ongelmia ja sen vuoksi kouluttamattomuuden riskiä. Toisaalta myös pitempään jatkunut koulutuksen ja työelämän ulkopuolisuus lisää mielenterveysongelmien riskiä.

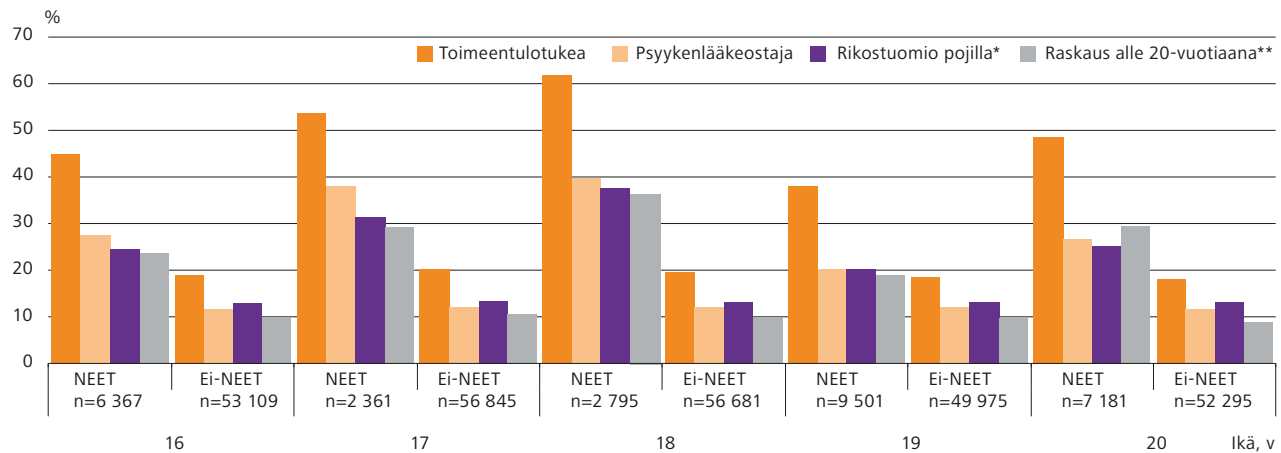
Valtaosa NEET-nuorista on NEET-statuksella koko tarkasteluajalla kuitenkin vain yhden kerran (n=12 161, 44 %). Ei ehkä ole kovin yllättävää, että useat peräkkäiset NEET-statukset ovat yhteydessä sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin. Tärkeä kysymys onkin siis, onko työn ja koulutuksen ulkopuolella olo vain yhtenä vuotena yhteydessä

sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin.

Tuloksistamme (kuvio 2) käy ilmi, että vain yksi NEET-status kaksinkertaistaa toimeentulotuen turvaautumisen riskin (10 % vs. 21 %), lisää riskiä psykiatrian poliklinikkakäynteihin ja psykykenlääkkeiden ostoihin (8 % vs. 12 %), kaksinkertaistaa riskin psykiatrian osastokäynteihin (2 % vs. 4 %), ja lisää riskiä rikostuomioihin (5 % vs. 8 %) ja raskauteen alle 20-vuotiaana (6 % vs. 10 %).

Vaikka riskit kasvavat NEET-statusten määrän myötä, on jo yhtenä vuotena koulutuksen ja työn ulkopuolella olo yhteydessä sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien riskin kasvuun. ▶

KUVIO 3. Toimeentulotukea saaneiden ja psykenlääkkeitä ostaneiden nuorten osuudet sekä rikustuomioita saaneiden poikien ja alle 20-vuotiaana raskaana olleiden tyttöjen osuudet eri-ikäisinä NEET-statusen mukaan syntymäkohortin 1987 nuorista

*Poikien määrät NEET-statusella eri ikävuosina: 16-v. 3 624; 17-v. 1 256; 18-v. 1 381; 19-v. 4 726; 20-v. 3 751.
 ** Tyttöjen määrät NEET-statusella eri ikävuosina: 16-v. 2 743; 17-v. 1 375; 18-v. 1 414; 19-v. 4 775; 20-v. 3 430.
 Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto

17–18-vuotiaat NEET-nuoret kriittisin ryhmä

Nuorten opiskelua ja työllistymistä edistävien palveluiden kehittämisen kannalta on tärkeää tietää, missä iässä NEET-status lisää sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien riskiä eniten. Kuvioista 3 havaitaan, että NEET-statusella 17- ja 18-vuotiaana olleet nuoret olivat kaikkein suurimmassa riskissä kasautuvien ongelmien suhteen. Tällöin NEET-status koko ikäluokassa oli harvinaisin (4–5 %).

Kyse on siis pienestä, mutta kriittisestä ryhmästä. NEET-statusella 17- tai 18-vuotiaana olleista nuorista 39 prosentilla (35 % pojista ja 42 % tytöistä) oli psykenlääkeostaja vuoteen 2008 mennessä (kuvio 3). Vastaavasti niillä, joilla ei NEET-statusta ollut näinä ikävuosina, psykenlääkeostaja oli 8 prosentilla pojista ja 15 prosentilla tytöistä. Psykiatrian poliklinikalla hoitoa saaneiden osuudet olivat saman suuruiset kuin lääkkeitä käyttäneiden osuudet.

Toimeentulotukea vuosina 2002–2008 saaneiden osuus oli korkein niillä nuorilla, joilla oli NEET-status 18-vuotiaana, noin 61 prosentilla (67 % tytöistä ja 57 % pojista). Niistä nuorista, joilla ei ollut 18-vuotiaana NEET-statusta, 21 prosenttia tytöistä ja 17 prosenttia pojista oli saanut toimeentulotukea vähintään kerran.

Pojilla rikostuomion saaneiden osuudet olivat kolminkertaisia tyttöihin nähden, ja 18-vuotiaana NEET-statusella olleista pojista 37 prosentilla oli rikostuomio 21 ikävuoteen mennessä. Jos 18-vuotiaana ei NEET-statusta ollut, rikos-

tuomioita oli 13 prosentilla pojista. Vastaavasti tytöillä NEET-status 18-vuotiaana oli selvimmin yhteydessä raskauksiin alle 20-vuotiaana.

NEET-nuoret jäävät usein perusasteen koulutuksen varaan

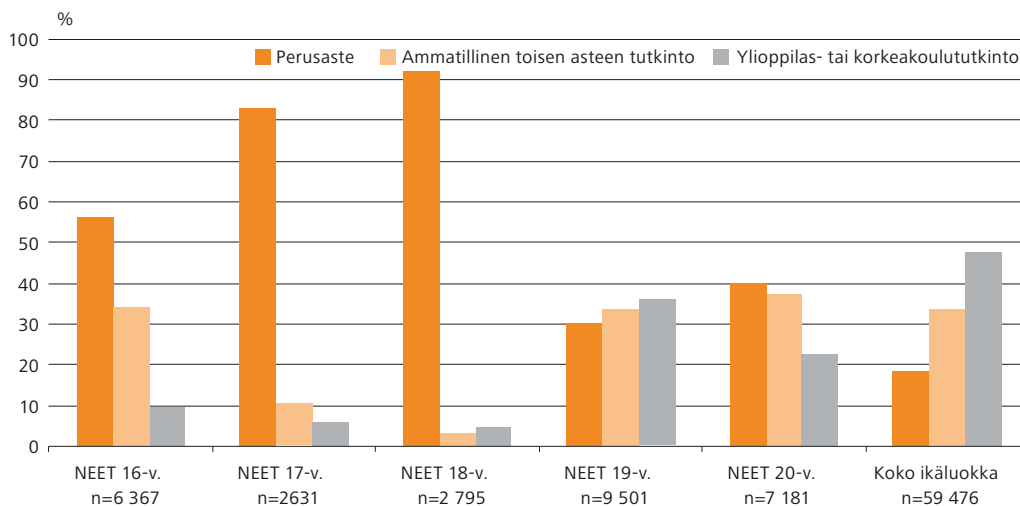
Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on ehdotettu oppivelvollisuuden nostoa yhdellä vuodella. Taustalla on oletus, että siirtymä peruskoulusta jatko-opintoihin on nuorille kaikkein kriittisin vaihe. Aineistomme tukee oletusta peruskoulun päättymisvaiheen kriittisyydestä, joskin 16-vuotiaana NEET-status on melko yleinen (11 % ikäluokasta).

Ne nuoret, jotka ovat NEET-statusella 17- tai 18-vuotiaana (n. 5 % ikäluokasta), ovat muita suuremmassa riskissä jäädä jatkokoulutuksen ulkopuolelle. NEET-statusella 16-vuotiaana olleista nuorista yli puolet (56 %) oli vaillo peruskoulun jälkeistä tutkintoa vielä 21–22-vuotiaana. NEET-statusella 17-vuotiaana olleista vaillo toisen asteen koulutusta tässä vaiheessa oli 83 prosenttia nuorista ja NEET-merkinnän 18-vuotiaana saaneista jopa 92 prosenttia ei ollut suorittanut mitään tutkintoa peruskoulun jälkeen. (Kuvio 4.)

Merkille pantavaa on, että kolmasosalla NEET-statusella 17-vuotiaana olleista nuorista ei ollut yhteishaun hakutoivetta peruskoulun päättyessä, eli he eivät todennäköisesti olleet hakeneet jatkokoulutukseen.

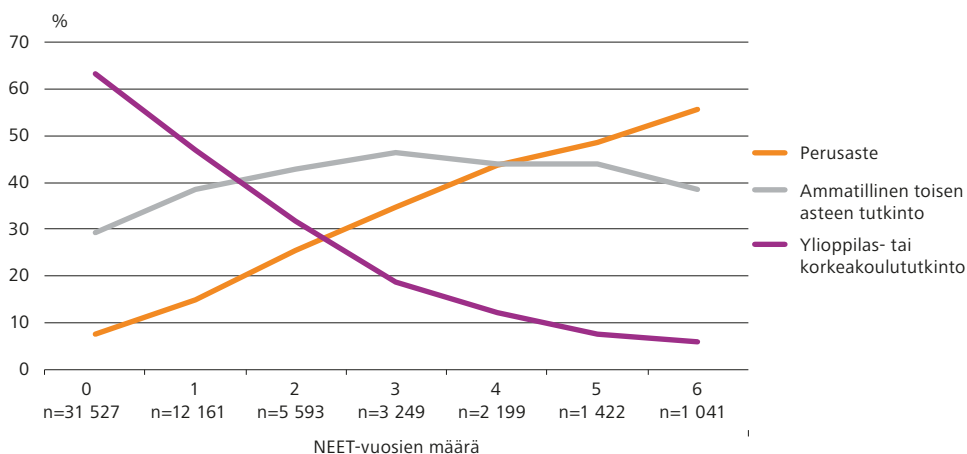
NEET-statusella 19-vuotiaana olleista nuorista lähes puolet tytöistä (47 %) ja neljäsosa pojis-

KUVIO 4. Vuonna 1987 syntyneiden nuorten koulutusaste 21–22-vuotiaana vuoden 2009 kesäkuussa iän ja NEET-statusen mukaan

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

KUVIO 5. 1987 syntymäkohortin nuorten koulutusaste vuoden 2009 kesäkuussa suhteessa NEET-vuosien määrään 2003–2012

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

ta (27 %) oli valmistunut lukiosta tai suorittanut korkeakoulututkinnon 22-vuotiaana ja joka kolmannella (34 prosentilla) oli jokin muu toisen asteen tutkinto suoritettuna. Toisin sanoen 19-vuotiaana NEET-statusella olevien ryhmä on melko heterogeeninen, eikä riski peruskoulutuksen varaan jäämisestä ole merkittävä. Tässä vaiheessa NEET-merkinnän saaneissa on todennäköisesti mukana välivuotta pitäviä, alaa vaihtavia tai esimerkiksi pääsykokeisiin valmistautuvia nuoria.

Koulutuksessa on sukupuolieroja: tytöillä on useammin ylioppilas- tai korkeakoulututkinto ja pojilla useammin muu toisen asteen tutkinto. Nii-

den nuorten ryhmissä, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, sukupuolierot ovat hyvin pieniä riippumatta NEET-statusesta.

NEET-status 17- ja 18-vuotiaana ennustaa siis myöhempää koulutuksen puutetta, mikä vahvistaa edellä esitettyä iän mukaista riskiä ongelmien kasautumiselle. Lisäksi, mitä enemmän NEET-vuosia kertyi, sitä todennäköisemmin nuori oli vailla toisen asteen tutkintoa 22-vuotiaana.

Nuorista, joilla ei ollut NEET-statusista yhtenäiseen vuoteen, oli 65 prosenttia suorittanut vähintään ylioppilastutkinnon 22-vuotiaana, eli viisi vuotta peruskoulun päättymisen jälkeen (kuvio 5). ►

U. Östlund

Koulutus-, työllistymis- ja kuntoutustoimia suunnattaessa on kiinnitettävä huomiota nuorten yksilöllisiin tarpeisiin.

Peruskoulun varassa oli enää 8 prosenttia tästä ryhmästä. NEET-status yhtenä vuotena oli yhteydessä huomattavasti pienempään todennäköisyyteen suorittaa ylioppilastutkinto (48 %) ja peruskoulun varassa oli kaksinkertainen määrä eli 17 prosenttia.

Kahtena vuotena NEET-statuksella olleista peruskoulun varassa oli jo 26 prosenttia ja kolme NEET-statusta keränneistä 35 prosenttia. Kuutena vuotena NEET-statuksella olleista peruskoulun varassa oli jopa 56 prosenttia.

Toisen asteen tutkinnon suorittaneille NEET-nuorille myös työllistyminen oli vaikeaa: tutkinnosta huolimatta työssäoloa ei seuranta-aikana juuri kertynyt. Vaikka jatko-opintoihin siirtyminen peruskoulun jälkeen on merkittävä vaihe nuorten elämässä, myös tutkinnon suorittaneiden työllistymisen tukeminen on otettava paremmin huomioon.

Vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa NEET-vuosien määrään

Vanhempien koulutustausta tai toimeentulotuen saanti ennustavat nuoren NEET-statusta. Aiemmin on havaittu, että vanhempien vaikeudet lisäävät heidän lastensa hyvinvoinnin ongelmia (esim. Paananen ym. 2012). Tutkimustulosten mukaisesti vanhempien vaikeudet ovat yhteydessä myös heidän lastensa NEET-vuosien määrään. Mitä enemmän NEET-vuosia nuorella oli, sitä useammin taustalla oli perheen sisäisiä ongelmia toimeentulon, perhesuhteiden, koulutuksen tms. osalta (kuvio 6).

Vanhempien vaikeuksia oli huomattavas-

ti enemmän jo niillä nuorilla, joilla oli vain yksi NEET-vuosi, kuin niillä, joilla NEET-vuosia ei ollut.

Nuorten ongelmiin tarvitaan kokonaisvaltaisia ratkaisuja

NEET on varsin karkea indikaattori nuorten hyvinvoinnin tai syrjäytymisen kuvaamiseen: joukkoon kuuluu paljon ns. tavallisia nuoria, joilla ei ole sosiaalisia eikä psyykkisiä ongelmia. NEET-status, eli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olo, on osittain varsin tavallinen vaihe nuoren elämässä. Tässä artikkelissa pohdimme, onko NEET-asteen käyttäminen syrjäytymisindikaattorina perusteltua ja onko NEET-status yhteydessä muihin hyvinvoinnin ongelmiin.

Vaikka työn ja opiskelun ulkopuolella oleminen on tavallinen ilmiö nuorten elämässä, NEET-statuksella olleilla nuorilla on muita nuoria useammin erilaisia hyvinvointiongelmia. NEET-status oli yhteydessä lisääntyneeseen toimeentulotuen tarpeeseen, mielenterveyden ongelmiin, rikollisuuteen, teiniraskauksiin sekä perusasteen koulutuksen varaan jäämiseen. Voidaan siis sanoa, että NEET-aste kuvaa nuorten hyvinvointia myös yleisesti.

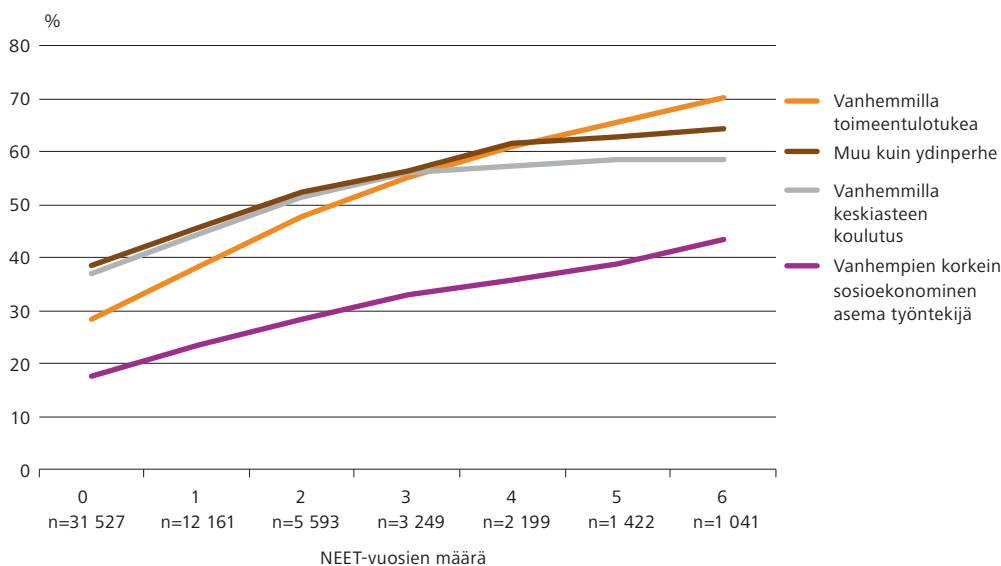
Tutkimustulosten mukaan NEET-vuosien kertyminen kertoo myös muista ongelmista ja näiden ongelmien kasaantuminen ilmenee myös NEET-vuosien lisääntymisenä. Yhteys oli huomattavissa jo niillä, joilla on vain yksi NEET-vuosi. NEET-vuosien kertyminen näyttää kuitenkin olevan erityisen ongelmallista, joten NEET-nuorten määrän ohella olisi järkevää seurata niiden nuorten osuutta, joilla NEET-statuksia on enemmän kuin yksi.

Erityisesti 16–18 -vuotiaana NEET-status ennakoi koulutuksen vähäisyyttä ja ilmenee mielenterveyden ja sosiaalisten ongelmien lisääntymisenä. 19-vuotiaissa on mahdollisesti ns. välivuosien pitäjiä, jolloin NEET-status ei ole yhteydessä muiden ongelmien kasaantumiseen. 16-vuotiaana, eli peruskoulun päättymisen jälkeen, NEET-status oli melko yleinen, noin joka kymmenes nuori oli tällöin koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Indikaattorina NEET-statusta kannattaisikin siis seurata ikäryhmittäin, mutta erityisesti painottaen 16–18 -vuotiaiden NEET-nuorten määrän seuraamista.

Vanhempien vaikeudet vaikuttavat omalta osaltaan heidän lastensa kouluttautumiseen tai työllistymiseen. Ylisukupolvisessa ketjussa ongelmat kietoutuvat toisiinsa, kasaantuvat ja siirtyvät seuraavalle sukupolvelle. Tämä on erityisen ongelmallista ja vaatii varhaisia ehkäiseviä toimia, jossa varhaiskasvatus ja koulu ovat avainasemassa. Koulunkäyntiä ja koulussa viihtymistä on tuettava. Yksilön hyvinvoinnin ohella tärkeää on myös kouluyhteisön hyvinvointi.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olo

KUVIO 6. Vanhempien koulutus, sosioekonominen asema, toimeentulotuen käyttö ja perhemuoto suhteessa vuonna 1987 syntyneelle nuorelle kertyneiden NEET-vuosien määrään

Lähde: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineisto; Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

– jota NEET-indikaattori kuvaa – on yhteydessä psyykkisen terveyden ja toimeentulon ongelmiin ja rikollisuuteen. Vaikka kaikki NEET-nuoret eivät olekaan syrjäytyneitä, on indikaattori käyttökelpoinen: myös muut sosiaaliset ja psyykkiset ongelmat ovat yhteydessä NEET-statukseen.

Indikaattoria seurattaessa on muistettava, että nuorten kouluttautumisen ja työelämään kiinnittymisen parantamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaisia, sektorirajat ylittäviä ratkaisuja. Koulutus-, työllistymis- ja kuntoutustoimia suunnattaessa on kiinnitettävä huomiota nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. Palvelurakenteessa on otettava huomioon mm. että NEET-nuorista viidennes käyttää psyykenlääkkeitä ja 35 prosenttia on toimeentulotuen piirissä, joten tavanomaiset työllisyyden edistämisen palvelut ja -tuki eivät näitä nuoria tavoita ja vastaa nuorten NEET-statukseen mahdollisesti johtaviin tekijöihin.

Jos nuorten NEET-vuosia halutaan ehkäistä, on toimittava varhaisessa vaiheessa ja otettava huomioon myös perheiden tilanne. Hyvinvoinnin ongelmat alkavat usein jo peruskouluikässä ja jopa tätäkin aiemmin. Tällöin peruskoulun päättyessä jatkokoulutukseen hakeutuminen, koulutautuminen tai työllistyminen voi muiden, esimerkiksi kouluun liittyvien vaikeuksien tai mielenterveysongelmien takia olla vaikeaa.

Tieto tukea tarvitsevien määrästä sekä hyvinvointia uhkaavista ja suojaavista tekijöistä on ehkäisevän ja hyvinvointia tukevan työn edellytyksenä. ■

Kirjoittajat:

Liisa Larja, yliaktuaari, Tilastokeskus,
Liisa Törmäkangas, tutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos,
Marko Merikukka, tilastotutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos,
Tiina Ristikari, erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos,
Mika Gissler, tutkimusprofessori, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos,
Reija Paananen, tutkija, Diakoniammattikorkeakoulu

Lähteet:

Larja, Liisa 2013. Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Hyvinvointikatsaus 1/2013. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_002.html.

Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallisen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Helsinki:Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf.

Paananen, Reija & Gissler, Mika 2013. Cohort Profile: The 1987 Finnish Birth Cohort. *International Journal of Epidemiology*. Volyme 41, Issue 4.

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

ISÄ

MINÄ

MIKA WITTING JA MIINA KESKI-PETÄJÄ

Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin

Lapset päätyvät usein samoille koulutuksen ja työn aloille kuin vanhempansa. Valinnat ovat usein sukupuolen suhteen eriytyneitä, mikä heijastuu työmarkkinoiden segregaationa. Positiivista on kuitenkin, että vanhempien malli ohjaa lapsia kouluttautumaan myös sukupuolelleen epätyypillisille aloille.

Kaikille avoin korkeakoulutus on ollut yksi suomalaisen koulutuspolitiikan kulmakivistä ja onnistumisen aiheista. Yhteiskunnan tarjoamat maksuttomat koulutusmahdollisuudet ovat lisänneet sosiaalista liikkuvuutta, kun vanhempien koulutustaso ei ole määrittänyt lapsen koulutustasoa, ja matalasti koulutettujen vanhempien lapset ovat voineet hakeutua korkeakoulutukseen. Toisaalta ammatillinen koulutus on ollut mahdollista myös akateemisten perheiden lapsille. Koulutuksellista liikkuvuutta on esiintynyt siis molempiin suuntiin.

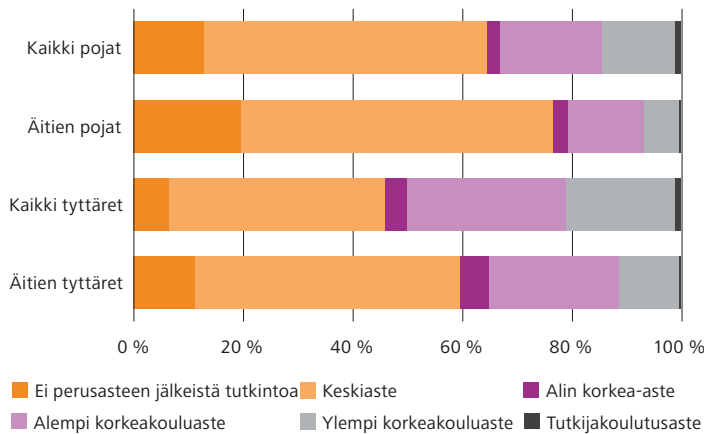
Suomalainen koulutusjärjestelmä on rakennettu siten, että jokaisesta koulutustyyppistä on mahdollista edetä korkeammalle asteelle, toisin sanoen ammatillisen perustutkinnon suorittanut voi lopulta päätyä tutkijakoulutukseen. Koulutus puolestaan

ehkäisee selvästi syrjäytymistä ja parantaa mahdollisuuksia työllistyä (esim. Myrskylä 2011; ks. myös Larjan ym. artikkeli tässä numerossa). Avainasemassa matalasta koulutustasosta lähtöisin olevien henkilöiden koulutustason nostamisessa onkin koulutukseen kannustaminen erityisesti toisen asteen koulutuksen osalta.

Viimeisen neljän vuosikymmenen aikana Suomessa on totuttu koulutustason nousuun. Nousu on suurelta osin johtunut nuorten naisten koulutautumismahdollisuuksien parantumisesta. Koulutusalat ovat silti pysyneet sukupuolen mukaan suhteellisen vahvasti eriytyneinä.

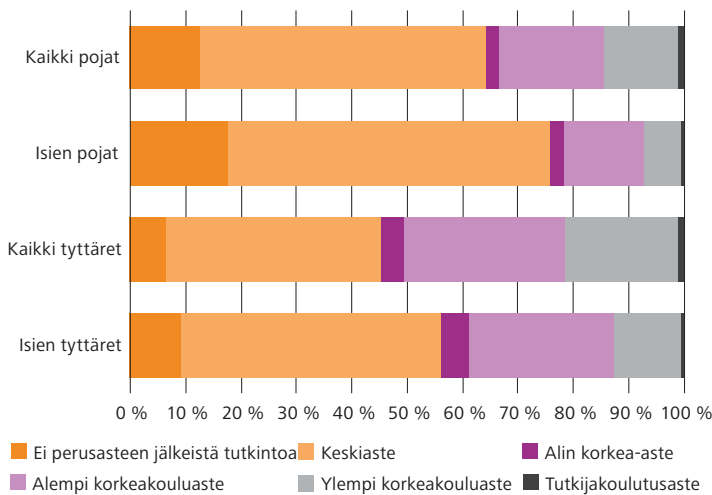
Suomalaisten koulutustason nousu on kuitenkin viime aikoina pysähtynyt, kun tarkastellaan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden väestöosuut-

KUVIO 1. Lasten (30–39-vuotiaat) koulutusaste, äidillä perusasteen koulutus 2014

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

KUVIO 2. Lasten (30–39-vuotiaat) koulutusaste, isällä perusasteen koulutus 2014

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

ta (OECD 2015). Samaan aikaan koulutuksen periytyvyys ja sosiaalisen liikkuvuuden vähentyminen ovat nousseet tärkeiksi yhteiskunnalliseksi keskustelunaiheiksi. Sekä koulutusasteiden että koulutusalojen on todettu periytyvän vanhemmilta lapsille (Myrskylä 2009; Eurostudent V). Korkeakoulutusalojen periytymisestä tiedetään, että vanhemman hankkima ammatti ohjaa lapsen koulutusuraa, ja että eräät koulutusalat periytyvät vanhemmilta lapsille toisia aloja selvemmin (Kivinen 2012).

Artikkelissamme tarkastelemme koulutusalojen ja koulutusasteen periytymistä. Isän ja äidin

Käytetty aineisto

Selvityksen aineisto on koottu Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastojen rekisteripohjaisista aineistoista: koulutustiedot on tutkintorekisteristä ja perhesuhdetiedot väestö- ja perhetilaston aineistoista. Koulutuksen periytymistä tarkastelemme vuoden 2014 väestöaineiston perusteella. Tarkastelun kohteena ovat sellaiset 25–39-vuotiaat väestöön kuuluvat, joille löytyy rekisteritieto jommastakummasta vanhemmasta. Tutkintotarkastelu koostuu vuonna 2014 suoritetuista tutkinnoista. Alatarkastelu on tehty ISCED 2011- koulutusluokituksen mukaisilla koulutusaloilla.

Sen sijaan, että selvityksen tulokset kuvaisivat kattavasti nuorten aikuisten koulutusta, artikkelissa kuvataan koulutusasteiden ja alojen periytymistä. Näin ollen keskitymme tarkastelemaan tutkinnon suorittaneita aikuisia (30–39- tai 25–39-vuotiaita) lapsia ja heidän vanhempiaan. Koulutusastetarkasteluissa ikäryhmäksi on valittu 30–39-vuotiaat, sillä kyseisessä ikäryhmässä valtaosa on jo ehtinyt suorittaa tutkinnon tavoitetason. Tämän ryhmän tietoja verrataan ikäluokan muihin henkilöihin. Vertailun selkeyden takia myös verokkiryhmä on rajattu siten, että henkilöillä tulee olla rekistereissä tieto vanhemmista.

Kaikkiaan Suomen väestöön lukeutui 25–39-vuotiaita noin 1 093 400 vuonna 2014. Tilastokeskuksen tutkintorekisteri sisältää kaikki Suomessa suoritettut tutkinnot, mutta valtaosa ulkomailla suoritetuista tutkinnoista puuttuu. Tarkastelusta pois jätettyjä henkilöitä, joiden kummastakaan vanhemmasta ei löytynyt rekisteritietoja, oli näistä noin 10 prosenttia. Aineiston ulkopuolelle jätetyt henkilöt olivat pääasiassa maahanmuuttajia tai ns. toisen polven maahanmuuttajia.

koulutuksen vaikutusta tarkastellaan erikseen sekä tyttöjen että poikien osalta. Ensimmäiseksi nostamme keskiöön perusasteen koulutuksen varaan jääneiden vanhempien koulutustason vaikutuksen lapsiin. Toiseksi selvitämme sitä, millä tavalla koulutusalovalinnat periytyvät vanhemmilta lapsille. Erityisesti keskitymme siihen, millainen vaikutus vanhempien koulutusallalla on päätymisessä perinteisille nais- tai miesenemmistöisille aloille.

Tässä artikkelissa pitäydymme tutkintojen rekisteripohjaisessa tarkastelussa (ks. tietolaatikko). On selvää, että koulutukseen ja ammatinvalintaan vaikuttavat kuitenkin monet tekijät, joiden

havaitseminen ei ole mahdollista rekistereistä. Lisäksi on otettava huomioon, että jääminen perusasteen varaan ei automaattisesti johda kaikkien kohdalla huono-osaisuuteen tai syrjäytymiseen.

Matala koulutustaso periytyy

Aiemmat selvitykset ja tutkimukset ovat osoittaneet (Myrskylä 2009; Kivinen ym. 2012; OECD 2015), että vanhempien korkeakoulutusaste lisää lasten kouluttautumista korkeakouluissa. Viime vuosina kodin perintö on näkynyt lapsen koulutusvalinnoissa aiempaa selvemmin (Kivinen ym. 2012). Vuonna 2010 akateemisista kodeista siirryttiin yliopistoon hieman useammin kuin vuonna 2005. Vanhempien korkeakoulutus myötävaikuttaa erityisesti lasten yliopisto-opintoihin, kun taas ammattikorkeakouluopintoihin osallistumisessa ei ole eroa akateemisten ja ei-akateemisten kotien lasten välillä. Samansuuntaisia tuloksia saadaan myös uudemmissa korkeakouluopiskelijoille tehdyissä selvityksissä: vuonna 2014 yliopisto-opiskelijoista 39 prosentilla ja AMK-opiskelijoista 22 prosentilla ainakin toisella vanhemmalla oli ylempi korkeakoulututkinto. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Tutkimusten mukaan myös huono-osaisuus periytyy. Esimerkiksi vanhempien toimeentulo-ongelmat vaikuttavat keskeisesti myös lapsen tulevaisuuteen (Moisio & Kauppinen 2010). Tiedetään, että perusasteen koulutuksen varassa oleville kasautuu muita enemmän myös sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia ongelmia. Suomessa vuosittain noin 9 prosenttia 18–24-vuotiaista nuorista jää perusasteen varaan eikä opiskele toisen asteen koulutuksessa (Eurostat 2015). Rekisterien avulla voidaan tarkastella sitä, millaiseksi vähäisen koulutuksen kodeista tulevien lasten koulutusurat muotoutuvat.

Kuvioissa 1 ja 2 tarkastelemme 30–39-vuotiaita, joiden vanhemmilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai tutkinnosta ei ole tietoa.

Matalasti koulutettujen perheiden lapset kouluttautuvat selvästi harvemmin korkea-asteelle kuin samanikäiset keskimäärin. Toisaalta keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on matalasti koulutettujen lapsilla hieman samanikäisiä korkeampi.

Eryityisesti äidin matala koulutus jättää jälkensä sekä poikien että tytärten koulutukseen. Perusasteen koulutuksen varassa olevien äitien tyttäristä 12 prosenttia oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutusasteen tutkinnon, kun kaikista tyttäristä 21 prosenttia oli suorittanut vastaavan tasoisen tutkinnon. Kaikista tyttäristä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oli 7 prosenttia, kun perusasteen varassa olevien äitien tyttäristä 11 prosenttia oli ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa.

Matalasti koulutettujen äitien pojista 7 prosenttia oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai enemmän, ja vastaavasti 14 prosenttia kaikista pojista oli suorittanut vastaavan tasoisen tutkinnon. Perusasteen varaan jääminen on myös pojille todennäköisempää, jos äiti on perusasteen varassa. Kaikista pojista perusasteen varassa oli 13 prosenttia, kun perusasteen varassa olevien äitien pojista 20 prosenttia oli jäänyt perusasteen varaan.

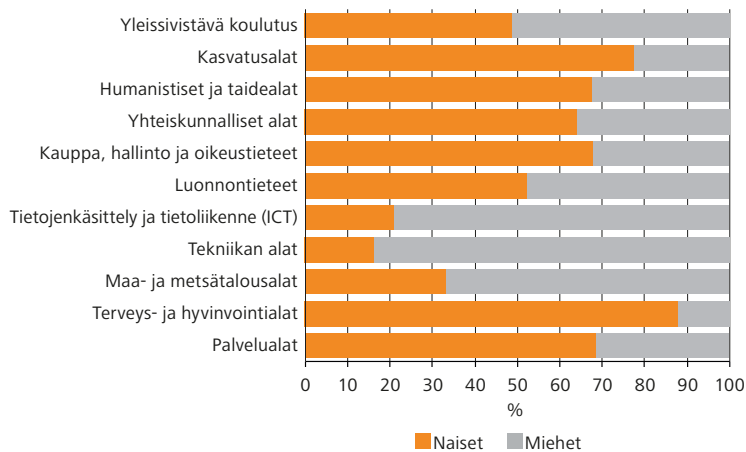
Isän koulutuksen vaikutus lasten koulutukseen on samansuuntainen kuin äidin, mutta hieman pienempi – etenkin tytärten osalta. Isän koulutuksen vaikutus pojan korkeaan koulutukseen oli lähes yhtä merkittävä kuin äidin koulutuksella. Matalasti koulutettujen isien pojista 8 prosenttia suoritti ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen. Vastaavan koulutuksen suoritti kaikista pojista 14 prosenttia.

Sukupuolen mukainen eriytyminen yleistä tekniikan alalla sekä sosiaali- ja terveystieteillä

Suomalainen työelämä on eriytynyt sukupuolen mukaan. Viimeisimpien tietoja mukaan ammatillinen eriytyminen on edelleen vahvistunut (Tilastokeskus 2015). Vain joka kymmenes työllinen työskenteli ns. tasa-ammateissa, joissa naisten ja miesten osuudet olivat 40–60 prosenttia ammattiryhmistä. Selvästi miesenemmistöisiä aloja ovat mm. tekniikan ala ja rakennusala ja naisenenemmistöisiä puolestaan – usein julkisen sektorin – hoiva- ja opetusalat. Työelämän segregaatio pitää yllä sukupuolten välistä palkkaeroa, stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja ylipäänsä naisten ja miesten erillisiä elämänpiirejä. Eriytyminen estää osaltaan myös työvoiman ja kykyjen vapaan allokoitumisen ja saattaa jäykistää työmarkkinoita. ▶

Äidin alhainen koulutus jättää jälkensä lasten koulutukseen.

KUVIO 3. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusalan ja sukupuolen mukaan 2014

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri

Ammattien eriytyminen juontaa juurensa sukupuolittuneisiin koulutusaloihin.

Ammattien eriytyminen juontaa luonnollisesti juurensa sukupuolittuneisiin koulutusaloihin (kuvio 3). Väestön koulutusrakennetietojen mukaan jopa 88 prosenttia terveys- ja sosiaalialan tutkinnoista ja 78 prosenttia kasvatusalan tutkinnoista on naisten suorittamia. Myös suuri osa muista koulutusaloista on naisemmistöisiä. Miehet ovat puolestaan suorittaneet enemmistön tutkinnoista tekniikan alalla, tietojenkäsittelyssä ja tietoliikenteessä sekä maa- ja metsätalousalalla. Naisten koulutustason nousun myötä monet koulutusalat naisistuivat huomattavasti. Erityisesti yhteiskunnallisilla aloilla naisten osuus on noussut entisestään.

Viime aikoina onkin kiinnitetty huomiota sukupuolisensitiiviseen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen. Kiinnostavaa on myös se, miten muu ympäristö ja roolimallit vaikuttavat alavalintoihin.

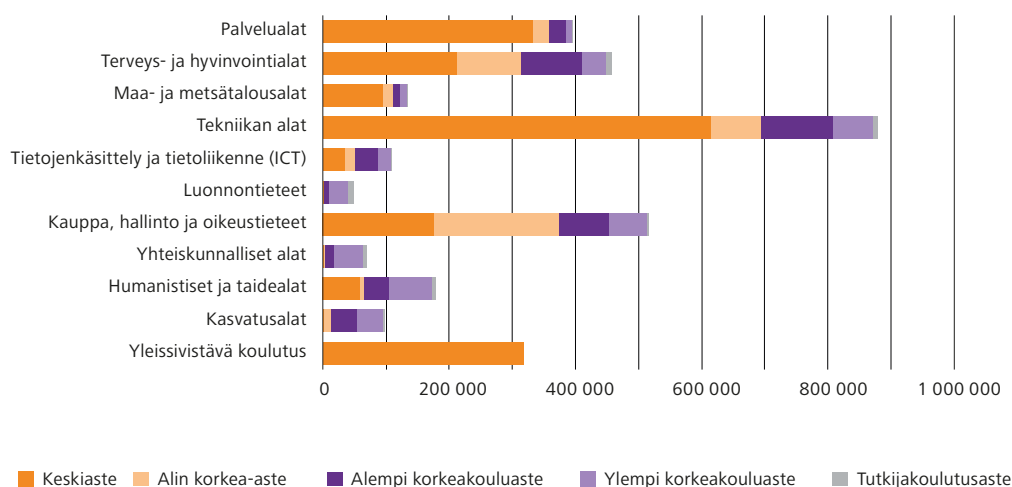
Koulutusalojen periytymistä ja sukupuolen mukaan eriytymistä tarkastelemme 25–39-vuotiaan väestön osalta riskisuhteen (odds ratio, ristitulosuhde) avulla. Riskisuhde kertoo ikäryhmän

”vedonlyönnin” koulutusalan periytymiselle suhteessa samanikäiseen väestöön. Riskisuhteen arvo 1 tarkoittaa, että vanhemman koulutusala ei vaikuta lapsen koulutusalaan ja lapsen vedonlyöntisuhde eli riski päätyä samalle koulutusalalle kuin vanhempansa ei poikkea samanikäisen väestön riskistä päätyä kyseiselle koulutusalalle. Jos riskisuhteen arvo on yli 1, henkilöllä on kohonnut riski¹ päätyä samalle koulutusalalle vanhempansa kanssa, ja vastaavasti riskisuhteen ollessa alle 1 riski on pienempi kuin samanikäisellä väestöllä.

Harva 25-vuotias korkeakouluopiskelija on vielä suorittanut tutkintonsa tavoitetasoa, mutta usein korkeakouluopintoihin päätyneet ovat jo valinneet koulutusalansa, joten koulutusala-tarkastelun osalta ikäryhmä on mahdollista rajata koskemaan myös nuorempia aikuisia. Tarkastelussa käytämme ISCED 2011-koulutusaluokituksen mukaisia aloja rajaamatta tarkastelua koulutusasteen mukaan. Henkilöt, joilla ei ole perustasteen jälkeistä tutkintoa, sijoittuvat yleissivistävään koulutukseen. On hyvä huomata, että eri koulutusaloilla painottuvat eritasoiset tutkinnot (kuvio 4): Esimerkiksi yhteiskunnalliset alat sekä luonnontieteet koostuvat pääasiassa korkeakoulututkinnoista. Toisaalta tekniikan ala on historiallisesti laaja ala, jonka tutkinnoista suuri osa painottuu keskiasteelle ja alimmalle korkea-asteelle.

¹ Tässä artikkelissa puhumme riskistä päätyä samalle koulutus- alalle. Ristitulo ei kuvaa todennäköisyyttä.

KUVIO 4. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusalan ja koulutusasteen mukaan 2014 (lkm).

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

Indikaattorin tulkinnessa tulee ottaa huomioon myös koulutusalojen suosion vaikutus. Yleisimpiä tutkintoja ovat tekniikan alan, kaupan, hallinnon ja oikeustieteen, terveys- ja hyvinvointialojen ja palvelualojen tutkinnot (kuvio 4). Opiskelijoilla on yleisesti suuri riski päätyä koulutuslalle, jolla on paljon paikkoja sekä oman sukupuolen enemmistö. Näin esimerkiksi pojilla on verrattain suuri riski päätyä tekniikan alalle ja vastaavasti tytöillä on verrattain suuri riski päätyä sosiaali- ja terveysalalle. Kyseiset koulutusalat ovat eniten sukupuolen mukaan segregoituneita ja suurimpia sekä aloituspaikkojen että opiskelijoiden osalta.

Lisäksi merkinä alan periytymisestä voidaan nähdä se, että päätyminen muille aloille on selvästi harvinaisempaa kuin vanhemman koulutuslalle päätyminen (riskisuhde < 1). Riskiä arvioitaessa on siis tarkasteltava myös riskiä sille, että henkilö päätyy muulle kuin vanhemman koulutuslalle.

Lasten koulutusvalinnat mukailevat vanhempien koulutusaloja

Tulosten mukaan vanhempien koulutus tietyltä alalta lisäsi lasten riskiä kouluttautua samalta alalta. Tämä pätee myös aloilla, joilla lapsen sukupuoli on vähemmistössä. Erityisen periytyviä koulutusaloja olivat mm. taiteet, lääketiede, luonnontieteet sekä oikeustiede.

Alojen periytymistä ei voi tarkastella irrallaan koulutusasteen periytymisestä. Yleissivistävän

koulutuksen hankkineilla on keskiasteen tutkinto, kun taas esimerkiksi luonnontieteiden, kasvatustalon ja yhteiskuntatieteiden tutkinnot painottuvat korkeakoulututkintoihin (kuvio 4)². Vanhempien koulutus alalta, jonka tutkinnot ovat yleensä korkean koulutustason tutkintoja, kasvattaa lapsen riskiä päätyä korkeakoulutusaloille. Samoin vanhempien koulutus matalan koulutusasteen alalta nostaa lapsen riskiä päätyä matalan koulutuksen aloille. Monien alojen ja ammattien periytyminen merkitsee siis samalla koulutusasteen periytymistä. Joissakin tapauksissa vanhemman koulutusaste voi selittää lapsen koulutusvalintaa enemmän kuin vanhemman koulutusala.

Tyttäreillä oli suurin riski päätyä äidin koulutuslalle, jos äidin koulutus on yhteiskunnalliselta tai luonnontieteelliseltä alalta (riskisuhde 3,2- ja 3,4-kertainen suhteessa samanikäiseen väestöön). Riski on selvästi keskimääräistä suurempi myös kasvatusalojen kohdalla. Luonnontieteelliset ja yhteiskunnalliset alat ovat yleensä yliopistotutkintoja, joten alan lisäksi näissä tapauksissa periytyy myös koulutusaste. Näiden koulutusalojen yhteydessä riski päätyä myös muille aloille, joissa yliopistotason koulutukset painottuvat, on suhteellisen korkea. (Taulukko 1.)

² Tilastokeskuksen luokitussivulla on julkaistu koulutusluokitusvain, josta käy tarkemmin ilmi tutkintojen sijoittuminen eri koulutusaloille. <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/isced/001-2011/kuvaus.html>.

TAULUKKO 1. Äidin koulutusalan vaikutus tyttären riskiin osallistua eri koulutusaloille 2014 (keskimääräinen riski = 1)

ÄIDIN KOULUTUS-ALA	TYTTÄREN KOULUTUSALA										
	YLEIS-SIVISTÄVÄ KOULUTUS	KASVATUS-ALAT	HUMANISTISET JA TAIDEALAT	YHTEIS-KUNNALLISET ALAT	KAUPPA, HALLINTO JA OIKEUS-TIETEET	LUONNON-TIETEET	TIETOJEN-KÄSITTELY JA TIETO-LIENNE (ICT)	TEKNIIKAN ALAT	MAA- JA METSÄ-TALOUS-ALA	TERVEYS-JA HYVIN-VOINTI	PALVELU-ALAT
Yleissivistävä koulutus	1,3	0,6	0,7	0,6	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,2
Kasvatusalat	0,9	2,9	1,8	1,9	0,8	3,1	0,9	0,8	0,8	0,8	0,5
Humanistiset ja taidealat	1,1	1,4	2,4	1,9	0,8	3,0	0,9	0,9	0,9	0,6	0,6
Yhteis-kunnalliset alat	0,9	1,5	1,8	3,4	1,0	5,6	1,3	0,9	0,8	0,6	0,4
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	0,9	1,1	1,0	1,2	1,3	1,9	1,2	1,0	1,0	0,9	0,8
Luonnontieteet	0,9	1,6	1,4	2,0	0,8	3,2	1,8	1,5	1,2	0,6	0,3
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	1,1	0,8	1,1	0,9	1,1	1,5	2,2	1,3	0,8	0,8	0,8
Tekniikan alat	0,9	0,7	0,9	0,7	1,0	1,2	1,3	1,4	1,1	0,9	1,1
Maa- ja metsätalousalat	0,8	0,9	1,0	0,8	0,8	1,3	0,9	1,2	3,0	0,9	1,1
Terveys- ja hyvinvointi-alat	0,9	1,2	1,1	1,1	0,9	1,8	0,9	0,9	0,9	1,2	0,8
Palvelualat	0,9	0,8	0,8	0,6	1,0	1,0	0,9	1,0	1,1	1,1	1,4

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

Naisenemmistöisistä aloista äidiltä tyttarelle näyttäisi periytyvän kasvatusala, humanistiset ja taidealat sekä palvelualat. Äidin kouluttautuminen palvelualoilta nostaa tyttären riskiä päätyä palvelualoilta, mutta ei juurikaan vaikuta riskiin päätyä muille aloille.

Äidin koulutus miesenemmistöiseltä koulutusosalta nostaa myös tyttären riskiä kouluttautua miesenemmistöisellä alalla: Äidin tekniikan alan koulutus nostaa tyttären riskiä päätyä tekniikan alalle (riskisuhde 1,4) sekä ICT-alalle (1,3) ja luonnontieteisiin (1,2). Tekniikan alan koulutuksen hankkineen äidin tyttären riski päätyä kasvatusalalle tai yhteiskunnalliselle alalla on sitä vastoin huomattavasti pienempi (riskisuhde < 1). Myös miesenemmistöisille aloille kuten maa- ja metsätalousalalle ja luonnontieteisiin päätyminen riski on selvästi suurempi silloin, kun äidin koulutus on näiltä aloilta. Maa- ja metsätalouden alan periytyminen liittyyneen ammatin ja yrittäjyyden periytymiseen.

Pojalla on puolestaan suurin riski päätyä äi-

din koulutusosalalle, jos äidin koulutus on maa- ja metsätalousalalta, yhteiskunnalliselta tai kasvatusalalta (taulukko 2). Äidin kasvatusalan tai yhteiskunnallisen alan tutkinto lisää myös poikien riskiä kouluttautua muilta ns. yliopistokoulutukseen painottuvilta aloilta.

Lisäksi äidin koulutus miesenemmistöisiltä aloilta (tekniikka, ICT, maa- ja metsätalous) pienentää pojan riskiä päätyä monille muille aloille. Jos äidillä on esimerkiksi tekniikan alan tutkinto, pojan riski päätyä samalle alalle on keskimääräistä suurempi. Vastaavasti riski päätyä kasvatus- tai yhteiskunnalliselle alalle on selkeästi keskimääräistä pienempi (riskisuhde n. puolet keskimääräisestä).

Pojalla on suurempi riski valita isän koulutusala, jos isän koulutus on kasvatusalalta, yhteiskunnallisilta aloilta tai maa- ja metsätalousalalta. Kasvatusalalta ja yhteiskunnallisilta aloilta tosin päädytään keskimääräistä useammin myös muille korkean koulutuksen aloille, kuten humanistisille ja taidealoille sekä luonnontieteisiin.

TAULUKKO 2. Äidin koulutusalan vaikutus pojan riskiin osallistua eri koulutusaloille 2014 (keskimääräinen riski = 1)

ÄIDIN KOULUTUS-ALA	POJAN KOULUTUSALA										
	YLEIS-SIVISTÄVÄ KOULUTUS	KASVATUS-ALAT	HUMANISTISET JA TAIDEALAT	YHTEIS-KUNNALLISET ALAT	KAUPPA, HALLINTO JA OIKEUS-TIETEET	LUONNON-TIETEET	TIETOJEN-KÄSITTELY JA TIETO-LIIKENNE (ICT)	TEKNIIKAN ALAT	MAA- JA METSÄ-TALOUS-ALA	TERVEYS-JA HYVIN-VOINTI	PALVELU-ALAT
Yleissivistävä koulutus	1,2	0,6	0,7	0,5	0,9	0,5	0,9	1,0	1,0	0,8	1,0
Kasvatusalat	1,0	3,6	1,9	2,1	1,3	1,9	1,1	0,6	0,8	1,4	0,8
Humanistiset ja taidealat	1,1	1,6	2,3	2,7	1,2	2,5	1,1	0,6	0,6	1,1	0,8
Yhteis-kunnalliset alat	1,0	2,0	1,8	3,7	1,4	3,4	1,3	0,6	0,5	1,3	0,7
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	0,9	0,9	1,0	1,1	1,3	1,0	1,2	0,9	0,8	0,9	1,0
Luonnontieteet	1,0	1,8	1,6	2,1	1,2	1,9	1,6	0,7	0,6	1,4	0,5
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	1,1	0,7	1,0	1,1	0,8	1,0	1,6	0,9	0,5	0,9	0,9
Tekniikan alat	0,9	0,6	0,9	0,5	0,8	0,5	1,0	1,2	1,0	0,8	1,0
Maa- ja metsätalousalat	0,8	0,5	0,8	0,7	0,6	0,7	0,9	1,2	4,1	0,7	0,8
Terveys- ja hyvinvointi-alat	0,9	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	1,4	1,0
Palvelualat	0,8	0,6	0,7	0,5	0,8	0,5	0,9	1,3	1,3	0,8	1,1

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

Isän koulutus naisenemmistöiseltä terveyden ja hyvinvoinnin alalta kasvattaa pojan riskiä päätyä kyseiselle alalle. Samalla isän koulutus näiltä aloilta myös pienentää pojan riskiä valita miesenemmistöisiä aloja, kuten tekniikka ja maa- ja metsätalous. Isän koulutus miesenemmistöisiltä aloilta lisää pojan riskiä kouluttautua samoilta aloilta: riski päätyä maa- ja metsätalouden alalle on suuri (4,6) ja riski päätyä muulle kuin tekniikan alalle pieni, jos isällä on vastaavien alojen koulutus.

Isän koulutus kasvatusalalta, luonnontieteelliseltä tai yhteiskunnalliselta alalta nosti eniten tyttären riskiä kouluttautua samoilta aloilta. Toisaalta myös isän koulutus perinteisesti miesenemmistöisiltä aloilta kuten tietojenkäsittelystä, tekniikan alalta tai maa- ja metsätalouselialta nosti jonkin verran tyttären riskiä kouluttautua edellä mainituilta aloilta. Isän koulutus naisenemmistöisiltä aloilta taas kasvatti tyttären riskiä hankkia koulutus samoilta aloilta kasvatusalan ja humanististen ja taidealojen osalta.

Sukupuolten välinen eriytyminen pohjaa osittain kotoa opittuun malliin

Korkeakoulutuksen on useissa tutkimuksissa todettu periytyvän selvästi vanhemmilta lapsille. Tämä selvitys vahvistaa, että myös vanhempien kouluttamattomuus kasvattaa lasten todennäköisyyttä jäädä perusasteen koulutuksen varaan. Eryteisesti äidin matala koulutustaso vaikuttaa lasten kouluttautumiseen.

Vanhemman ja lapsen sukupuolesta riippumatta voimakkaimmin koulutusaloista periytyy maa- ja metsätalousalat, yhteiskunnalliset alat sekä kasvatusalat. Maa- ja metsätalouden alan periytyminen tarkoittaa usein ammatin periytymistä, kun taas yhteiskunnallisen alan ja kasvatusalan periytyminen merkitsee samalla korkeakoulutuksen periytymistä.

Sukupuolten segregaaation purkamisen kannalta on olennaista huomata, että vanhempien koulutuslavalinnoilla on paljon merkitystä lap- ➤

TAULUKKO 3. Isän koulutusalan vaikutus pojan riskiin osallistua eri koulutusaloille 2014 (keskimääräinen riski = 1)

ISÄN KOULUTUS- ALA	POJAN KOULUTUSALA										
	YLEIS- SIVISTÄVÄ KOULUTUS	KASVATUS- ALAT	HUMANISTISET JA TAIDEALAT	YHTEIS- KUNNALLISET ALAT	KAUPPA, HALLINTO JA OIKEUS- TIETEET	LUONNON- TIETEET	TIETOJEN- KÄSITTELY JA TIETO- LIIKENNE (ICT)	TEKNIIKAN ALAT	MAA- JA METSÄ- TALOUS- ALA	TERVEYS- JA HYVIN- VOINTI	PALVELU- ALAT
Yleissivistävä koulutus	1,1	0,6	0,8	0,5	0,8	0,5	0,8	1,1	1,2	0,8	1,1
Kasvatusalat	0,9	6,7	2,2	2,3	1,2	1,9	1,1	0,5	0,6	1,7	0,9
Humanistiset ja taidealat	1,3	2,4	3,3	2,4	1,1	2,0	1,0	0,4	0,5	1,4	0,9
Yhteis- kunnalliset alat	1,1	2,1	2,0	5,7	1,9	4,8	1,2	0,4	0,4	1,3	0,7
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	1,1	1,3	1,2	1,8	2,3	1,5	1,1	0,6	0,5	1,1	0,9
Luonnontieteet	1,0	2,1	1,8	2,3	1,2	1,9	1,7	0,5	0,5	1,3	0,6
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	1,2	1,0	1,2	1,2	1,0	1,0	1,7	0,7	0,4	1,1	0,7
Tekniikan alat	0,9	0,7	0,9	0,8	0,9	0,7	1,1	1,2	0,6	0,9	0,9
Maa- ja metsätalousalat	0,7	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	1,0	4,6	0,9	0,9
Terveys- ja hyvinvointi- alat	1,0	2,0	1,6	2,2	1,2	1,9	1,1	0,5	0,5	3,2	0,9
Palvelualat	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,8	0,9	0,8	0,7	1,2	1,7

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

sen koulutusala-avainnoille. Taustalla voi olla alan tuttuus ja tätä kautta kiinnostavuus, mutta myös tiedostamattomat sukupuoliroolimallit. Rekisterit eivät tätä kerro.

Useiden koulutusalojen periytymisen voimakkuus riippuu olennaisesti siitä, onko kyseessä isältä vai äidiltä periytyvä koulutusala ja siitä, tarkastellaanko periytymistä tyttärelle vai pojalle. Eriytyisen kiinnostavaa on, että isän koulutus naisnemmistöisiltä aloilta kasvattaa selvästi pojan kouluttautumista naisnemmistöisiltä aloilta kuten kasvatusalalta ja terveys- ja hyvinvointialalta. Äidin kouluttautuminen naisnemmistöisiltä aloilta ei näyttänyt yhtä lailla lisäävän pojan riskiä kouluttautua näille aloille. Samoin äidin koulutus miesnemmistöiseltä alalta kasvattaa tyttären riskiä päätyä miesnemmistöisille aloille, kuten tekniikkaan, tietojen käsittelyyn ja tietoliikenteeseen sekä maa- ja metsätalouden alalle. Tyttären riski kouluttautua edellä mainituilta aloilta ei juurikaan kasvanut isän koulutuksen myötä.

Rekisteritarkastelu siis osoittaa, että sukupuolille tyypilliset alat periytyvät, mutta myös että vanhem-

pien malli nostaa lasten riskiä kouluttautua sukupuolelleen ns. epätyypilliselle alalle. Koulutuksessa ja työelämässä vallitseva sukupuolten välinen segregatio pohjaa näin ollen ainakin osittain kotona opittuun ja nähtyyn, toisin sanoen ympäristöön, asenteisiin ja kokemuksiin. Rekisterien lisäksi jatkossa olisi hyvä tarkastella yksityiskohtaisemmin muita alavaihtoihin vaikuttavia tekijöitä muiden aineistojen ja tutkimusmenetelmien avulla. ■

Kirjoittajat ovat yliaktuaareja Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot -yksikössä.

TAULUKKO 4. Isän koulutusalan vaikutus tyttären riskiin osallistua eri koulutusaloille 2014 (keskimääräinen riski = 1)

ISÄN KOULUTUS- ALA	TYTTÄREN KOULUTUSALA										
	YLEIS- SIVISTÄVÄ KOULUTUS	KASVATUS- ALAT	HUMANISTISET JA TAIDEALAT	YHTEIS- KUNNALLISET ALAT	KAUPPA, HALLINTO JA OIKEUS- TIETEET	LUONNON- TIETEET	TIETOJEN- KÄSITTELY JA TIETO- LIIKENNE (ICT)	TEKNIKAN ALAT	MAA- JA METSÄ- TALOUS- ALA	TERVEYS- JA HYVIN- VOINTI	PALVELU- ALAT
Yleissivistävä koulutus	1,2	0,7	0,8	0,6	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2
Kasvatusalat	0,8	3,8	2,1	1,9	0,7	3,1	0,9	0,7	0,7	0,8	0,5
Humanistiset ja taidealat	1,1	1,6	2,6	1,7	0,7	2,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Yhteis- kunnalliset alat	0,9	1,4	1,9	3,6	1,1	5,9	0,9	0,6	0,8	0,6	0,5
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	1,0	1,3	1,2	1,7	1,4	2,7	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7
Luonnontieteet	0,8	1,8	1,8	2,2	0,8	3,6	1,4	1,2	1,0	0,7	0,3
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	1,1	1,2	1,2	1,2	1,0	1,9	2,0	1,1	0,9	0,8	0,6
Tekniikan alat	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	1,5	1,1	1,2	1,0	1,0	1,0
Maa- ja metsätalousalat	0,7	1,3	1,1	1,2	0,9	1,9	1,0	0,9	2,2	1,1	0,9
Terveys- ja hyvinvointi- alat	1,1	1,5	1,4	1,6	0,7	2,6	0,9	0,7	0,7	1,2	0,6
Palvelualat	1,1	1,1	1,0	0,9	1,0	1,5	0,9	0,8	0,9	1,0	1,1

Lähteet: Tilastokeskus, tutkintorekisteri; väestö- ja perhetilastot

Lähteet:

Eurostudent V. [http://database.eurostudent.eu/#countries\[\]=8](http://database.eurostudent.eu/#countries[]=8).

Kivinen, Osmo & Hedman, Juha & Kaipainen, Päivi 2012. Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 77(2012):5.

Larja, Liisa & Sutela, Hanna & Witting, Mika 2015. Ulkomaalaistaustaiset nuoret jatkavat toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin. https://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_001.html.

Moisio, Pasi & Kauppinen, Timo M. 2010. Toimeentulotuen asiakkuus periytyy vanhemmilta lapsille. Hyvinvointikatsaus 1/2010.

Myrskylä, Pekka 2009. Koulutus periytyy edelleen. Hyvinvointikatsaus 1/2009.

Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön

julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 12/2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

OECD 2015. Education at a Glance 2015: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing. <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:10. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm10.pdf?lang=fi>.

Tilastokeskus 2015. Ammatillinen eriytyminen sukupuolen mukaan jatkui vuonna 2013. http://www.stat.fi/til/tyokay/2013/04/tyokay_2013_04_2015-10-23_tie_001_fi.html.

Eurostat 2015. Työvoimatutkimus 2015. http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_40&plugin=1.

MIRA KAJANTIE

Hyvinvointipalveluille hintalappu

Julkisilla hyvinvointipalveluilla on keskeinen merkitys kotitalouksien toimeentulon ja kulutusedellytysten kannalta. Toisin kuin Britanniassa Suomessa palveluita käytetään tasaisemmin kaikissa tuloluokissa.

Kevään korvilla mediassa käytiin keskustelua siitä, onko suomalaisilla todenmukainen käsitys hyvinvointipalvelujen kustannuksista. Ehdotettiin sellaistaikin, että sairaala- tai päivähoitolaskuun tulisi kirjata asiakasmaksun viereen palvelun todellinen kustannus yhteiskunnalle. Esimerkiksi vuonna 2012 vuorokausi sairaalan vuodeosastolla maksoi 740 euroa, kun potilaalle lähtevä lasku oli vajaat 40 euroa eli noin 5 prosenttia kustannuksista. Kuukausi kunnallisessa kokopäivähoidossa maksoi reilut 1 000 euroa lasta kohden, mutta kotitaloudelle maksu oli enimmillään 264 euroa.

Arvostaisivatko suomalaiset hyvinvointipalveluja enemmän, tai kasvaisiko tyytyväisten veronmaksajien osuus, jos kansalaisilla olisi omakohtaista tietoa siitä, kuinka paljon veroeuroja palautuu omaksi hyödyksi hyvinvointipalvelujen muodossa?

Julkisessa keskustelussa Suomen verotusta kuvataan yleensä kansainvälisesti katsoen kireäksi negatiivisessa mielessä. Tuoreet kyselytutkimukset kuitenkin osoittavat, että taantumasta riippumatta suomalaiset haluavat säilyttää hyvinvointivaltion ja ymmärtävät kattavien hyvinvointipalvelujen vaikutuksen verotukseen. THL:n tutkimuksessa joka toinen oli valmis jopa lisäämään terveys- ja sosiaalipalvelujen verorahoitusta nykyisestä (Aalto ym. 2016). Myös EVA:n Arvo- ja asenne-

tutkimuksen mukaan 77 prosenttia suomalaisista katsoo, että suomalainen hyvinvointivaltio on aina hintansa arvoinen (Apunen ym. 2016).

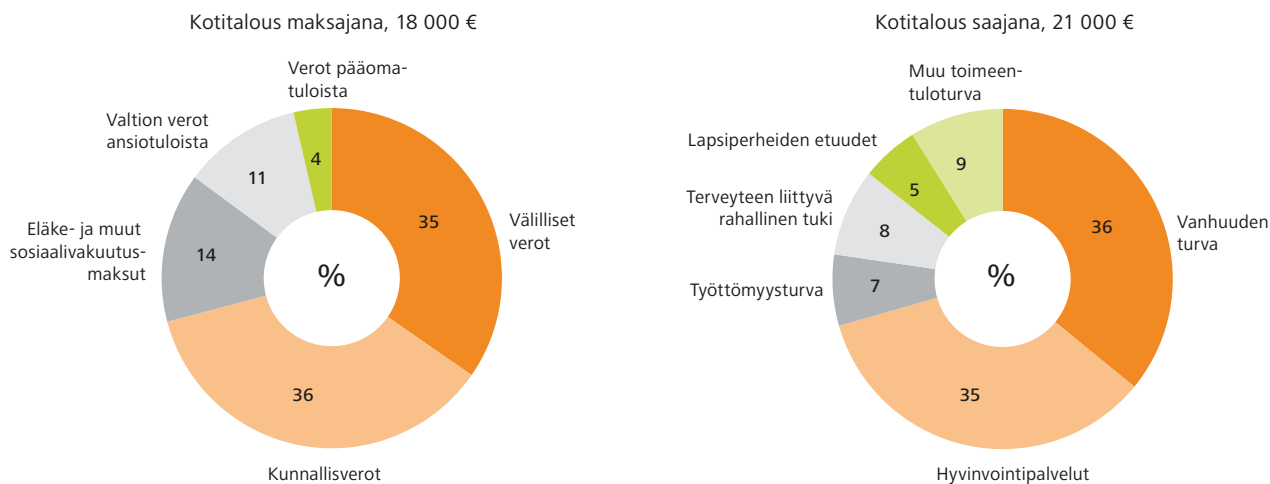
Hyvinvointipalveluihin kuluu noin neljännes julkisen sektorin menoista. Toistaiseksi on ollut aika niukalti empiiristä tietoa siitä, miten palveluihin käytetyt eurot kohdentuvat väestössä. Toki tiedämme, että vanhukset käyttävät muita enemmän terveyspalveluja, lapsiperheet päivähoitopalveluja ja nuoret koulutuspalveluja, mutta millaisista summista on kyse kunkin väestöryhmän kohdalla ja kuinka suuri merkitys palveluilla on eri väestöryhmien toimeentuloon?

Näitä asioita selvitetään osana Tilastokeskuksen kulutustutkimusta. Tämä kirjoitus perustuu pääasiassa kulutustutkimuksen tietoihin, jotka ovat vuodelta 2012. Uusi tiedonkeruu on parhaillaan käynnissä ja sen tulokset julkaistaan vuonna 2017.

Paljonko kotitalous maksaa ja saa?

Vuosittain alkusyksystä Suomen hallitus viimeistelee talousarvioesitystään seuraavan vuoden budjettiksi. Keskustelussa vilisee kymmennumeroisia lukuja, joiden suuruusluokkaa ja merkitystä tavallisen kansalaisen voi olla vaikea hahmottaa. Suurin osa

KUVIO 1. Kotitalouden keskimääräiset maksut ja saamiset julkisesta taloudesta 2012

Lähteet: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto, kansantalouden tilinpito, kulutustutkimus

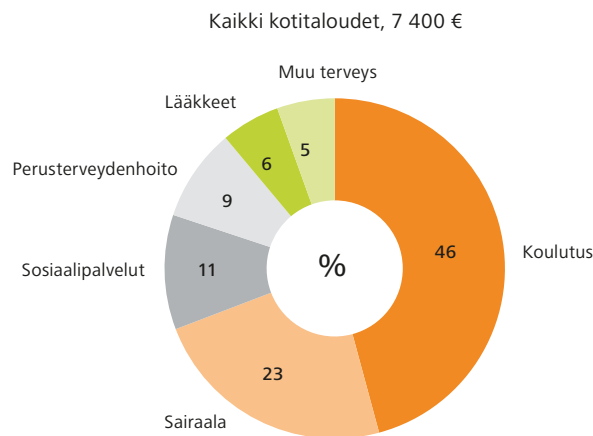
varmasti tietää oman tuloveroprosenttinsa, mutta mikä on kokonaisveroaste ja millaisista summista yksittäisen kotitalouden kohdalla silloin puhutaan.

Kuviossa 1 kuvataan, miten kotitalouksien maksamien verojen kokonaisuus muodostuu, kun pakolliset sosiaaliturvamaksut sekä kulutuksen ja omistamisen kautta kerätyt välilliset verot otetaan huomioon, ja toisaalta, mikä osa kotitalouksilta kerätyistä veroeuroista palautuu omaan käyttöön sosiaalisina tulonsiirtoina ja mikä osa hyvinvointipalveluina.

Vuonna 2012 kotitalous maksoi vuoden aikana välittömiä ja välillisiä veroja karkeasti arvioiden keskimäärin reilut 18 000 euroa. Tulosidonnaisten välittömien verojen ja maksujen osuus tästä oli noin kaksi kolmannesta ja välillisten verojen (esim. ALV) yksi kolmannes. Vastaavasti kotitalouksien toimeentuloa tuettiin rahallisin tulonsiirtein keskimäärin noin 14 000 eurolla vuoden aikana. Kun summaan lisätään kotitalouksien käyttämien hyvinvointipalvelujen rahallinen arvo, päädytään noin 21 000 euroon. Kotitaloudet näyttäsivät siis olevan keskimäärin saamapuolella.

Hyvinvointipalveluihin ei tässä suinkaan lueta kaikkia yhteiskunnallisia palveluja, vaan ainoastaan ns. yksilölliset palvelut kuten koulutus, terveydenhoitopalvelut, lasten päivähoido ja kunnalliset ko-

KUVIO 2. Kotitalouksien käyttämien hyvinvointipalveluiden kustannusten jakautuminen 2012

Lähde: Tilastokeskus, kulutustutkimus

tihoitopalvelut. Yhteiskunta ylläpitää myös monia muita ns. kollektiivisia palveluja, joita ovat esimerkiksi toimiva infrastruktuuri, yleiset liikuntapaikat ja puistot, poliisi, maanpuolustus ja kirjastot. ➤

Hyvinvointipalveluiden käytöstä uutta tietoa vuonna 2017

Tilastokeskuksen määrävuosina toteutettavan kulutustutkimuksen yhtenä osana selvitetään hyvinvointipalvelujen käyttöä ja kustannuksia. Edellinen tutkimus, jonka tietoihin oheinen kirjoitus perustuu, tehtiin vuonna 2012. Uutta aineistoa kerätään parhaillaan. Tiedonkeruu jatkuu vuoden 2016 loppuun asti ja sen tulokset julkaistaan vuonna 2017.

Hyvinvointipalvelujen kustannusten lukeminen osaksi kotitalouden kulutusta on ollut esillä kansainvälisissä toimeentulovertailuissa. Suositusten (Stiglitz ym. 2009; UNECE 2011) mukaan maiden tulisi, silloin kun mahdollista, käyttää kansainvälisissä kulutusvertailuissa ns. todellisen yksilöllisen kulutuksen käsitettä, missä hyvinvointipalvelut luetaan mukaan kulutusmenoihin. Ilmaiset tai lähes ilmaiset hyvinvointipalvelut vapauttavat kotitalouden varoja

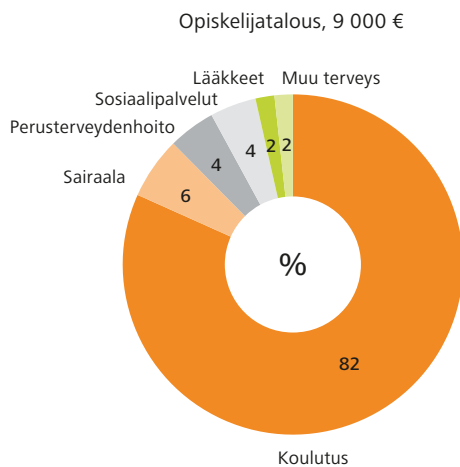
muuhun kulutukseen toisin kuin maissa, joissa suuri osa perheen tuloista varataan esimerkiksi lasten koulutukseen tai, joissa lasten päivähoitosta joutuu maksamaan nelinumeroisia summia kuukaudessa, jolloin toisen vanhemman on edullisempaa jäädä kotiin hoitamaan lapsia.

Hyvinvointipalvelujen arvon määrittely kansainvälisesti vertailukelpoisella tavalla on osoittautunut vaikeaksi. Suomella on kohtuullisen hyvät lähtökohdat, koska palvelujen kustannuksista ja käytöstä on olemassa tarkkaa rekisteritietoa, jota voidaan hyödyntää laskennassa. Monissa maissa Suomen kaltaisia tietovarantoja ei ole, ja silloin kaikki tarvittava tieto on kerättävä kotitalouksilta itseltään, mikä on kallista ja työlästä.

Suomessa hyvinvointipalvelujen arvo lasketaan palvelujen todelliseen käyttöön perustuen.

Toinen tapa on niin sanottu vakuutusperusteinen laskenta, jossa palvelujen kokonaiskustannukset kohdennetaan koko väestölle määrättyjen ”riskitekijöiden” – yleensä iän ja sukupuolen – perusteella. Tätä menetelmää käytetään yleisesti etenkin terveyspalvelujen kohdalla. Syyinä on paitsi tietojen keräämisen vaikeus, myös se, että kansallisessa tulovertailussa todelliseen käyttöön perustuvalla laskentatavalla on kyseenalainen vaikutus tuloluokkien muodostukseen. Jos vakavasti sairaan henkilön käyttämien terveyspalvelujen arvo luetaan hänelle tuloksi, henkilö päätyy kasvaneiden hoitokustannusten myötä ylempään tuloluokkaan kuin terveenä ollessaan. Kulutustutkimuksessa tämä ei ole ongelma, koska tarkastelun kohteena on juuri palvelujen kulutus ja resurssien kohdentuminen, ei köyhyyden tai tulonjaon kuvaaminen.

KUVIO 3. Opiskelijoiden käyttämien hyvinvointipalveluiden kustannusten jakautuminen 2012

Lähde: Tilastokeskus, kulutustutkimus

Palveluiden tarve on suurin elämän alku- ja loppupuolella.

Vuonna 2012 yhden kotitalouden hyvinvointipalveluihin käytettiin verorahaa¹ keskimäärin 7 400 euroa. Koulutuspalvelujen järjestämiseen kului keskimäärin lähes puolet tästä summasta, 3 400 euroa, terveydenhoitoon hiukan vähemmän, 3 200 euroa ja sosiaalipalveluihin, joihin luetaan tässä lähinnä lasten päivähoito ja vanhus- kotihoito, reilu kymmenys eli 800 euroa. Jos ajatellaan, että palvelujen hinta olisi sama kuin niiden tuottamiskustannus, ja kotitalous maksaisi käyttämänsä palvelut kokonaan itse, se tarkoittaisi keskimäärin noin viidenneksen (21 %) lisäystä kotitalouden kulutusmenoihin vuodessa.

Koulutus on merkittävin palvelu paitsi opiskelijoille myös lapsiperheille

Kotitaloutta, joka käyttäisi kaikkia palveluja ”keskimääräisesti”, ei todellisuudessa ole olemassa, vaan palvelujen käyttö vaihtelee elämäntilanteen ja kotitalouden koon mukaan. Verovaroin kustannetuista palveluista maksetaan eniten elämän keskivaiheilla, jolloin ansiotuloista maksetaan veroa. Yleensä palvelujen tarve on kuitenkin suurin elämän alku- ja loppupuolella eli silloin, kun ansiotuloja ei ole tai ne ovat pienet.

¹ Verorahalla tarkoitetaan tässä julkista rahaa, eli kaikkia veroilla tai veroluonteisilla maksuilla kerättyjä julkisia tuloja.

Erilaisten kotitaloustyyppien tarkastelu kuvaa keskiarvoja paremmin sitä, kuinka palvelujen ylläpitoon käytetyt veroeurot vaikuttavat kotitalouksien toimeentuloon eri elämänvaiheissa. Seuraavassa tarkastellaan opiskelijakotitalouden, kahden huoltajan lapsiperheen sekä vanhuskotitalouden käyttämien hyvinvointipalvelujen kustannuksia². On huomattava, että kustannukset eri kotitaloustyyppien välillä eivät ole keskenään vertailukelpoisia. Esimerkiksi lapsiperheessä on keskimäärin 3,9 jäsentä, kun opiskelija- ja vanhustalouksissa on 1,4 ja 1,5 jäsentä.

Opiskelijakotitalouden käyttämien hyvinvointipalvelujen kustannukset yhteiskunnalle muodostuvat yli 80 prosenttisesti koulutuksesta. Yhden opiskelijakotitalouden koulutuspalveluihin kului keskimäärin yli 7 300 euroa vuodessa. Terveyspalveluihin kului noin 1 200 euroa ja sosiaalipalveluihin, josta suurin osa on lasten päivähoiton kustannuksia, noin 400 euroa. Kaikkiaan opiskelijakotitalouden palveluihin kuluu verorahaa keskimäärin vajaat 9 000 euroa vuodessa. Jos opiskelijoiden tulisi kustantaa koulutus- ja muiden hyvinvointipalvelujen käyttö kokonaan itse, se tarkoittaisi lähes 50 prosentin lisäystä kotitalouden kulutusmenoihin.

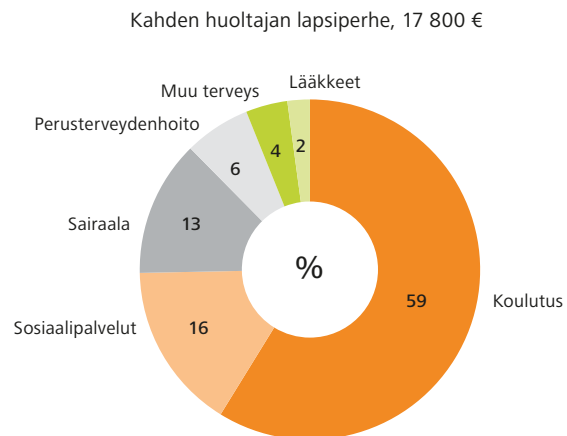
Lapsiperheiden toimeentulon kannalta koulutus- ja päivähoitopalvelut ovat ratkaisevia. Vuoden aikana hyvinvointipalvelujen hintalappu on lähes 18 000 euroa³. Eniten julkista rahaa käytetään lasten koulutukseen, jonka osuus on noin 60 prosenttia. Lasten perusasteen koulutukseen kuluu vuodessa 7 000 ja toisen asteen koulutukseen 2 600 veroeuroa lapsiperhettä kohden.

Terveyspalveluihin kuluu neljäsnes – 4 500 euroa – ja sosiaalipalveluihin, eli käytännössä lasten päivähoitoon, 2 800 euroa. Jos lapsiperheiden pitäisi maksaa lasten koulutus, päivähoito ja muut hyvinvointipalvelut kokonaan itse, se tarkoittaisi keskimäärin lähes kolmanneksen (31 %) lisäystä perheen vuotuisiin kulutusmenoihin.

Vanhusten palvelujen kustannuksista puolet sairaalahoitoa

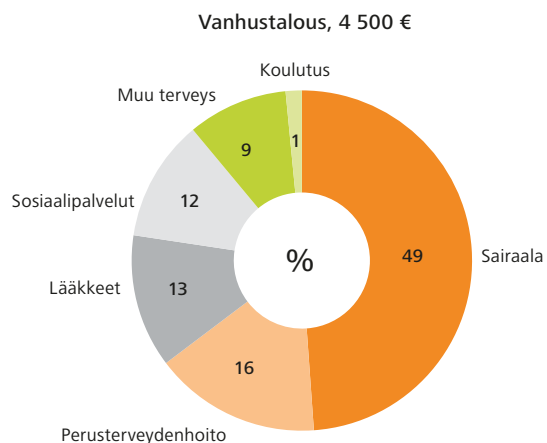
Kotona asuvien vanhusten käyttämiin hyvinvointipalveluihin kuluu veroeuroja keskimäärin noin 4 500 euroa vuodessa kotitaloutta⁴ kohden. Summasta lähes 90 prosenttia kuluu terveydenhoitoon ja 10 prosenttia sosiaalipalveluihin eli käytännös-

KUVIO 4. Kahden huoltajan lapsiperheen käyttämien hyvinvointipalveluiden kustannusten jakautuminen 2012

Lähde: Tilastokeskus, kulutustutkimus

KUVIO 5. Vanhusten käyttämien hyvinvointipalveluiden kustannusten jakautuminen 2012

Lähde: Tilastokeskus, kulutustutkimus

sä kotihoitopalveluihin. Sairaalakäynnit muodostavat merkittävimmän kuluerän. Vanhustalouden sairaalahoitoon kuluu keskimäärin yli 2 200 euroa vuodessa ja perusterveydenhoitoon reilut 700 veroeuroa kotitaloutta kohti. Lääkeostojen korvauksia maksetaan vuosittain vajaat 600 euroa per vanhustalous. Jos kotona asuvien vanhusten pitäisi maksaa käytetyistä palveluista ja lääkkeistä täysimääräisesti, se tarkoittaisi keskimäärin noin viidenneksen (19 %) lisäystä kulutusmenoihin.

Kulutustutkimuksen tiedonkeruu on rajattu kotitalouksiin, eli laitoksissa asuva väestö puuttuu ➤

2 Kustannukset ovat nettokustannuksia eli summista on vähennetty kotitalouden itse maksamat maksut.

3 Luku ei ole vertailukelpoinen muiden kotitaloustyyppien kanssa, koska lapsiperheissä on enemmän jäseniä; keskimäärin 3,9 jäsentä, kun opiskelijatalouksissa 1,5 ja vanhuskotitalouksissa keskimäärin 1,4 jäsentä.

4 Vanhuskotitalouden kaikki jäsenet ovat 65 vuotta täyttäneitä.

aineistosta kokonaan. Sen vuoksi esimerkiksi vanhainkotien tai sairaalan pitkäaikaishoidon palvelujen vaikutusta vanhuksien toimeentuloon ei voida arvioida aineiston perusteella.

Vanhustalouksien terveyspalvelujen kustannukset näyttävät tutkimuksen valossa varsin kohutuullisilta myös siksi, että alaikäraja on 65 vuotta. Terveyspalvelujen kustannukset alkavat kasvaa 75 ikävuoden tietämillä (Kaipiainen & Eskelinen 2014). Kaikkein huonokuntoisimmat vanhukset eivät myöskään jaksaa osallistua tutkimukseen, jonka tiedonkeruuseen kuuluu haastattelun lisäksi kulutuksen seuranta kahden viikon ajanjaksolta.

Britanniassa palvelut kohdistuvat Suomea enemmän alempiin tuloluokkiin

Kaikissa kehittyneissä maissa on julkisin varoin tuettu hyvinvointipalvelujärjestelmä, mutta miten oma järjestelmämme vertautuu muiden maiden vastaaviin? Nykyisessä taloustilanteessa monissa maissa käydään keskustelua hyvinvointipalvelujen kustannuksista ja erilaisista järjestelmistä kaivataan kipeästi vertailutietoa.

Tilastokeskus toteutti vuonna 2014 yhteistyössä Britannian tilastoviraston (Office for National Statistics, ONS) kanssa kokeilun, jossa verrattiin maiden hyvinvointijärjestelmien vaikutuksia kotitalouksien toimeentuloon (Tonkin ym. 2014). Vertailua vaikeuttavat erilaiset hyvinvointipalvelun määrittelyyn ja järjestelmien ominaisuuksiin liittyvät tekijät, jotka takia tuloksiin tulee suhtautua varauksella.

Britanniassa ei esimerkiksi ole Suomen kaltaista lasten päivähoitojärjestelmää, mutta lapsiperheitä tuetaan verotuksen kautta, mikä ei tule esiin vertailussa. Lisäksi Britanniassa hyvinvointipalveluihin luetaan esimerkiksi julkisen liikenteen ja asumisen tuet, joita ei ole otettu huomioon Suomen aineistossa. Joitain päätelmiä vertailusta voidaan tästä huolimatta tehdä.

Vertailun mukaan palveluiden järjestämiseen käytetään Britanniassa jopa enemmän veroeuroja kotitaloutta kohti kuin Suomessa. Lisäksi Britannian järjestelmässä resurssit kohdentuvat Suomea selkeämmin alempiin tuloluokkiin. Ero syntyy lähinnä koulutuspalveluissa. Looginen selitys on, että Britanniassa alemmissa tuloluokissa koulutaudutaan julkisissa oppilaitoksissa, mutta yksityisten palvelujen käyttö yleistyy tulojen kasvessa, jolloin julkisen rahan osuus vähenee. Suomessa näin ei ole toistaiseksi tapahtunut.

Toinen selkeä ero maiden välillä ilmenee terveyspalveluissa. Brittien terveydenhoitojärjestelmä (National Healthcare System, NHS) on hyvin kattava ja palvelunkäyttäjälle käytännössä maksuton. Järjestelmä on kallis, vertailun mukaan

NHS:n kustannukset yhteiskunnalle ovat kotitaloutta kohti jopa 50 prosenttia suuremmat kuin terveyspalvelujen kustannukset Suomessa.

Valtion kohdistamien resurssien määrä ei kuitenkaan suoraan kerro palvelujen tasosta, sillä kustannuksiin vaikuttavat myös järjestelmän muut ominaisuudet. On vaikea arvioida, kuinka paljon erot terveyspalvelujen kattavuudessa tai laadussa ja toisaalta palvelujen maksuttomuus selittävät näin suurta eroa. Yksi tulkinta voisi myös olla, että palvelut on järjestetty Suomessa tehokkaammin ja siksi vähemmän euroin.

Suomalaiset ovat laajan hyvinvointijärjestelmän takana

Suomessa palvelujärjestelmä on rakennettu universaalisuusperiaatteelle, jonka mukaisesti palvelujen tulee olla kaikkien käytettävissä tuloihin ja taustaan katsomatta. Ainakin julkiset koulutuspalvelut ovat toistaiseksi olleet riittävät, eikä yksityisiä markkinoita ole syntynyt merkittävässä määrin.

Terveyspalvelujen puolella tilanne on toinen. Perusterveydenhuolto on merkittävältä osin siirtynyt työterveyshuollon hoidettavaksi, joka taas on enimmäkseen yksityisten toimijoiden järjestämää. Toimintaa kuitenkin tuetaan julkisella rahalla.

Julkiset sairaalat ovat tähän asti vastanneet pitkälti suomalaisten vaativasta erikoissairaanhoidosta, mutta viimeaikoina on ollut nähtävissä, että vakuutusyhtiöt ja muut yksityiset toimijat ovat lisänneet yksityisten sairaalapalvelujen tarjontaa. Tähän vaikuttavat varmasti yritysten pakolliset tapaturmavakuutukset, jotka ostetaan yksityisiltä vakuutusyhtiöiltä. Vakuutusyhtiö on velvollinen tapaturman sattua korvaamaan palkkakulut sairausajalta, jolloin jonottaminen julkisen sairaalan hoitojonossa maksaa.

Myös yksityiset terveysvakuutukset ovat yleistyneet nopeasti. Nykyisin jo joka viides suomalainen on yksityisen sairauskuluvakuutuksen piirissä (Finanssialan Keskusliitto 2015). Viitteitä on siis siitä, että ne joilla on varaa ja mahdollisuus,

Lapsiperheiden toimeentulon kannalta koulutus- ja päivähoitopalvelut ovat ratkaisevia.

siirtyvät yhä enenevässä määrin käyttämään yksityisiä terveyspalveluja julkisten sijaan. Onko syy heikentyneessä palvelujen tasossa, niin kuin usein kuulee väitettävän vai siinä, että kasvaneen vaurauden myötä palvelutason vaatimukset ovat kasvaneet eikä vakuutuksen hintakaan ole enää este?

Tutkimuksen mukaan yksityisen sairauskuluvakuutuksen hankintaa perustellaan lähinnä arjen sujuvuudella, ajatellaan että yksityisellä puolella lääkäriin pääsee nopeammin ja vaivattomammin (Valtonen ym. 2014). Vakavan sairauden sattessa kohdalle suomalaiset luottavat edelleen julkisen sairaanhoidon laatuun ja toimivuuteen (Aalto ym. 2016).

Olemme tottuneet ajattelemaan, että suomalainen hyvinvointipalvelujärjestelmä on kansainvälisesti katsoen poikkeuksellisen kattava, laadukas ja palvelun käyttäjälle edullinen. Pitkään jatkuneesta taantumasta riippumatta enemmistö suomalaisista kannattaa edelleen vahvaa hyvinvointipalvelujärjestelmää ja on valmis maksamaan siitä verotuksen kautta. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Aalto, Anna-Mari & Manderbacka, Kristiina & Muuri, Anu & Karvonen, Sakari & Junnila, Marjaliisa & Pekurinen, Markku. Mitä väestö ajattelee sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisesta? THL. Tutkimuksesta tiiviisti 4 – maaliskuu 2016.

Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna. Sovinnon eväät – EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2016. EVA Raportti 1/2016.

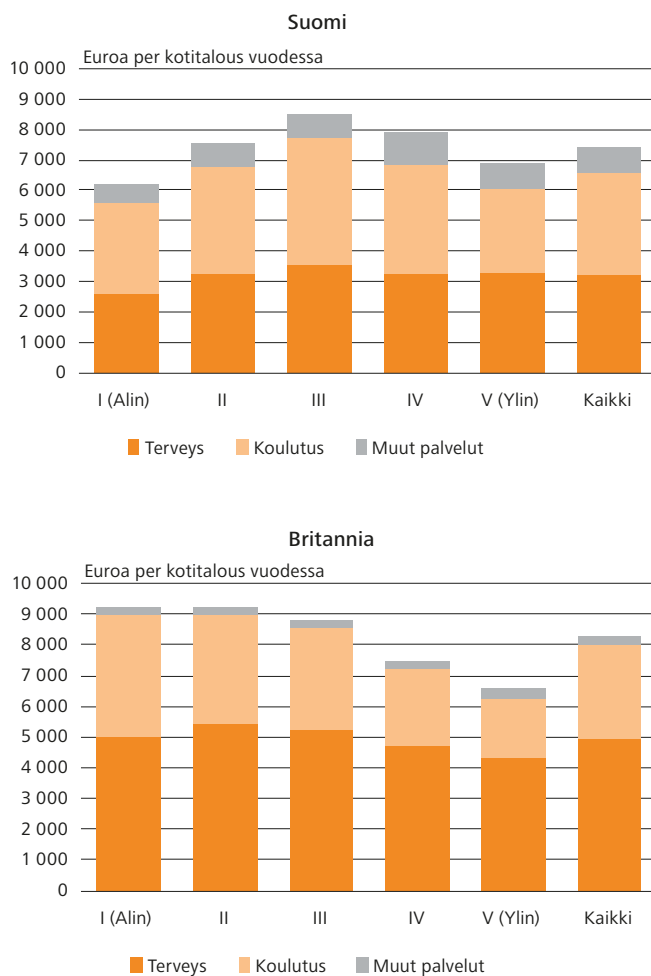
Finanssialan Keskusliitto 2015. Sairauskuluvakuutuksen lukumäärätilasto 2009–06/2015. <http://www.finanssiala.fi/tilastot/FK-Tilasto-Sairauskulutilasto2009062015.pdf>.

Kaipainen, Satu & Eskelinen, Janne 2014. Miesten ja naisten terveystilastot ikäryhmittäin 2011. THL. Raportti 17/2014.

Stiglitz, Joseph E. & Sen, Amartya & Fitoussi, Jean-Paul 2009. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/default.asp?page=dossiers_web/stiglitz/documents-commission.htm.

Tilastokeskus. Kotitalouksien kulutus. <http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/index.html>.

KUVIO 6. Hyvinvointipalvelujen kustannukset Suomessa ja Britanniassa kotitalouden tuloluokan mukaan 2012

Lähteet: Tilastokeskuksen ja ONS:n kulutustutkimukset

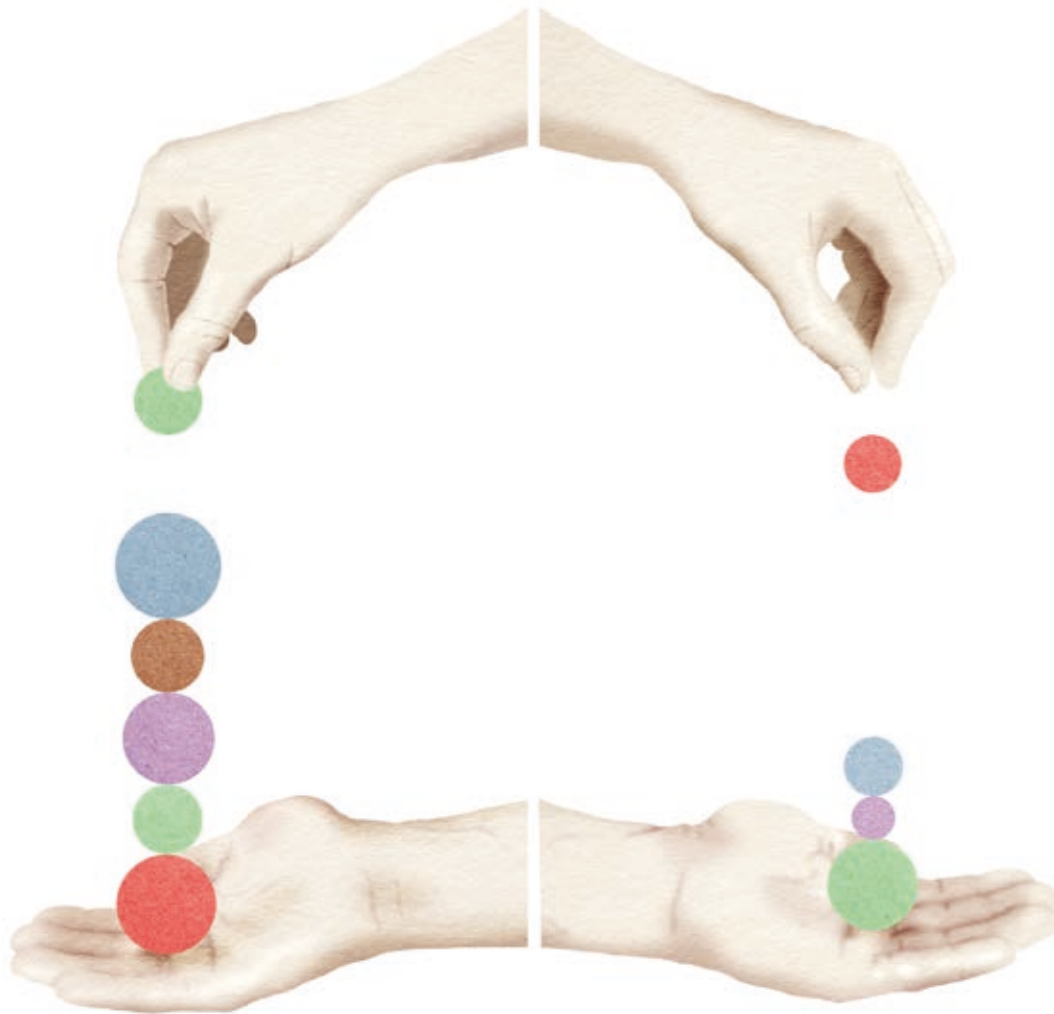
Tonkin, Richard & Törmälehto, Veli-Matti & Thomas, Nathan & Lewis, James & Kajantie, Mira 2014. Social Transfers in Kind in The United Kingdom and Finland: Micro-level Measurement and Distributional Impact. IARIW 2014 konferenssiartikkeli.

United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) 2011. Canberra Group Handbook on Household Income Statistics 2nd Edition.

Valtonen, Hannu & Kempers, Jari & Karttunen, Anna 2014. Supplementary health insurance in Finland – Consumer preferences and behaviour. Kela. Working papers 65.

Komentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

PEKKA RUOTSALAINEN

U. Östlund

Tuloerot kasvaneet pääkaupunkiseudulla

Taloudellinen toimeleisuus on viime vuosina keskittynyt yhä enemmän pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin. Pääkaupunkiseudulle on myös keskittynyt entistä suurempi osa maan varakkaasta väestä. Tuloerot ovatkin kasvaneet nopeammin tällä alueella kuin muualla maassa.

Suomen väestöstä jo noin joka viides asuu nykyisin pääkaupunkiseudun kolmessa suurimmassa kunnassa Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Väestön keskittymisestä huolimatta virallisia tulotilastoja julkaistaan tältä alueelta vain kuntatasolla¹. Pääkaupunkiseudun asuinalueet ovat kuitenkin väestörakenteeltaan hyvin erilaisia. Kuntaa tarkemmille tulotiedoille olisi siten tarvetta, mistä kielii myös se, että viime aikoina on tulotilastoihin tullut aikaisempaa enemmän aiheeseen liittyviä tiedusteluja.

Artikkelissani tarkastelen pääkaupunkiseudun kaupunginosien tuloeroja yleisesti käytettyjen tulojakomittareiden kuten ekvivalenttien rahatulosten mediaanin, gini-kertoimen ja pienituloisuusasteen valossa (ks. tietolaatikko).

Pääkaupunkiseudun kunnista ei ole olemassa virallista kaupunginosaluokitusta ja tässä artikkelissa käytetty epävirallinen kaupunginosaluokitus² pohjautuu kuntien itsensä ylläpitämiin osaluokituksiin.

Pääkaupunkiseudulla suuri vaikutus koko maan tuloeroihin

Tuloerot kasvoivat Suomessa etenkin 1990-luvun jälkipuoliskolla merkittävästi. Tuloerojen kasvun taustalta löytyy monia tekijöitä, mutta osa niistä liittyy 1990-luvun alun syvän taloustaantumun jälkeiseen ripeään talouskasvuun ja siihen liittyviin rakenteellisiin muutoksiin.

Laman jäljiltä työttömyys jäi suotuisasta talouskehityksestä huolimatta selvästi korkeammalle tasolle kuin mitä se oli ollut ennen lamaa. Vastaavasti hyvä talouskasvu ja uuden teknologian läpimurto avasivat monille taloudellisia menestymismahdollisuuksia palkansaajina tai yrittäjinä. Monet hakivat ja myös saivat hyviä tuottoja rahoilleen arvopaperipörssiä. Muutokset heijastuvat selvästi myös kotitalouksien tuloissa ja niiden rakenteissa. Omaisuus- ja pääomatulojen määrä ja merkitys kotitalouksien kokonaistuloista kasvoivat selvästi 1990-luvun lopulla.

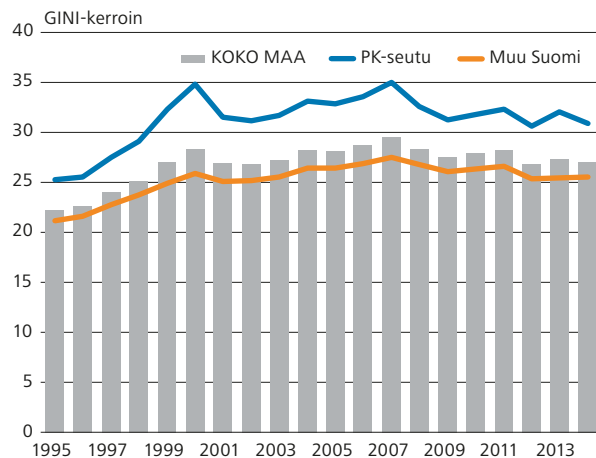
Myös tulonsiirtojärjestelmiin tehtiin 1990-luvulla muutoksia, joiden seurauksena tulonsiirtojärjestelmien (kuten tuloverotus) tuloeroja tasaa-va vaikutus heikkeni etenkin 1990-luvun jälkipuoliskolla selvästi.

Toistaiseksi suurimmillaan tuloerot olivat talouskasvun huippuvuosina 2000 ja 2007. Vuoden 2007 jälkeen tuloerot ovat pitkittyneen taantu-

1 Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat tehneet alueen sisäisistä tuloeroista selvityksiä (esim. Vantaan kaupunki 2016).

2 Tässä artikkelissa käytetyistä kaupunginosista on usein käytetty myös nimitystä osa-alue (Helsinki) ja pienalue (Espoo).

KUVIO 1. Tuloerot Gini-kertoimella mitattuna pääkaupunkiseudulla, muualla maassa sekä koko maassa 1995–2014

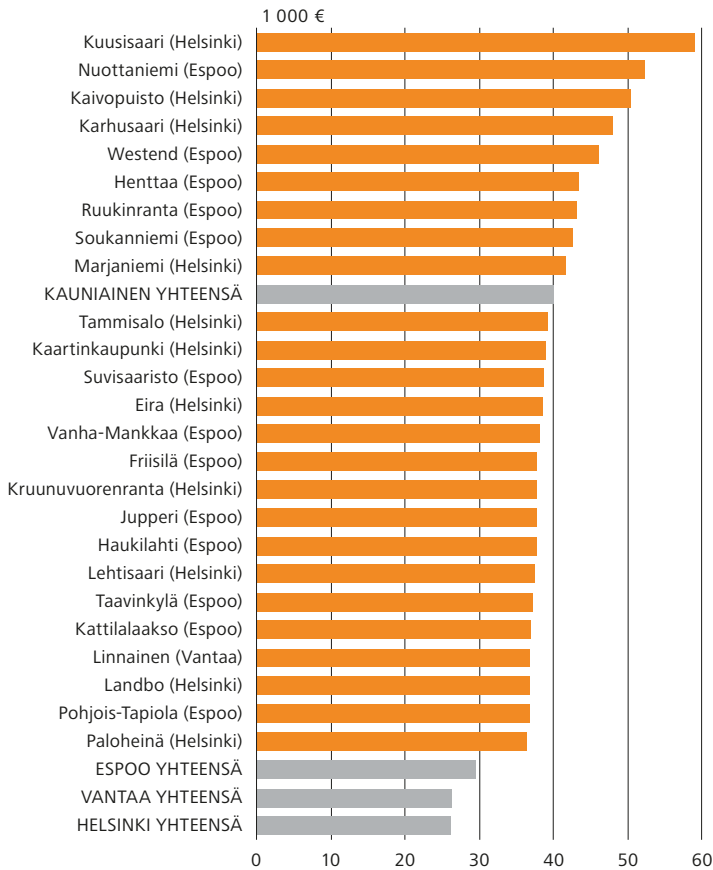
Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

Käytetyt tulo- ja tuloerokäsitteet

Ekvivalentti käytettävissä oleva rahatulo on kotitalouden jäsenten yhteenlaskettu käytettävissä oleva rahatulo jaettuna asuntokunnan kulutusyksikköluvulla. Kulutusyksikkö muodostetaan asuntokunnan jäsenten lukumäärän ja heidän ikänsä perusteella: asuntokunnan yhden aikuisen kulutusyksikköluku on 1. Kukin muu asuntokunnan jäsen kasvattaa kulutusyksikkölukua siten, että 14 vuotta täyttäneen kulutusyksikköluku on 0,5 ja alle 14-vuotiaan kulutusyksikköluku on 0,3. Asuntokunnan ekvivalentin tuloon saa ikään kuin omaksi tulokseen jokainen asuntokunnan jäsen vauvasta vaariin. Koska yhden henkilön talouksissa kulutusyksikköluku on yksi, merkitsee se sitä, että ekvivalentti tulo kuvaa sellaisenaan yhden henkilön kotitalouksien tuloja. Muun kokoisten talouksien tulotaso voidaan johtaa ekvivalentista tulosta kertomalla se ko. talouden kulutusyksikköluvulla. Siten esimerkiksi kahden aikuisen muodostaman talouden oikea tulotaso saadaan kertomalla ekvivalentti tulo ko. talouden kulutusyksikköluvulla (=1,5).

Gini-kerroin on yleisin tuloeroja kuvaava tunnusluku. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi. Tällöin suurituloisin tulonsaaja saa kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot ovat yhtä suuret. Tulonjakotilastossa Gini-kertoimet esitetään prosentteina (sadalla kerrottuna). Gini-kerroin kuvaa suhteellisia tuloeroja. Gini-kerroin ei muutu, jos kaikkien tulonsaajien tulot muuttuvat prosenteissa saman verran.

KUVIO 2. Ekvivalenttien tulojen mediaani henkeä kohti pääkaupunkiseudun kunnissa 2014

Pääkaupunkiseudun kunnat yhteensä sekä 25 suurituloisinta kaupunginosaa. Kaupunginosat vuoden 2014 tulojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä.
Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto

Tuloerot pääkaupunkiseudulla ovat selvästi suuremmat kuin muualla maassa.

man vuoksi olleet hienoisessa laskussa. Tuloerojen supistumistrendi viime vuosina on tyypillinen taantumaa liittyvä ilmiö, koska taloudellisesti huonoina aikoina tuloeroja kasvattavien tulojen määrä yleensä vähenee. Näitä talouden hyvinä aikoina tuloeroja kasvattaneita tuloja ovat olleet etenkin osinkotulot ja myyntivoitot.

Kuviossa 1 esitetään tuloeroja käytettävissä olevien rahatulujen Gini-kertoimella erikseen sekä pääkaupunkiseudun että muun Suomen väestölle.

Kuviosta voi havaita, että tuloerojen kasvu on ollut pääkaupunkiseudulla nopeampaa kuin muualla maassa. Lisäksi tuloerot ovat olleet pääkaupunkiseudulla selvästi suuremmat kuin muualla maassa.

Kuviosta voi myös havaita, että tuloerojen vaihtelu on ollut pääkaupunkiseudulla merkittävästi suurempaa kuin muualla maassa. Tämä on merkki siitä, että taloudellinen toimeliaisuus on keskittynyt viime vuosina yhä enemmän kasvukeskuksiin kuten pääkaupunkiseudulle. Tästä on seurannut myös se, että pääkaupunkiseudulle on keskittynyt entistä suurempi osa maan varakkaasta väestöstä. Tämän hyvätuloisimman väestöosan tulojen heilahtelu samaa tahtia maan yleisen taloustilanteen kanssa voidaan hyvin havaita myös pääkaupunkiseutua kuvaavissa tulonjakomittareissa.

Pienituloiset asuvat suurissa lähiöissä, suurituloiset väljästi rannikolla

Väestön toimeentuloa ja tuloeroja mitataan yleisesti kotitalouksien koko- ja rakenne-erot huomioivilla ekvivalenteilla käytettävissä olevilla rahatulolla. Vuonna 2014 tämän mediaani oli koko maassa 23 930 euroa (Tilastokeskus 2015). Pääkaupunkiseudulla tulojen mediaani oli selvästi korkeampi eli 26 890 euroa.

Sekä pääkaupunkiseudun että maan kaikki kunnat huomioon ottaen ylivoimaisesti korkein ekvivalentin käytettävissä olevan rahatulon mediaani oli Kauniaisissa, peräti 40 090 euroa. Espoon asukkailla tämä tulo oli 29 580 euroa, Vantaalla 26 220 euroa ja Helsingissä 26 000 euroa.

Kuvioissa 2 ja 3 on kuvattu väestön ekvivalenteja mediaanituloja pääkaupunkiseudulla 50 suur- ja pienituloisimmassa kaupunginosassa. Tarkasteluun ei ole otettu mukaan väestöltään pieniä, alle 50 henkilön kaupunginosia.

Väestöltään nämä kaupunginosat vaihtelevat suuresti. Suurituloisimmista kaupunginosista väestöltään suurin on Helsingin Paloheinä, jossa oli asukkaita vuonna 2014 noin 5 900. Kuvion 2 suurituloisimmista alueista väestöltään pienin on Espoon Ruukinranta, jossa asui pari vuotta sitten vain runsaat 200 henkilöä. Alle 500 henkilön kaupunginosia ovat suurituloisimmista Ruukinrannan lisäksi helsinkiläiset Kaivopuiston, Karhusaaren, Kruunuvuorenrannan kaupunginosat sekä Espoon Henttaa.

Pienituloisimmat kaupunginosat ovat väestöltään selvästi edellisiä suurempia. Yli 10 000 asukkaan kaupunginosia ovat kerrostalovaltaiset lähiöt Helsingin Kontula ja Kannelmäki, Vantaan Hakunila ja Espoon Suvela. Kuvion 3 pienituloisimmista kaupunginosista väestöltään pienin oli Helsingin Tali ja Viikin tiedepuisto, joissa asui vuonna 2014 noin 1 100 henkilöä. Tyypillistä näille pienituloisille alueille on se, että niissä sijaitsee hy-

vätuloisia alueita enemmän vuokra-asuntoja, joiden asukkaat ovat tyypillisesti pienituloisia. Myös maahanmuuttajien osuus on monella pienituloisella alueella muita alueita korkeampi.

Helsingin Kuusisaarella asuvat suurituloisimmat

Pääkaupunkiseudun kaupunginosista selvästi suurituloisin on Helsingin Kuusisaari, jossa väestön ekvivalentti käytettävissä oleva mediaanitulo oli 59 120 euroa vuonna 2014. Seuraavaksi suurituloisin alue oli Espoon Nuottaniemi, jossa väestön ekvivalentti mediaanitulo oli 52 230 euroa. Yli viidenkymmenen tuhannen vuosituloihin päästiin myös Helsingin Kaivopuistossa, jossa ekvivalentti mediaanitulo oli 50 350 euroa.

Aikoinaan Sipoosta Helsinkiin liitetystä Östersundomin Karhusaarella väestön ekvivalentti käytettävissä oleva mediaanitulo oli 48 050 euroa. Yli 40 000 euron vuosituloihin päästiin myös Espoon Westendissä (45 990 euroa), Henttaalla (43 240 euroa), Ruukinrannassa (43 120 euroa) ja Soukanniemessä (42 490 euroa) sekä helsinkiläisessä Marjaniemessä (41 540 euroa).

Vantaalta 25 suurituloisimman listalle pääsi vain yksi kaupunginosa, Espooseen rajoittuva Linnainen, jossa ekvivalentti mediaanitulo oli 36 680 euroa vuonna 2014.

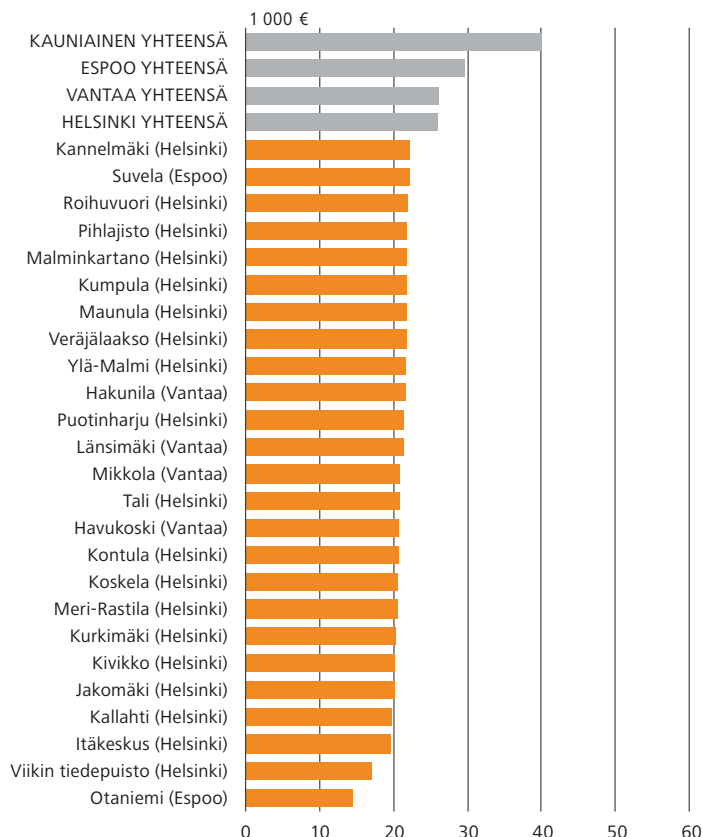
Pienituloiset opiskelijat asuvat Otaniemessä ja Viikissä

Pääkaupunkiseudun kaupunginosista selvästi pienituloisin on Espoon Otaniemi, jossa väestön ekvivalentti käytettävissä oleva mediaanitulo oli 14 530 euroa vuonna 2014. Myös Helsingin Viikin tiedepuistossa väestön tulotaso jäi varsin vaatimattomaksi, 17 100 euroon. Näiden kaupunginosien matala tulotaso johtuu pitkälti siitä, että niiden väestöstä merkittävä osa on opiskelijoita. Opiskelijoiden tulotaso jää matalaksi, koska esimerkiksi opintotukeen kuuluvat opintolainat eivät sisälly tulonjakotilastojen tulokäsitteeseen.

Edellisten alueiden lisäksi alle 20 000 euron vuosituloihin jäivät myös helsinkiläiset kaupunginosat Itäkeskus (19 650 euroa) ja Kallahti (19 800 euroa). Kahdenkymmenen viiden pienituloisimman listalle pääsivät myös helsinkiläiset Jakomäki (20 090 euroa), Kivikko (20 200 euroa), Kurkimäki (20 350 euroa), Meri-Rastila (20 480 euroa), Koskela (20 480 euroa) ja Kontula (20 750 euroa).

Vantaalaisista kaupunginosista pienituloisimpia kaupunginosia olivat Havukoski (20 750 euroa), Mikkola (20 810 euroa), Länsimäki (21 330 euroa) ja Hakunila (21 520 euroa). Espoolaisista kaupunginosista kahdenkymmenen viiden pieni-

KUVIO 3. Ekvivalenttien tulojen mediaani henkeä kohti pääkaupunkiseudun kunnissa 2014

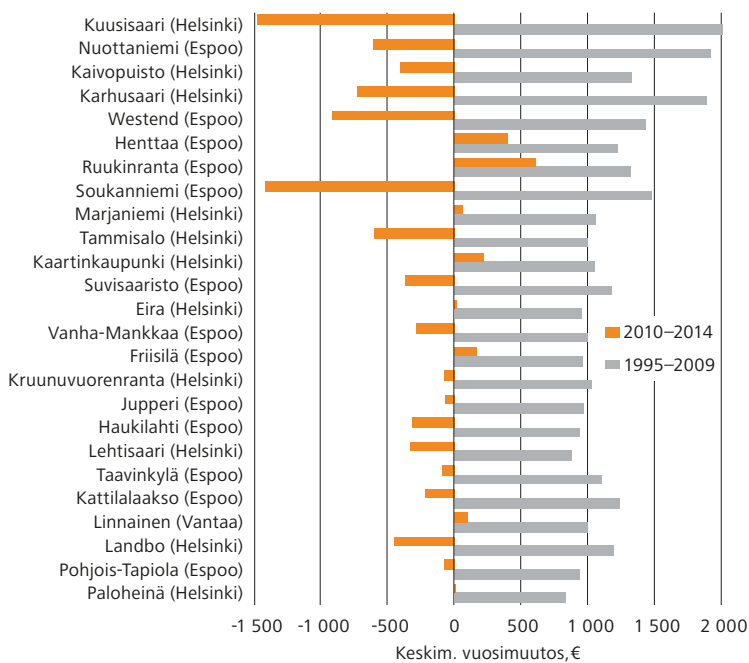
Pääkaupunkiseudun kunnat yhteensä sekä 25 pienituloisinta kaupunginosaa. Kaupunginosat vuoden 2014 tulojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

tuloisimman listalle pääsi Otaniemen lisäksi vain Suvela, jossa väestön ekvivalentti käytettävissä oleva mediaanitulo oli 22 090 euroa vuonna 2014. Suvelan pienituloisuutta selittää muun muassa vuokra-asuntovaltaisuus ja maahanmuuttajien muita alueita korkeampi suhteellinen osuus.

Tulot kasvaneet hyvätuloisimmilla alueilla eniten

Tulojen alueittaisia muutoksia on kuvattu seuraavassa kahtena ajanjaksona: 1990-luvun laman jälkeisen pitkän talouskasvun ja samalla tuloerojen kasvun aikana (1995–2009), sekä nykyisen taantuman aikana (2010–2014). Muutokset on ku-

KUVIO 4. Ekvivalenttien mediaanitulojen reaaliset keskimääräiset vuosimuutokset 1995–2009 ja 2010–2014 pääkaupunkiseudun suurituloisimmissa kaupunginosissa

Kaupunginosat vuoden 2014 tulojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä.
Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaisaineisto

Alueiden eritasoinen tulokehitys selittyy väestön ja tulojen rakenteiden eroilla.

vattu euroissa ekvivalenttien käytettävissä olevien mediaanitulojen keskimääräisinä vuosimuutoksina (kuvio 4).

Kuvioista 4 ja 5 voidaan helposti lukea muutama fakta viime vuosien tulokehityksestä pääkaupunkiseudulla: Ensiksikin talouskasvun aikana vuosina 1995–2009 väestön reaalitytulot ovat kasvaneet pääkaupunkiseudulla kaikilla, sekä pieni- että suurituloisimmilla alueilla. Toiseksi tulojen kasvu on ollut 1990-luvun alun taantumien jälkeen suurituloisimmilla alueilla selvästi suurempaa kuin pienituloisimmilla alueilla. Tästähän kertoo jo tuloerojen kasvu Suomessa. Kolmanneksi, nykyisen taantumien aikana tulokehitys on ollut lähes kaikilla negatiivista, toisin sanoen väestön reaalitytulot ovat sekä pieni- että suurituloisilla alueilla alentuneet.

Väestön reaalitytulot kasvoivat 1990-luvun alun taantumien jälkeen eniten Helsingin Kuusisaares-

sa ja Karhusaareissa sekä Espoon Nuottaniemessä. Tulojen keskimääräinen vuosikasvu oli näillä alueilla noin 2 000 euroa vuodessa. Myös muilla hyvätuloisilla alueilla vuositulojen keskimääräinen vuosimuutos oli 1 000–2 000 euron luokkaa.

Sen sijaan pienituloisimmilla alueilla vuositulojen keskimääräinen vuosikasvu oli vuosina 1995–2009 vain muutaman sadan euron luokkaa. Kaikista vähäisintä ekvivalentin mediaanitulon kasvu oli opiskelijavaltaisessa Otaniemessä, missä se oli keskimäärin vain 80 euroa vuodessa. Toisessa opiskelijavaltaisessa kaupunginosassa Helsingin Viikin tiedepuistossa vastaava tulojen kasvu oli myös varsin pieni, eli 190 euroa vuodessa.

Pieni- ja suurituloisimpien alueiden eritasoinen tulokehitys selittyy alueiden välisillä väestön ja tulojen rakenteiden eroilla. Pienituloisilla alueilla on keskittynyt enemmän vuokra-asuntoja, joissa asuu pienituloisia opiskelijoita, eläkeläisiä, työttömiä ja muuta ammatissa toimimatonta väestöä. Tyypillinen toimeentulon lähde näillä alueilla on yhteiskunnan maksamat sosiaaliturvaetuudet.

Taloudellisesti hyvinä aikoina sosiaaliturvan varassa elävillekin on pystytty takaamaan vuosi vuodelta jonkin verran parempi tulotaso, muttei luonnollisestikaan lähellekään sellaista tulokehitystä, jollaisen hyvätuloisilla alueilla elävät ovat hyvän reaalianso- ja etenkin omaisuustulokehityksen kautta voineet saavuttaa.

Alueiden erilaiseen tulokehitykseen ovat vaikuttaneet monet muutkin tekijät. Esimerkiksi työttömyyden lisääntyminen on todennäköisesti vaikuttanut enemmän pieni- kuin suurituloisimpien alueiden tuloihin.

Viime aikoina tulokehitys heikkoa kaikilla alueilla

Väestön tulot ovat 2010-luvulla alentuneet lähes poikkeuksetta sekä pieni- että suurituloisilla alueilla. Kuvioista 4 ja 5 voidaan hyvin havaita myös se, että tulojen absoluuttiset muutokset ovat olleet viime vuosina suurituloisimmissa kaupunginosissa suurempia kuin pienituloisimmissa kaupunginosissa. Kun kysymys on mediaanitulon näinkin suurista heilahteluista, kertoo se myös siitä, että suurituloisimmissa kaupunginosissa myös keskivertoväestön kokonaistuloista on omaisuustuloilla ollut merkittävä asema. Toki myös pienituloisimmilla alueilla voi asua yksittäisiä hyvätuloisia omaisuustulojen saajia, mutta harvoilla omaisuustulojen saajilla ei ole vaikutusta pienituloisten alueiden mediaanituloihin.

Poikkeuksiakin kuvioista 4 ja 5 löytyy. Etenkin hyvätuloisimpien joukosta löytyy alueita, joissa keskivertoväestön tulot ovat kasvaneet kummallakin tarkasteluperiodilla selvästi. Esimerkiksi

espoolaisten Ruukinrannan ja Henttaan asukkaiden mediaanitulot ovat kasvaneet reaalisesti selvästi sekä vuosina 1995–2009 että 2010–2014.

Pienituloiset alueet ovat jääneet jälkeen muista

Käsittelen seuraavaksi köyhyyden eli pienituloisuuden keskittymistä pääkaupunkiseudun alueille. On luonnollista, että tuloilla mitattuna köyhyys on yleisintä alueilla, joissa väestön tulotaso jää matalaksi. Pienituloisuusmääritelmänä on tässä käytetty Eurostatin käyttämää menetelmää, jossa pienituloisia ovat henkilöt, jotka elävät talouksissa, joiden ekvivalentti tulo on alle 60 prosenttia koko väestön ekvivalentista mediaanitulosta.

Pääkaupunkiseudulla selvästi korkein pienituloisuusaste on opiskelijavaltaisessa Otaniemen kaupunginosassa, jossa lähes joka toinen (49,1 %) oli vuonna 2014 pienituloinen. Niin ikään pääasiassa opiskelijoiden asuttamassa Viikin tiedepuistossa väestön pienituloisuusaste kohoaa muita alueita korkeammalle ollen vuonna 2014 lähes 40 prosenttia. (Kuvio 6.)

Pienituloisuusaste kohosi yli 20 prosentin myös helsinkiläisissä Kurkimäen, Koskelan ja Meri-Rastilan kaupunginosissa. Vantaalaisista kaupunginosista korkein pienituloisuusaste on Havukoskella (17,9 %) ja opiskelijavaltaisessa Jokiniemessä (16,9 %). Espoolaisia kaupunginosia ei ole Otaniemen lisäksi muita 25 korkeimman pienituloisuusasteen listalla.

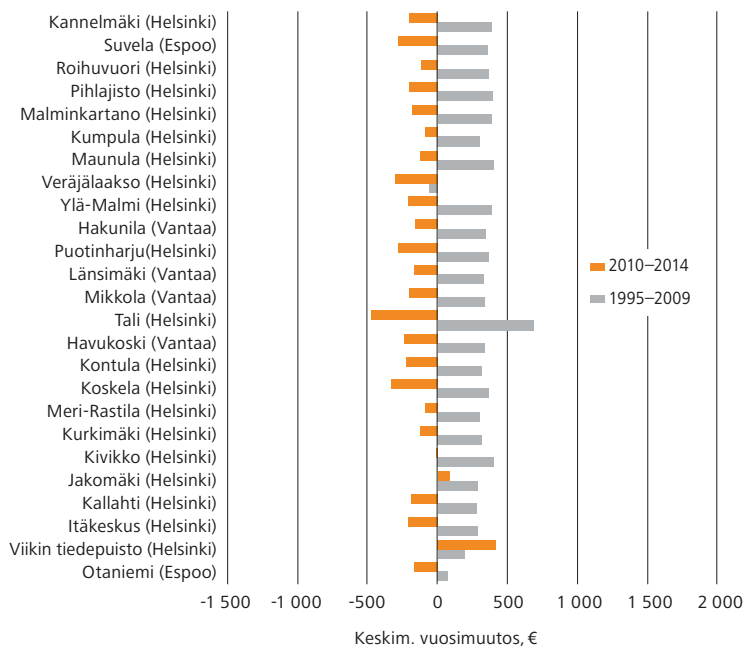
Koko maassa pienituloisuusaste oli vuonna 2014 noin 12 prosenttia. Kauniaisissa pienituloisuusaste oli pääkaupunkiseudun kuntien matalin, vajaat 5 prosenttia. Espoossa pienituloisten osuus kaupungin väestöstä oli 8,5 prosenttia, Vantaalla noin 9 prosenttia ja Helsingissä korkein eli 12 prosenttia.

Tuloerojen kasvun myötä myös pienituloisuus on kasvanut Suomessa 1990-luvun puolivälistä lähtien. Pienituloisuus oli huipussaan 2000-luvun lopulla, jonka jälkeen se on ollut tuloerojen supistumisen myötä hienoisessa laskussa.

Espoon Otaniemessä väestön pienituloisuusaste on kohonnut runsaalla 20 prosenttiyksiköllä 1990-luvun puolivälistä nykypäivään. Helsingin Kurkimäessä vastaava kasvu on ollut 15 prosenttiyksikköä. Helsingin Kumpulassa, Meri-Rastilassa, Itä-Pasilassa, Roihuvuoressa ja Koskelassa sekä Vantaan Länsimäessä pienituloisuusaste on kasvanut yli 10 prosenttiyksiköllä.

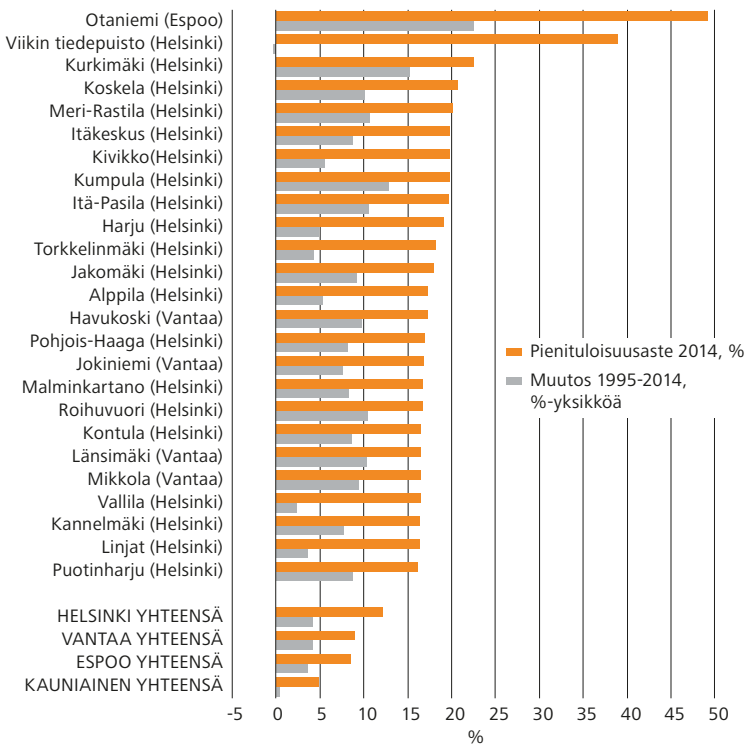
Koska tässä käytetty pienituloisuusmittari on suhteellinen mittari, jossa köyhyysraja pohjautuu keskivertokansalaisten mediaanituloihin, kertoo pienituloisuuden kasvu pienituloisilla alueilla siitä, että niillä väestön tulot ovat jääneet entistä kauemmaksi keskivertotulonsaajien tuloista.

KUVIO 5. Ekvivalenttien mediaanitulojen reaaliset keskimääräiset vuosimuutokset 1995–2009 ja 2010–2014 pääkaupunkiseudun pienituloisimmissa kaupunginosissa

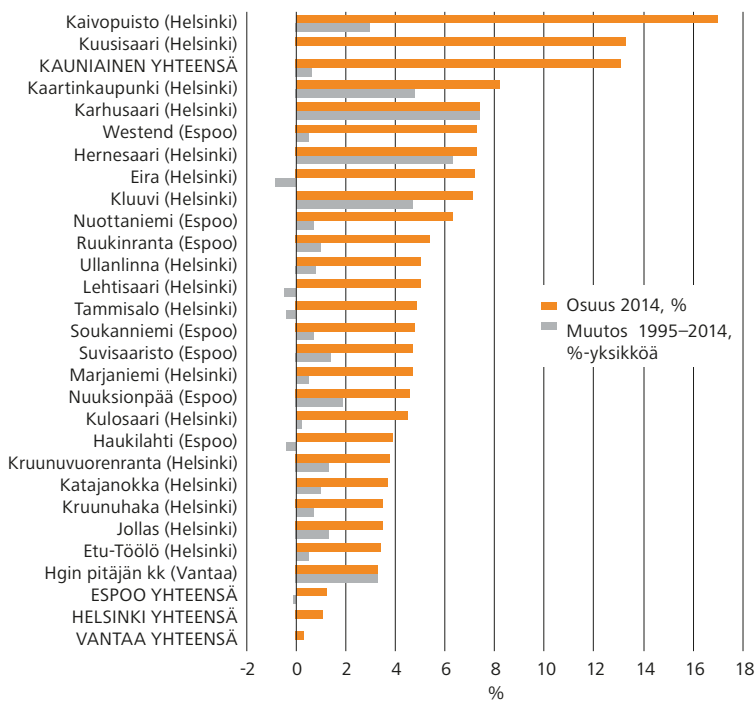
Kaupunginosat vuoden 2014 tulojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä.
Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaisuaineisto

KUVIO 6. Pienituloisuusaste pääkaupunkiseudun 25 korkeimman pienituloisuusasteen kaupunginosassa 2014 (%) sekä pienituloisuusasteen muutos 1995–2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

KUVIO 7. Rikkaimpaan prosenttiin kuuluvien henkilöiden osuus (%) alueen väestöstä pääkaupunkiseudun kunnissa ja rikkaimmissa kaupunginosissa 2014 sekä osuuden muutos 1995–2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaisaineisto

Kaivopuistossa asuu eniten rikkaita

Tulonjakotilastoista ja -tutkimuksista selviää, että tuloeroja heiluttelevat pääasiassa huipputuloiset. Rikkaimpaan prosenttiin kuuluu nykyisin Suomessa vuosittain noin 54 000 henkilöä. Suomen kaikista kunnista heitä löytyy eniten väestöön suhteutettuna Kauniaisista, jossa rikkaimpaan prosenttiin sijoittui 13 prosenttia kunnan väestöstä vuonna 2014. Muissa pääkaupunkiseudun kunnissa vastaava osuus oli selvästi matalampi; Espoossa ja Helsingissä runsaan prosentin luokkaa, mutta Vantaalla vain 0,3 prosenttia. (Kuvio 7.)

Pääkaupunkiseudun kaupunginosista selvästi yleisintä rikkaimpaan prosenttiin kuuluminen oli Helsingin Kaivopuistossa, jossa 17 prosenttia asukkaista sijoittui rikkaimpaan prosenttiin. Helsingin Kuusisaareissa kaikista rikkaimpien osuus väestöstä oli myös korkea, runsaat 13 prosenttia vuonna 2014. Seuraavina rikkaimpien listalla tulivat helsinkiläiset Kaartinkaupunki (8,2 %) ja Karhusaari (7,4 %), Hernesaari (7,3 %), Eira (7,2 %) ja Kluuvi (7,1 %) sekä Espoon Westend (7,3 %).

Vantaan kaupunginosista 25 rikkaimman listalle pääsi vain Helsingin pitäjän kirkko, jossa 3,3 prosenttia väestöstä kuului vuonna 2014 rikkaimman prosentin joukkoon.

Tuloerojen rakenteellisten syiden tutkiminen tarpeen

Pääkaupunkiseudun hyvätuloisten asumisalueet löytyvät rannikolta Etelä-Helsingistä ja Etelä-Espoosta. Myös aikoinaan Sipoosta Helsinkiin liitettyllä alueella asuu erittäin hyvätuloista väestöä. Vantaalaisia kaupunginosia ei juurikaan pääkaupunkiseudun hyvätuloisimpien alueiden listalle nouse.

Pienituloisia asuinalueita ovat opiskelijavaltaiset kaupunginosat, kuten Espoon Otaniemi, Helsingin Viikin tiedepuisto ja Vantaan Jokiniemi. Myös monessa muussa pääradan varrella olevassa vantaalaisessa lähiössä väestön tulot jäävät pääkaupunkiseudun väestön tulotaso huomioon ottaen varsin vaatimattomalle tasolle.

Pienituloisia kaupunginosia löytyy myös Helsingistä, etenkin sen itäosista. Espoosta pienituloisimpien listalle ei opiskelijoiden asuttaman Otaniemen lisäksi juurikaan muita kaupunginosia päädy.

Tulojen ja tulonjaon muutoksia pääkaupunkiseudulla analysoidessani en ole tässä artikkelissa ottanut huomioon juurikaan sitä, mikä vaikutus tuloerojen muutoksiin on ollut vuosien saatossa tapahtuneilla suurillakin rakenteellisilla muutoksilla. Tarkasteluperiodin aikana (1995–2014) on esimerkiksi alueiden erilaisella väestökehityksellä voinut olla sellaisia vaikutuksia alueiden tulokehitykseen, että ne selittävät tulokehitystä enemmän kuin tuloissa oikeasti tapahtuneet muutokset. Myös monet muut ihmisten tuloihin vaikuttavat tekijät, kuten työttömyys, ovat kohdelleet alueita erilailla, mikä luonnollisesti heijastuu alueiden tulokehityksessä.

Näiden rakennetekijöiden tutkiminen on kuitenkin mahdollista tulonjaon kokonaisaineiston avulla, koska se kattaa koko väestön ja myös paneeliasetelmien muodostaminen on mahdollista. ■

Kirjoittaja on suunnittelija Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot -yksikössä.

Lähteet:

Tilastokeskus. Tulonjaon kokonaistilasto. <http://tilastokeskus.fi/til/tjkt/index.html>.

Tilastokeskus 2015. Tulonjaon kokonaistilasto 2014, tuloerot. Tulot ja kulutus 2015. http://tilastokeskus.fi/til/tjkt/2014/02/tjkt_2014_02_2015-12-18_fi.pdf.

Vantaan kaupunki 2016. Tasainen tulonjako – Totta vai tarua? Tulot ja tulonjako pääkaupunkiseudulla vuosina 2000–2012. Vantaan tietopalvelu C4:2016. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/122807_Tasainen_tulonjako_-_totta_vai_tarua_C4_2016.pdf.

U. Östlund

Käytännössä kaikki yhteiskunnat ovat enemmän tai vähemmän monikulttuurisia siinä mielessä, että niissä puhutaan eri kieliä, kuulutaan erilaisiin uskonnollisiin yhteisöihin, ylläpidetään erilaisia tapoja ja traditioita sekä uskotaan erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä. Kulttuurin käsitettä voidaan toki laajentaa vielä tätäkin pidemmälle, ja se vain lisäisi yhteiskuntien monikulttuurisuutta, mutta nykyisissä oloissa tämä rajaus on käyttökelpoinen ja vastanee yleistä käsitystä kulttuurisen monimuotoisuuden ulottuvuuksista.

Avaan tässä kirjoituksessa monikulttuurisuuden käsitettä ja sen tulkintamahdollisuuksia ja pohdin, missä mielessä Suomi on monikulttuurinen yhteiskunta. Antavatko väestötilastomme Suomen monikulttuurisuudesta oikean kuvan?

Oikeastaan meidän ei pitäisi puhua monikulttuurisuudesta yleensä. Silloin kun huomion kohteena ovat yhteiskunnassa puhutut eri kielet ja ihmisten monikielisyys, olisi syytä puhua monikielisyydestä. Jos taas halutaan tarkastella erilaisia uskontoja ja eri tavoin uskovia keskuudessamme, moniuskontoisuus auttaisi kohdentamaan keskustelua oikeaan asiaan. Yleisesti monikulttuurisuudesta voitaisiin puhua silloin, kun meitä kiinnostavat erilaiset arjen ja juhlan toisistaan poikkeavat käytännöt ja niiden takana olevat erilaiset arvot ja ajattelutavat.

Lisäksi tämän päivän yhteiskunnat ovat moniethnisiä. Etnisyydellekin on annettu monia määritelmiä, mutta tässä yhteydessä on tarkoituksenmukaista ymmärtää se ihmisen yhteisöllisenä tai kansallisenä taustana ja siihen liittyvänä identiteettinä, itsekäsityksenä. Etnisyys on usein kytketty kulttuuriin piirteisiin kuten kieleen ja perinteisiin. Esimerkiksi Erik Allardt ja Christian Starck (1981, 19) määrittivät etnisen ryhmän joukoksi ihmisiä, joilla on joitain kulttuurisia, kielellisiä tai rodullisia erikoispiirteitä ja joilla on ainakin osittain yhteinen alkuperä ja jotka tuntevat kuuluvansa yhteen.

PASI SAUKKONEN

Monikulttuurisuuden tilastointi kaipaa uudistamista

Monikulttuurisuudesta puhutaan Suomessa paljon, mutta sitä ymmärretään yhä huonosti. Asia herättää tunteita, ja se hankaloittaa monikulttuurisuuden rauhallista tarkastelua ja siitä käytävää keskustelua. Lisäksi ihmisillä menevät helposti sekaisin monikulttuurisuus väestöllisenä tosiasiana ja poliittisena ideologiana.

Tämän päivän maailmassa on kuitenkin tärkeää olla tietoinen siitä, että etninen identiteetti ja yhteenkuuluvuus tai alkuperätietoisuus eivät välttämättä yhdisty kieleen tai kulttuuriin kovin vahvasti tai joissain tapauksissa eivät lainkaan. Oma käsitys suomalaisuudesta Yhdysvalloissa, saamelaisuudesta Suomessa tai turkkilaisuudesta Alankomaissa voi olla ihmisellä vahva, vaikka kieli olisi kadotettu ja vaikka vanhempien ja isovanhempien perinteitä ei juuri jatkettaisi. Myös toisinpäin: itseään suomalaisina pitävillä ihmisillä on useita kieliä, uskontoja, tapoja ja traditioita.

Monikulttuurisuus on siis oikeastaan etnistä, kielellistä, uskonnollista ja muuta kulttuurista moninaisuutta. Suomi on kiistatta monikulttuurinen yhteiskunta tällä tavalla ajateltuna. Suomi on myös monipuolisesti monikulttuurinen, sillä maassamme puhutaan lukuisia kieliä, käytännössä kaikki maailman suuret uskonnot ovat Suomessa edustettuina ja erilaisten tapojen ja traditioiden kirjo on varsinkin suurissa kaupungeissa valtava. Etnisiä ja kansallisia identiteettejä on niin ikään leegio.

Monikulttuurisuus ja multikulturalismi eivät ole sama asia

Tosiasiallinen tai väestöllinen monikulttuurisuus sekoitetaan usein poliittiseen monikulttuurisuuteen, jota kannattaisi selvyyden vuoksi kutsua jollain toisella nimellä, esimerkiksi multikulturalismiksi. Multikulturalistisessa yhteiskunnassa suhtaudutaan monikulttuurisuuteen myönteisesti, vähemmistöjen kielen ja kulttuurin säilymistä tuetaan julkisen vallan toimesta, ja etnisistä tai kulttuurisista seikoista johtuvaa eriarvoisuutta pyritään poistamaan (ks. tarkemmin Saukkonen 2013). Suomea voidaan pitää myös multikulturalistisena maana, suurta osaa Euroopan maista ei voi.

Suomalaisen multikulturalismin kulmakivi on perustuslain kulttuurisia oikeuksia koskeva 17. pykälä, jossa määritellään valtion kaksikielisyys ja saamelaisten (alkuperäiskansana), romanien ja muiden ryhmien oikeus kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä viittomakieltä käyttävien oikeudet. Myös maahanmuuttajien osalta suomalaisessa kotoutumisen edistämässä on korostettu Suomeen muuttavien oikeutta säilyttää kielensä ja kulttuurinsa sekä etninen identiteettinsä. Nämä oikeudet sisältävät julkisen vallan velvollisuuden edistää oikeuksien toteutumista.

Tilastot kuvaavat kielellistä ja uskonnollista moninaisuutta

Monikulttuurisuuden luonteeseen kuuluu, että sen tarkka tilastointi on vaikeata. Aihealue on laaja, ja monista asioista on vaikea saada luotet-

tavaa, täysin objektiivista tietoa. Se, että ihmisillä on yksilönä joitain etnisiä tai kulttuurisia piirteitä, ominaisuuksia tai käsityksiä, ei myöskään vielä tarkoita, että nämä ihmiset muodostaisivat yhdessä jonkin yhteisön. Monikulttuurisuuden yhteydessä ajatellaan kuitenkin usein, että yhteiskunta koostuu useasta etnisestä, kielellisestä, kansallisesta tai muusta yhteisöstä. Bhikhu Parekhin (1999) toimittaman kuuluisan The Future of Multi-Ethnic Britain -raportin mukaan Britannia on sekä yksilö-kansalaisten että yhteisöjen yhteiskunta (*community of citizens and community of communities*).

Suomen kielellisen moninaisuuden yhteydessä viitataan yleensä väestörekisteriin. Se sisältää tiedon Suomessa asuvien henkilöiden äidinkielestä heidän omaan ilmoitukseensa (lasten tapauksessa yleensä vanhempien ilmoitukseen) perustuen. Tämän tiedon perusteella vuonna 2015 Suomessa oli yli viisi miljoonaa jompaakumpaa kansalliskieltä puhuvaa henkilöä, 4 865 628 suomenkielistä, 290 161 ruotsinkielistä. He muodostavat ylivoimaisen enemmistön maamme väestöstä (Tilastokeskus).

Tuorein tilasto kertoo myös, että Suomessa oli kyseisenä vuonna hieman alle kaksituhatta (1 957) saamenkieliseksi rekisteröitynyttä henkilöä. Tämä luku sisältää pohjoissaamen, koltansaamen ja inarinsaamen. Saamen kielellä on Suomessa virallisen kielen asema saamelaisten kotiseutualueella, joka koostuu Enontekiön, Utsjoen ja Inarin kunnista sekä Sodankylän pohjoisosassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueesta.

Muiden kielten puhujat on luokiteltu Suomessa vieraskielisiksi. Heitä oli vuoden 2015 lopussa

Suomi on kiistatta monikulttuurinen yhteiskunta.

329 562, kuusi prosenttia koko väestöstä. Rekisterissä ilmeneviä kieliryhmiä oli noin 150, joista moniin kuuluu alle 100 henkilöä. Suurimmat vieraskielisten ryhmät Suomessa vuonna 2015 olivat venäjänkieliset (72 436), vironkieliset (48 087), somalinkieliset (17 871), englanninkieliset (17 784), arabiankieliset (16 713), kurdinkieliset (11 271) ja kiinankieliset (10 722). Muut kieliryhmät olivat kooltaan alle kymmenentuhatta henkilöä.

Suomen lainsäädäntö ei virallisesti tunnusta vähemmistökieliä, mutta Euroopan neuvoston alueellisia ja vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan yhteydessä Suomi raportoi kuitenkin ruotsin ja saamen lisäksi romanikieltä, venäjän kieltä, tataarikieltä, jiddiisiä, karjalan kieltä ja viittomakieltä koskevista asioista. Tataarikielen puhujiksi on itsensä virallisesti rekisteröinyt vain 184 henkilöä (vuonna 2015), mutta valtaosan Suomen noin kahdeksastasadasta tataarista on arvioitu puhuvan tataarikieltä äidinkielenään. Romanikielen, jiddišin ja karjalan kielen puhujien määrät eivät ilmene väestörekisteristä. Romanikielen osaajia on arvioitu olevan noin puolet kyseisestä etnisestä yhteisöstä eli noin viisituhatta. Jiddiisiä puhuvien ja ymmärtävien ihmisten määräksi on arvioitu noin viisikymmentä, ja aktiivisia karjalan kielen puhujia on arvioiden mukaan noin viisituhatta. (Saukkonen 2013, 151–152.)

Suomen uskonnollisesta rakenteesta saatavilla oleva tieto koostuu lähinnä tilastoista, jotka koskevat rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvia ihmisiä. Vuonna 2015 selvä enemmistö suomalaisista – noin neljä miljoonaa – kuului Tilastokeskuksen väestörakennetietojen mukaan suurempaan kahdesta kansankirkostamme eli Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Ortodoksisten kirkkokuntien jäseniä oli 61 690. Kaikkiaan kristillisten uskonnollisten yhdyskuntien jäseniä oli 4 112 681.

Muihin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuului kyseisenä vuonna 38 521 henkilöä. Näistä suurimpia olivat Jehovan todistajat (18 286) ja islamilaiset yhdyskunnat (13 289). Suomen juutalaisyhteisön koko on tällä tavalla mitattuna 1 133 jäsentä. Luokkaan alkuperäisuskonnot ja uuspakanuus kuuluvien uskonnollisten yhdyskuntien jäseniä oli 35 vuonna 2015.

Näitä huomattavasti suurempi määrä ihmisiä on kaikkien rekisteröityjen uskonnollisten yhteiskuntien ulkopuolella, runsaat 1,3 miljoonaa. Heistä osa on vakaumuksellisia ateisteja, osa muuten rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella ja osa puolestaan sellaisten uskontokuntien jäseniä, jotka eivät ole rekisteröityneet. Esimerkiksi Pelastusarmeija toimii muodollisesti säätönä. Uskonnollisten yhteiskuntien ulkopuolella olevista suuri osa on Suomeen muuttaneita ihmisiä.

Suomessa tilastoidaan syntymämaa, ei etnisyyttä

Jos monikulttuurisuutta tarkastellaan laajemmin, esimerkiksi elämäntapoina, traditioina, arvoina tai vaikkapa käsityksinä hyvästä elämästä, joudumme väestörekisteritilastojen sijaan tyytymään esimerkiksi asenne- ja arvotutkimuksista saatuihin tuloksiin (ks. esim. Helkama 2015; Apunen ym. 2015). Käytettävissä olevat tilastot eivät myöskään anna meille tietoa Suomessa asuvien ihmisten etnisistä, kansallisista tai kulttuurisista identifikaatioista.

Etnisiä tilastoja kerätään väestönlaskennan yhteydessä monissa maissa kuten Virossa, Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Suomen henkilötietolaki kieltää rotua tai etnistä alkuperää koskevien henkilötietojen käsittelyn arkaluonteisina asioina, joten näitä tietoja ei nykylainsäädännön mukaan voi sisällyttää väestörekisteriin. Erilliseen tiedonkeruuseen perustuvaa väestönlaskentaa Suomessa ei ole toteutettu pitkään aikaan.

Varsinaisen etnisyyden tai etnisen tai kansallisen taustan ja identiteetin sijaan meillä on tieto Suomessa asuvien ihmisten syntymämaasta ja heidän vanhempiansa syntymämaasta. Vuoden 2014 lopussa 322 711 eli vajaa kuusi prosenttia koko väestöstä oli Tilastokeskuksen nykyisellä käsitteistöllä ulkomaalaistaustaisia. Tämä tarkoittaa ihmisiä, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomen ulkopuolella. Suurin osa heistä, 273 306 oli myös itse syntynyt ulkomailla, kun 49 405 oli syntynyt Suomessa. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten määrä kuitenkin kasvaa koko ajan.

Suomessa asuvista ulkomaalaistaustaisista suurimmat ryhmät muodostavat entisessä Neuvostoliitossa syntyneet ja Neuvostoliitossa syntyneiden lapset (70 648 vuonna 2014), virolaistaustaiset (44 166) sekä somaliaistaustaiset (16 626). Irakilaistaustaisia tässä määritellyssä mielessä oli Suomessa kyseisenä vuonna hieman alle 13 000 ja taustaltaan jugoslavalaisia hieman alle 11 000. Muut ryhmät ovat näitä pienempiä.

Monikulttuurisuuden tilastoinnin puutteet ja aukkopaidat

Joiltain osin meillä siis on tilastollista tietoa Suomen monikulttuurisuudesta. Esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna tilanne on parempi, koska Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa väestörekisteri ei sisällä kielitietoja. Toinen kysymys on, antavatko nämä tilastot sittenkään oikean kuvan suomalaisen yhteiskunnan etnisistä ja kulttuurisista jakolinjoista? Monelta osin eivät, ja ymmärrys tilastojen puutteista ja aukkopaidoista onkin ▶

olennaista maamme monikulttuurisuuden tiedollisen haltuunoton kannalta.

Kielitilastoihin sisältyy kolme ongelmaa: Ensinnäkin väestötietojärjestelmässä hyödynnetty ISO 639-1 -standardi tunnistaa vain osan maailman tuhansista kielistä. Luokkaan ”muu kieli” kuuluukin yli kuusituhatta Suomessa asuvaa henkilöä. On erittäin harmillista, että perustuslaissakin mainittujen romanien kielestä ei ole Suomessa tilastollista tietoa. Nykyään kyseisessä järjestelmässä on mahdollisuus merkitä äidinkieleksi pohjoissaame, inarinsaame tai koltansaame, jotka yhdistetään virallisessa kielitilastossa saamenkieliseksi.¹

Toinen ongelma on se, että kaikki ihmiset eivät ilmoita väestörekisteriin parasta tai edes eniten käyttämäänsä kieltä, vaan jonkin muun kielen. Jotkut käyttävät tätä menettelyä oman etnis-kulttuurisen ryhmäyhteenkuuluvuutensa ilmaisemiseen: esimerkiksi paluumuuttaja Suomeen saattaa rekisteröidä äidinkielekseen suomen, vaikka kielitaito olisikin jo pahasti ruostunut. Toiset voivat puolestaan jättää todellisen äidinkielen ilmoittamatta, koska pelkäävät ”vieras-kieliseksi” rekisteröitymisen johtavan syrjintään tai muihin kielteisiin seurauksiin.

Ehkä suurin ongelma on kuitenkin se, että suomalainen järjestelmä sallii vain yhden kielen ilmoittamisen. Suuri osa suomalaisista on kuitenkin kaksi- tai jopa monikielisiä, eli he osaavat hyvin useita kieliä ja voivat jopa samastua useam-

paan kuin yhteen kieliryhmään. Tämä yksilötason monikielisyys jää tällä hetkellä kokonaan näky-mättömiin suomalaisessa tilastoinnissa. Sitä mukaa kun Suomessa syntyy eri tavoin ulkomaalais- tai maahanmuuttotähtäisiä ihmisiä, yksilötason monikielisyys lisääntyy merkittävästi. Samalla kielen rekisteröinti irtautuu osittain taustamaas- ta, koska osa lapsista rekisteröidään suomen- tai ruotsinkielisiksi, osa puolestaan vanhempien kieliryhmän mukaisesti.

Suomeen muuttaneen henkilön taustamaa ker- too siis tarkkaan ottaen vain syntymämaata koske- van tiedon. Julkisessa keskustelussa otetaan kui- tenkin usein askel pidemmälle ja kutsutaan Venä- jällä syntyneitä venäläisiksi, Virossa syntyneitä vi- rolaisiksi ja niin edelleen. Tällöin taustamaan pe- rusteella laaditaan yhteiskuntaan etnisiä ja kansal- lisia kategorioita. Toisinaan näin kohdellaan myös Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Todellisuudessa nämä päätelmät ovat par- haimmillaankin suuntaa antavia, pahimmillaan harhaanjohtavia. Entisessä Neuvostoliitossa syn- tyneiden joukossa on hyvin paljon erilaisia kieliä, uskontoja ja kansallisuuksia, Virossa on Suomeen tullut viron- ja venäjänkielisiä, Turkista sunneja ja shioja ja muita kuin muslimeja sekä niin turkin- kuin kurdinkieliä. Ruotsista on muuttanut Suo- meen paljon ruotsinsuomalaisten jälkeläisiä, mut- ta myös perinteisessä mielessä ”riikinruotsalaisia”.

Myöhempää kehitystä ajatellen on toisaalta syytä huomioida, että Suomessa syntyneen somalialaistaustaisen ja ulkomailla syntyneen somalialaistaustaisen Suomessa syntyvä lapsi kuu- luu kantaväestöön. Sen sijaan kahden Somalias- sa syntyneen henkilön lapsi on ulkomaalaistaus- tainen. Jossain etnisessä mielessä somaliyhteisök- si katsotusta ryhmästä ei siten saa enää tilastoista täsmällistä käsitystä.

Myöskään uskontoa koskevat tilastot eivät kai- kilta osin anna tarkkaa kuvaa suomalaisesta moni- kulttuurisuudesta. Jotkin uskonnollisuuden muo- dot eivät noudata sellaista organisoitumismuo- toa, joka istuu luontevasti ajatukseen muodolli- sesti järjestäytyneestä uskonnollisesta yhdyskun- nasta ja sen rekisteröimisestä. Tämä ilmenee esi- merkiksi siinä, että vaikka Suomessa on arvioitu olevan ainakin 60 000–70 000 muslimia, rekiste- röityneiden islamilaisten seurakuntien jäseniä oli vuoden 2015 lopussa vain edellä mainittu 13 289 (vrt. Martikainen & Pyykkönen 2013).

Uskonnon tapauksessa yhdyskunnan jäsenyys ei myöskään kerro kovin paljoa ihmisten uskon- nollisuudesta. Monikulttuurista yhteiskuntaa aja- teltaessa ja analysoitaessa olennaisempaa on kui- tenkin se, miten ihmiset uskovat ja miten uskon- to esiintyy heidän elämässään, kuin minkä yhdys- kunnan jäseniä he ovat.

Multikulturalistisessa yhteiskunnassa
suhtaudutaan monikulttuurisuuteen
myönteisesti.

¹ Tilastokeskuksesta saadun tiedon mukaan Suomen vajaan kahdestatuhannesta saamenkielisestä kieli on tarkemmin eri- teltä noin viidenkymmenen henkilön osalta.

On myös hyvä muistaa, että väestörekisteri ei sisällä kaikkia Suomessa asuvia ihmisiä. Sen pohjalta esitetyissä tilastoissa on mukana ihmisiä, jotka eivät enää asu Suomessa. Lisäksi maassamme asuu ihmisiä, joilla ei ole kotikuntalain mukaisista kotikuntaa ja jotka eivät näin ollen myöskään sisälly väestörekisteriin. Osa heistä on Suomessa Euroopan unionin vapaan liikkuvuuden säädos-ten puitteissa, osa muuten tilapäisesti, osa puolestaan vailla oleskelulupaa. Väestörekisterin ulkopuolella ovat toistaiseksi myös turvapaikanhakijat, joiden määrä kasvoi merkittävästi vuonna 2015. (Ks. myös Alastalo ym. 2016.)

Tilastoinnin kehittämisen mahdollisuuksia

Voitaisiinko tilastoja kehittää niin, että monikulttuurisuudesta saataisiin tarkempi kuva? Kysymyksen taakse kätkeytyy periaatteellisen tason pohdinta siitä, onko tällainen tarkempi kuva ylipäätään tarpeellinen tai muuten hyvä idea. Erottelujen tekeminen tarkoittaa aina myös erojen korostamista, jakolinjojen rakentamista meidän ja muiden välille. On ymmärrettävää, että monet ihmiset eivät halua tulla jatkuvasti muistutetuksi erilaisuudestaan (ks. esim. Mikkonen 2016).

Toisaalta tilastoilla voidaan myös tunnustaa yhteiskunnan tosiasiallista etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja sillä lailla myöntää todeksi vallitsevat olosuhteet. Lisäksi monikulttuurisuudella on tosiasiallisia vaikutuksia ja seurauksia ihmisten elämään suomalaisessa yhteiskunnassa sekä esimerkiksi julkisten palvelujen tuottamiseen ja käyttöön. Tiedämme hyvin, että yhdenvertaisuus ei täysin toteudu eikä hyvinvointi jakaudu tasaisesti väestöryhmien kesken. Kun näin on, eikö silloin olisi myös parempi, että toimittaisiin mahdollisimman tarkan ja luotettavan tiedon varassa? (Vrt. Weiste-Paakkanen 2014.)

Uskonnon ja uskonnollisen elämän osalta ei lie- ne paljon tehtävissä. Tarkempi tieto vaatisi sen, että kaikki uskonnolliset yhteisöt rekisteröityisivät suomalaisen rekisteröimisjärjestelmän mukaisesti, eivätkä kaikki uskontokunnat halua syystä tai toisesta niin tehdä. Lisäksi kaikkien Suomessa asu- ven pitäisi itse vahvistaa jäsenyydellä kuulumisensa siihen yhdyskuntaan, joka vastaa omaa uskonnol- lista suuntautumista (mikäli heillä sellainen on), eivätkä kaikki ihmiset halua niin tehdä. Tältä osin olemme jatkossakin yhä nykyisen käytännön mu- kaisen puutteellisen tiedon sekä aiheesta muuten tehtävien tutkimusten ja selvitysten varassa.

Etnisyyden osalta Suomessa käytiin vuonna 2013 jonkin verran keskustelua etnisyyttä koske- vien tietojen keräämisen mahdollisuuksista. Kan- sanedustaja Olli Immosen asiasta esittämä kirjal-

linen kysymys sai tyrmäyksen sekä julkisuudessa että eduskunnassa. Asiaan voi suhtautua periaa- tetasolla kriittisesti siten, että tämän asian kysy- minen ei ylipäätään ole sopivaa. Vaikka suhtau- tuminen ei olisi lähtökohtaisesti kielteinen, etni- syyden perusteellinen selvittäminen koko väes- töltä olisi varsin hankalaa ja kallista.

Vastikään toteutetussa Ulkomaista syntype- rää olevien työ ja hyvinvointi (UTH) -tutkimus- ssa kerättiin maahanmuuttajien kotoutumista ja elinoloja koskevia tietoja käyntihaastattelulla. Tämän tutkimuksen kysymyspatteristoon sisäl- tyi myös kysymyksiä siitä, kuinka suomalaiseksi vastaaja itsensä koki, kuinka venäläiseksi, soma- lialaiseksi ym. (siis taustamaan mukaan) hän it- sensä koki, sekä tunsiko vastaaja kuuluvansa jo- honkin toiseen ryhmään. Tutkimuksen tästä osi- osta ei ole vielä raportoitu (ks. muilta osin Niemi- nen ym. 2015). Tällä tavalla on mahdollista saada suuntaa antavaa tietoa koko ulkomaalaistaustai- sen väestön etnisistä identifikaatioista, ja tämän tyyppinen tutkimus kannattaisikin ehkä toistaa muutaman vuoden välein.

Kielen osalta tilastoinnin kehittämiseksi tarjou- tuu enemmän mahdollisuuksia. Varsin yksinker- tainen ratkaisu olisi antaa ihmisille oikeus rekiste- röidä useampi kuin vain yksi kieli. Käytäntö ei oli- si edes Suomessakaan uusi, sillä 1950-luvulla vä- estönlaskennassa kysyttiin äidinkielen (tai pääkie- len) lisäksi myös toisen kansalliskielen taitoa. Kan- nadassa kysytään väestönlaskennassa useita kielel- listä repertoaaria koskevia kysymyksiä: äidinkieltä, kotona puhuttua kieltä, työssä puhuttua kieltä se- kä englannin kielen taitoa. Tällainen lisäys ei kovin paljon monimutkaistaisi nykyistä rekisteröintikä-ytäntöä, mutta toisi Suomen monikielisyyden pal- jon nykyistä täsmällisemmin ja moniulotteisem- min esille. (Ks. myös Latomaa 2012.)

Kielen rekisteröinnissä ja tilastoinnissa pitäi- si myös saada parannettua terminologiaa. Suurin

Monikulttuurisuuden luonteeseen kuuluu, että sen tarkka tilastointi on vaikeata.

Ymmärrys tilastojen puutteista on olennaista maamme monikulttuurisuuden tiedollisen haltuunoton kannalta.

ongelma on niiden henkilöiden, joiden rekisteröity äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, kutsuminen vieraskielisiksi. Ilmaisuu on sikäli outo, että kukaan ei voi puhua äidinkielenään itselleen vierasta kieltä. Koska moni näistä kielistä on ollut Suomessa käytössä jo hyvin kauan, niiden kutsuminen ”vieraiksi kieliksi” ei myöskään anna oikeata kuvaa suomalaisen yhteiskunnan todellisuudesta. Se ylläpitää tarpeettomasti jakolinjaa aidon suomalaisuuden ja muiden, vieraiden elementtien välillä.

Joissain yhteyksissä on yritetty korvata vieraskielisyys muunkielisyydellä. Tällä tavalla saadaan lievennyttyä vieras-sanaan usein liitettyjä kielteisiä mielleyhtymiä (vrt. vieraslajit Suomen luonnossa). Varsinaista ongelmaa se ei kuitenkaan ratkaise: muut kielet kuin mitkä kielet?

Asia voitaisiin ehkä ratkaista luomalla jokin napakka ilmaisu. Esimerkiksi jollain kirjainlyhenteellä voitaisiin viitata niihin ihmisiin, joiden rekisteröity äidinkieli on jokin muu kuin toinen kansalliskielistä tai jokin saamenkielistä? Australiassa on käytössä LOTE-lyhenne, jolla viitataan muihin kieliin kuin englantiin (Languages Other Than English). Mikä tuo lyhenne olisi Suomen tapauksessa? Voisiko se olla MURSU (MUu kieli kuin Ruotsi, SUomi tai saame)? ■

Kirjoittaja on erikoistutkija Helsingin kaupungin tietokeskuksessa sekä yleisen valtio-opin dosentti Helsingin yliopistossa ja kulttuuripolitiikan dosentti Jyväskylän yliopistossa.

Lähteet:

Alastalo, Marja & Homanen, Riikka & Kynsilehto, Anitta & Rantanen, Pekka 2016. Maistraatin tiskiltä tilastoksi: ulkomaalaisten rekisteröinnin ja tilastoinnin käytännöt Suomessa. Tutkimuksia A 54. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Sipola, Johanna & Toivonen, Sarianna 2015. Ken on maassa jämäkin? EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2015. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Helkama, Klaus 2015. Suomalaisten arvot: mikä meille on oikeasti tärkeää? Helsinki: SKS.

Latomaa, Sirkku 2012. Kielitilasto maahanmuuttajien väestöosuuden mittarina. Yhteiskuntapolitiikka 37: 5.

Martikainen, Tuomas & Pyykkönen, Miikka 2013. Muuttoliike ja kansalaisyhteiskunta. Teoksessa: Tuomas Martikainen & Pasi Saukkonen & Minna Säävälä, Minna (toim.): Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Mikkonen, Nadja 2016. Ulkomaalaisuus ei lähde Suomessa syntymällä. YLE Näkökulma. http://yle.fi/uutiset/nakokulma_ulkomaalaisuus_ei_lahde_suomessa_syntymalla/8607238.

Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla 2016. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa. Helsinki: Työterveyslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Tilastokeskus.

Parekh, Bhikhu 1999 (toim.). The Future of Multi-Ethnic Britain: The Parekh Report. London 1999.

Saukkonen, Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi: vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.

Weiste-Paakkanen, Anneli 2014. Vähemmistöjen väestötutkimukset – mihin niitä tarvitaan? Yhteiskuntapolitiikka-lehden blogi. <https://blogi.thl.fi/web/yp/etusivu/-/blogs/vahemmistojen-vaestotutkimukset-%E2%80%93-mihin-niita-tarvitaa-1>.

MARJA-LIISA HELMINEN

Maahanmuuttajat muistuttavat sukupuolijakaumaltaan suomalaistaustaisia

Maahanmuuttajissa on vain hieman enemmän miehiä kuin naisia,
mutta suhde vaihtelee paljonkin taustamaan mukaan.
Suurin miesenemmistö on brittitaustaisilla.

Turvapaikanhakijoita koskevassa uutisoinnissa korostetaan monesti, että viime aikoina Suomeen tulleet ovat olleet enimmäkseen nuoria miehiä. Suomessa on kuitenkin noin 300 000 ulkomaalaistaustaista, joiden sukupuolijakauma ei eroa merkittävästi suomalaistaustaisista. Sukupuolijakauma toki vaihtelee maahanmuuttajaväestön sisällä taustamaan mukaan.

Viime vuonna Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista 81 prosenttia oli miehiä. Viime vuonna tehtyjen myönteisten turvapaikkapäätösten saajista oli miehiä 73 prosenttia. (Euroopan muuttoliikeverkosto/Maahanmuuttovirasto 2016.) Koska vuonna 2015 päätöksen saaneet eivät välttämättä ole hakeneet turvapaikkaa vuonna 2015 vaan aiemmin, näitä lukuja ei toki voi suoraan vertailla toisiinsa, koska ne koskevat eri kohdejoukkoja. Ne antavat kuitenkin viitteitä siitä, mikälainen turvapaikanhakijoiden ja turvapaikan saaneiden sukupuolijakauma on ollut. Kiinnostavaa on, millainen on koko maahanmuuttajataustaisen väestön jakauma?

Artikkelini perustuu vuoden 2014 väestötietoihin eivätkä niissä näy vielä maahan viime aikoina tulleet turvapaikanhakijat. Väestötietoisissa ovat mukana vain Suomessa vakituisesti asuvat henkilöt. Väestötietolastoon päätyvät vain turvapaikan saaneet (ei hakijat), ja hekin yleensä vasta sitten, kun ovat saaneet Suomesta turvapaikan ja oleskeluluvan ja sen myötä kotikunnan. (Ks. aiheesta tarkemmin Helminen & Keski-Petäjä 2016.)

Syntyperä-luokituksen avulla voidaan erottaa ulkomaalaistaustaisten ns. ensimmäinen ja toinen polvi

Tilastokeskus on vuoden 2012 aikana ottanut käyttöön syntyperä-luokituksen. Saman tyyppinen luokitus on ollut jo pitkään käytössä muissa Pohjoismaissa. Syntyperä ja taustamaa määräytyvät henkilön vanhempien syntymävaltion perusteella. Syntyperä-luokituksen avulla on helposti eriteltävissä ulkomailla ja Suomessa syntyneet ulkomaalais-taustaiset henkilöt.

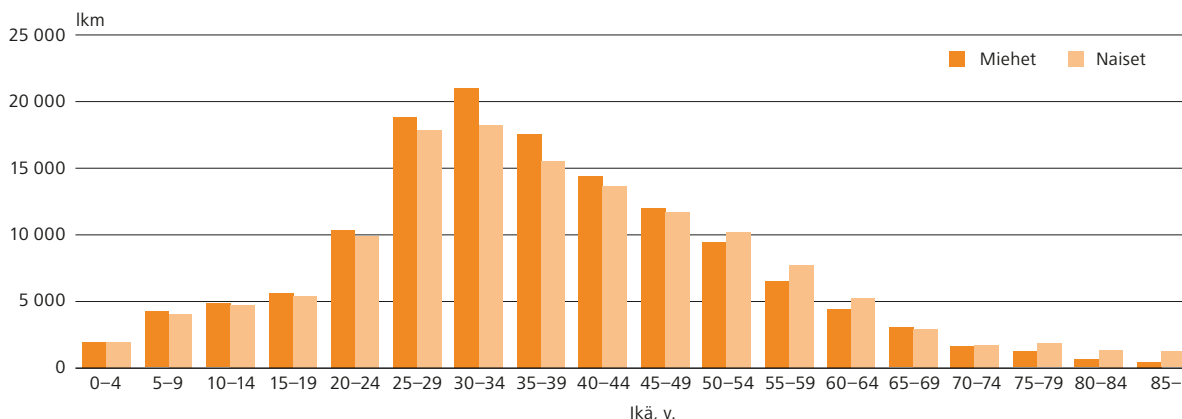
Suomalaistaustaisia ovat kaikki ne henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Kaikilla suomalaistaustaisilla henkilöillä taustamaa on Suomi.

Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa Väestötietojärjestelmässä.

Mikäli henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, on taustamaa ensisijaisesti biologisen äidin syntymävaltio. Jos henkilöllä on vain tieto ulkomailla syntyneestä isästä, on taustamaa isän syntymävaltio. Jos kummankaan vanhemman syntymävaltiosta ei ole tietoa, on taustamaa ulkomailla syntyneiden henkilöiden osalta henkilön oma syntymävaltio.

Koko ulkomaalaistaustaisessa väestössä (Tilastokeskuksen syntyperä-luokituksen mukaan, ks. tietolaatikko) miesten osuus oli 50,7 prosenttia vuonna 2014. Tämä erosi vain noin puolisuoris- ➤

KUVIO 1. Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaiset iän ja sukupuolen mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, väestörakenne

ta prosenttiyksikköä suomalaistaustaisten miesten osuudesta (49,1 %) tai miesten osuudesta koko väestössä (49,2 %). Ulkomaalaistaustaisia oli Suomessa 322 700 vuonna 2014, eli 5,9 prosenttia koko väestöstä.

Ensimmäisen polven muuttajissa nuoria miehiä enemmän kuin nuoria naisia

Niin sanottujen ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten (syntyneet ulkomailla, vanhemmat syntyneet myös ulkomailla) joukossa miesten osuus on 50,6 prosenttia. Toisen polven ulkomaalaistaustaisten (syntyneet Suomessa, vanhemmat syntyneet ulkomailla) joukossa miesten osuus on puolestaan hieman korkeampi, eli 51,3 prosenttia.

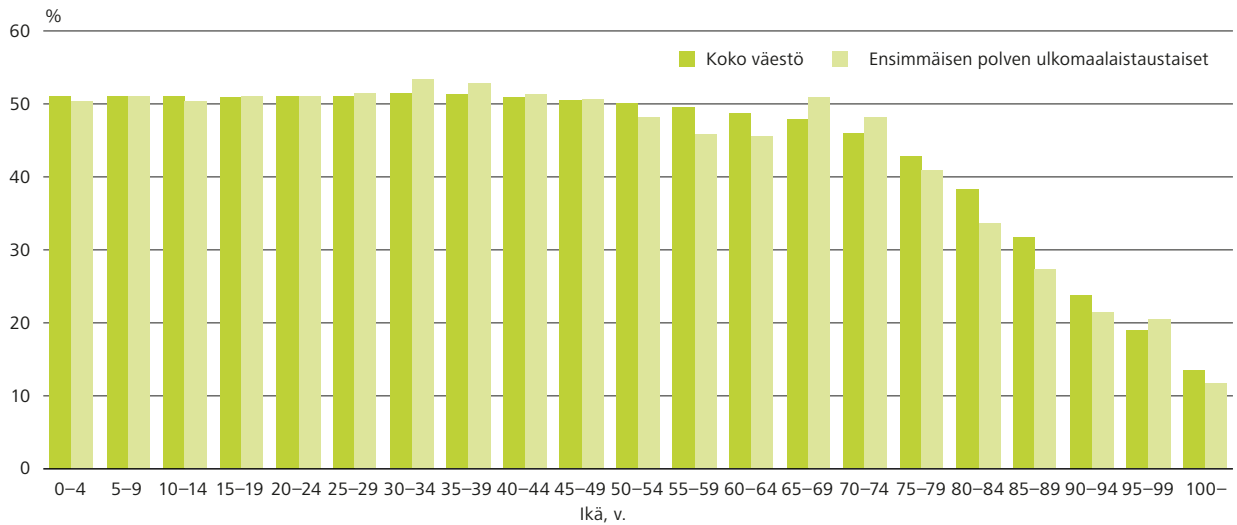
Väestössä yleensä miesten osuus on suurimmillaan nuorimmissa ikäluokissa, koska poikia syntyy hieman enemmän kuin tyttöjä. Toisen polven ulkomaalaistaustaiset ovat vielä melko nuoria – heistä 94 prosenttia oli alle 30-vuotiaita vuonna 2014. Koko väestössäkin miesten osuus pysyytelee 51 prosentissa aina nelikymppisten ikäryhmiin asti. Tämän jälkeen osuus alkaa laskea muun muassa siksi, että naiset elävät miehiä pidempään, jolloin heitä on enemmän vanhemmissa ikäryhmissä.

Kun tarkastellaan ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia – varsinkin 25–39-vuotiaita miehiä – havaitaan, että heitä oli selvästi enem-

män kuin naisia vuonna 2014 (kuvio 1). Naisia alkaa olla enemmän 50-vuoden iästä eteenpäin. Toisen polven ulkomaalaistaustaisilla eroja ei samalla tavalla ole, ovathan he Suomessa syntyneitä eli ryhmä ei ole valikoitunut samalla tavoin kuin ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaiset, jotka ovat syystä tai toisesta päättäneet muuttaa Suomeen. Vuonna 2014 ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia oli 273 300 ja toisen polven ulkomaalaistaustaisia 49 400.

Viime vuonna tehtyjen myönteisten turvapaikkapäätösten saajista oli miehiä 73 prosenttia.

KUVIO 2. Miesten osuus iän mukaan 2014, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, väestörakenne

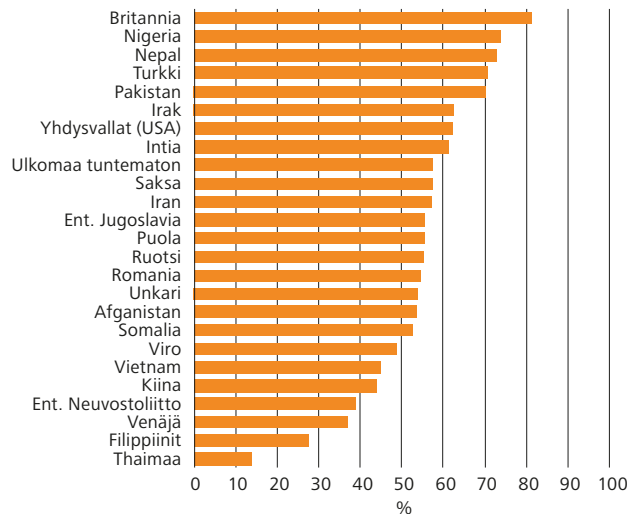
Kuviossa 2 esitetään miesten prosenttiosuus eri ikäryhmissä sekä koko väestön että ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Ulkomaalaistaustaisten 30–39-vuotiaiden ryhmässä miesten osuus on hieman suurempi kuin koko väestössä. Tässä ikäryhmässä 1. polven ulkomaalaistaustaisia miehiä on noin 38 600 ja naisia 33 800, eli miehiä on vajaa 5 000 enemmän kuin naisia. Myös 65–74-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten joukossa miesten osuus on hieman suurempi kuin koko väestössä. Tässä ulkomaalaistaustaisten ikäryhmässä naisia ja miehiä on yhtä paljon.

Sukupuolijakaumissa suuria eroja taustamaan mukaan

Eroavatko miesten ja naisten osuudet taustamaittain? Kuviossa 3 ovat mukana ulkomaalaistaustaisten 25 merkittävintä taustamaata vuodelta 2014. Syntyperän taustamaa tarkoittaa henkilön vanhempien syntymämaata, tai jos sitä ei ole tiedossa, henkilön omaa syntymämaata. Varsinkaan 1. polven ulkomaalaistaustaisten vanhemmista ei ole useinkaan Suomen väestötietojärjestelmässä tietoa, joten heidän taustamaansa on neljällä viidesosalla heidän oma syntymämaansa.

Suurin miesenemmistö oli vuonna 2014 brittiläis-, nigerialais- ja nepalilaistaustaisilla. Suomessa asuvista brittiläistaustaisista 81 prosenttia oli ▶

KUVIO 3. Miesten osuus (%) taustamaittain 2014, ensimmäisen polven (ulkomailla syntyneet) ulkomaalaistaustaiset

Lähde, Tilastokeskus, väestörakenne

miehiä; nigerilais- ja nepalilaistaustaisista miehiä oli 73–74 prosenttia. Selvästi suurin naisennemistö oli thaimaalaistaustaisissa, 86 prosenttia, ja filippiiniläistaustaisissa, 73 prosenttia. Venäjä ja entinen Neuvostoliitto tulivat seuraavina hieman yli 60 prosentin naisennemistöllä.

Muista suurista taustamaista naisennemistöisiä olivat edellisten lisäksi vain Kiina, Vietnam ja Viro. Tosin virolaistaustaisten keskuudessa miehiä oli lähes 49 prosenttia, joten sukupuolten osuudet olivat lähes tasan. Monella kuvion 3 taustamaalla miesenemmistö oli 50–60 prosentin luokkaa, eli miesten osuus ei ollut merkittävästi suurempi kuin naisten.

Maat, joista on tullut paljon pakolaisia, sijoittuvat miesten osuudessa 50–60 prosentin tuntumaan. Tällaisia ryhmiä olivat esimerkiksi somalialais-, afganistanilais- ja iranilaistaustaiset, joista 53–57 prosenttia oli miehiä. Irakilaistaustaisten keskuudessa miehiä oli hieman enemmän eli 63 prosenttia.

Jos tarkastellaan maita, jotka eivät mahtuneet edellä mainittuun 25 merkittävimmän taustamaan listaan, mutta joissa on silti yli 300 henkilöä kussakin, suuria miesten prosentiosuuksia oli esim. Egyptillä, Tunisialla, Irlannilla ja Alankomailla, joista tulleista yli 80 prosenttia on miehiä. Naisennemistöisiä taustamaaryhmiä olivat puolestaan Indonesia, Japani ja Brasilia.

Moni muuttaa maahan perhesyistä

Tilastokeskuksen rekisteripohjaisista väestötilastoista ei löydy tietoa maahanmuuton syystä, joten sen perusteella ei voida suoraan arvioida yhteyksiä eri taustamaiden sukupuolijakaumiin. On kuitenkin mielenkiintoista katsoa, näkyvätkö esimerkik-

si tietyt miesvaltaiset taustamaat suomalaisnaisten avio- ja avopuolisissa ja toisinpäin. Tosin rekisteritietojen avulla ei voida arvioida, onko ulkomaalaistaustainen puoliso muuttanut Suomeen suomalaisen perässä, vai ovatko he tavanneet vasta täällä, jolloin ulkomaalaistaustainen osapuoli olisi tullut maahan alun perin jonkin muun syyn takia.

Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksessa on todettu, että yli puolet Suomessa asuvista ulkomaalaistaustaisista on tullut maahan perhesyiden takia (Sutela & Larja 2015). Suomalaistaustaisten puolisoiden lisäksi moni maahanmuuttaja on perustanut perheen myös ei-suomalaisen kanssa, joko jo lähtömaassa tai vasta Suomessa.

Suomalaisnaisilla eniten brittitaustaisia puolisoita

Seuraavassa tarkastelussa ovat mukana eri sukupuolta olevat avio- ja avoparit, joissa parien osapuolina on suomalaistaustainen ja ensimmäisen polven ulkomaalaistaustainen. Suomalaistaustaisten naisten ulkomaalaistaustaiset avio- ja avopuolisot olivat useimmiten vuonna 2014 brittiläistaustaisia miehiä, noin 2 000 miestä. Miesten osuushan oli juuri brittiläistaustaisten joukossa suurin. Lähes kaksi kolmasosaa Suomessa asuvista brittiläistaustaisista miehistä on avo- tai avioliitossa suomalaistaustaisen naisen kanssa.

Seuraavaksi eniten suomalaisnaisilla oli puolisoja, joiden taustamaa oli entinen Neuvostoliitto. Näiden puolisojen osuus jää kuitenkin suhteellisen pieneksi verrattuna britteihin; ”vain” 7 prosenttia niistä miehistä, joiden taustamaa oli entinen Neuvostoliitto, oli avo- tai avioliitossa suomalaistaustaisen naisen kanssa. Venäläistaustaisia on kuitenkin Suomessa niin paljon, että puolisojen määrä nousee tässäkin listauksessa esiin. Seuraavaksi eniten suomalaisnaisilla oli sellaisia puolisoita, joiden taustamaa oli Ruotsi, Saksa, Turkki ja Yhdysvallat. Kaksi viimeksi mainittua olivatkin miesvaltaisia taustamaaryhmiä, kuten aiemmin todettiin. Sekä ruotsalais-, saksalais-, että yhdysvaltaläistaustaisista miehistä hieman yli puolet oli liitossa suomalaistaustaisen naisen kanssa.

Suomalaistaustaisten miesten puolisoina oli ylivoimaisesti eniten niitä naisia, joiden taustamaa oli entinen Neuvostoliitto, noin 8 700. Entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olleista naisista 23 prosenttia oli avio- tai avioliitossa suomalaistaustaisen miehen kanssa. Tämä taustamaaryhmään oli myös naisvaltainen, naisia oli 61 prosenttia.

Seuraavaksi eniten ulkomaalaistaustaisia puo-

Suomessa asuvista brittiläistaustaisista
81 prosenttia oli miehiä.

lisoita suomalaismiehillä oli Thaimaasta, Virossa, Ruotsista, Kiinasta ja Filippiineiltä. Suomesa asuvista thaimaalaistaustaisista naisista kaksi kolmasosaa oli liitossa suomalaistaustaisen miehen kanssa, ja Thaimaa olikin suurimmista taustamaaryhmistä naisvaltaisin. Seuraavaksi naisvaltaisin ryhmä oli filippiiniläistäustaiset. Heistä 44 prosenttia oli liitossa suomalaismiehen kanssa.

Nais- tai miesvaltaisuudesta ei kuitenkaan voi vetää aina selviä yhtäläisyyksiä parinmuodostukseen. Kaikki maahanmuuttajat eivät ole välttämättä tulleet maahan ”puolison perässä”. Moni muutenkin merkittävä taustamaa näkyy suomalaisten ”suosituimmissa” ulkomaalaispuolisoissa lähinnä siksi, että heidän kokonaismääränsä on suuri. Toisaalta taas paria suurta maahanmuuttajaryhmäämme, somalialais- ja irakiläistäustaisia, ei juurikaan näy suomalaistaustaisten puolisoina. Vaikuttaako turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä myöhemmin tähän, jää nähtäväksi. Monet maahanmuuttajat muodostavat liiton kuitenkin omasta tai toisesta maasta tulleen maahanmuuttajan kanssa.

Muuttavatko turvapaikan saaneet Suomen sukupuolijakaumaa?

On arvioitu, että Suomeen viime vuonna tulleista 32 500 turvapaikanhakijasta noin 30–40 prosenttia eli 10 000–13 000 saisi myönteisen päätöksen (Sisäministeriö 2016). Jos väestöön siis lisätään vaikkapa 10 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä, joista 80 prosenttia on miehiä, miten sukupuolten osuudet muuttuvat? Laskelma on hyvin summittainen eikä ota huomioon esimerkiksi sitä, kuinka paljon vuonna 2015 maahan on muuten kuin turvapaikanhakijoina tullut maahanmuuttajia. Myös arvio miesten 80 prosentin osuudesta saattaa olla yläkanttiin ja perustuu turvapaikanhakijoiden tietoihin. Turvapaikan saaneiden joukossa miesten osuus oli hieman pienempi ainakin vuoden 2015 lukujen perusteella.

Jos kuitenkin arvioidaan, että turvapaikan saaneista noin 80 prosenttia olisi miehiä kuten hakijoistakin, miesten osuus ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisessa väestössä nousisi 50,6 prosentista 51,6 prosenttiin eli yhden prosenttiyksikön. Koko väestön keskuudessa osuus nousisi 49,2 prosentista 49,3 prosenttiin eli 0,1 prosenttiyksikköä. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Thaimaalaistaustaisista naisista
kaksi kolmasosaa oli liitossa
suomalaistaustaisen miehen kanssa.

Lähteet:

Euroopan muuttoliikeverkosto/Maahanmuuttovirasto 2016. Maahanmuuton tunnusluvut 2015. http://www.emn.fi/tilastoja/emn_tilastojulkaisu.

Helminen, Marja-Liisa & Keski-Petäjä, Miina 2016. Miksi turvapaikanhakijat eivät näy vielä väestötilastoissa? *Tieto & trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus* 26.1.2016 <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/152/>.

Sisäministeriö 2016. Sisäministeriön arvio perustuu faktoihin. *Verkkouutinen* 11.2.2016. http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/sisaministerion_arvio_perustuu_faktoihin_65685.

Sutela, Hanna & Larja, Liisa 2015. Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perheystiä. Teoksessa: Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla: *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Helsinki: Työterveyslaitos, Kotouttamisrahasto, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html.

Tilastokeskus. Väestörakenne. <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>.

Maahanmuutosta ja kotoutumisesta on runsaasti tietoja Tilastokeskuksen teemasivustolla tilastokeskus.fi/maahanmuutto.

HANNA SUTELA

Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota

Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste on varsin matala verrattuna niin suomalaistaustaisiin naisiin kuin ulkomaalaistaustaisiin miehiinkin.

Mikä selittää suuria eroja ja mitä niille voisi tehdä?

Tarkastelen artikkelissani taustamaan, maahantulon syy, maassa asumisen keston ja kielitaidon mukaisia eroja erityisesti ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysasteissä sekä sitä, miten vanhemmuus vaikuttaa työllisyysasteisiin eri ryhmissä. Aineistona käytän Tilastokeskuksen Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi 2014 -tutkimusta (UTH) (ks. tietolaatikko).

Suomessa vuonna 2014 vakinaisesti asuneen 20–64-vuotiaan ulkomaista syntyperää olevan väestön työllisyysaste oli noin 10 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin suomalaistaustaisen väestön. Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste jäi vain hieman jälkeen suomalaistaustaisten miesten työllisyysasteesta, mutta ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste oli lähes 20 prosenttiyksikköä pienempi kuin suomalaistaustaisilla naisilla. (Kuvio 1.)

Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulleiden työllistyminen vaikeaa

Ulkomaalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste vaihtelee muun muassa taustamaan mukaan (ks. Larja & Sutela 2015). Naisten työl-

lisyyssaste oli miesten työllisyysastetta alhaisempi kuitenkin kaikissa taustamaaryhmissä, ja sukupuolten välinen ero työllisyysasteissa oli kaikissa ryhmissä suurempi kuin suomalaistaustaisilla vuonna 2014.

Ryhmien välillä on toisaalta isoja eroja (kuvio 1). Venäjä- ja Neuvostoliitto -taustaisten, Viro-taustaisten sekä EU-, Efta- ja Pohjois-Amerikka -taustaisten naisten työllisyysasteet olivat vain kymmenisen prosenttia pienemmät kuin vastaavista maista tulleiden miesten työllisyysasteet vuonna 2014. Viro-taustaisten ja muiden EU-, Efta- ja Pohjois-Amerikka -taustaisten miesten työllisyysasteet olivat jopa korkeammat kuin suomalaistaustaisten miesten työllisyysaste, eikä naisten työllisyysaste jäänyt suomalaistaustaisten naisten työllisyysastetta kovinkaan paljon alhaisemmaksi.

Aasialaistaustaisilla sekä Latinalais-Amerikkaja Itä-Eurooppa -taustaisilla naisilla työllisyysaste jäi sen sijaan noin kolmanneksen matalammaksi kuin samojen taustamaaryhmien miehillä. Näissä ryhmissä miesten työllisyysaste oli korkeampi kuin suomalaistaustaisten miesten työllisyysaste vuonna 2014, mutta naisten työllisyysaste oli selvästi ma-

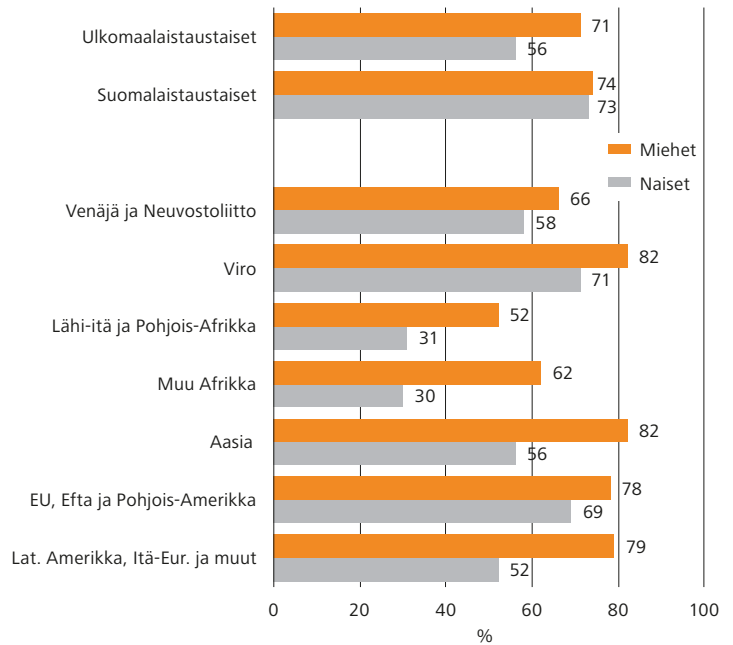
Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointi 2014 -tutkimus (UTH)

Tilastokeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Työterveyslaitos toteuttivat vuosina 2014–2015 Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen (UTH). Käyntihaastatteluna toteutetun tutkimuksen tulokset edustavat 15–64-vuotiaista Suomessa vuonna 2014 vakinaisesti asunutta ulkomaista syntyperää olevaa väestöä. Syntyperä-käsitteellä viitataan henkilöihin, joiden molemmat vanhemmat ovat ulkomailla syntyneitä. Joukkoon kuuluu siis myös Suomessa syntyneitä ns. toisen polven maahanmuuttajia, Suomen kansalaisia ja lyhyen tai pitkän aikaa Suomessa asuneita. Tässä artikkelissa ryhmää kutsutaan ulkomaalaistaustaisiksi. Tutkimusta ovat rahoittaneet sen toteuttajien lisäksi EU:n kotouttamisrahasto, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö.

Lisätietoja:

Tilastokeskuksen maahanmuuttajat ja kotoutuminen -teemasivusto, tilastokeskus.fi/maahanmuutto.

KUVIO 1. Ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste sukupuolen mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

talampi kuin suomalaistaustaisilla naisilla. Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka -taustaisten miesten työllisyysaste oli melko alhainen, mutta näissä ryhmissä naisten työllisyysaste oli noin 40–50 prosenttia tätäkin matalampi. Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisista sekä muu Afrikka -taustaisista naisista ylipäänsä vain vajaa kolmannes oli työllisiä vuonna 2014.

Ulkomaalaistaustaisten naisten ja miesten työllisyysaste on yhteydessä koulutukseen samalla tapaa kuin suomalaistaustaisilla: korkeintaan ylempää perusastetta (peruskoulu) vastaavan oppimäärän suorittaneiden työllisyysaste jää matalimmaksi ja korkea-asteen suorittaneilla se nousee korkeimmaksi (Larja & Sutela 2015).

Ulkomaalaistaustaisten koulutusrakenteessa on kuitenkin isoja eroja taustamaan mukaan (Sutela 2015). Lähi-itä- ja Afrikka-taustaisten naisten koulutustaso on erityisen matala: Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka -taustaisista 20–54-vuotiaista naisista reilu kolmannes (34 %) ja muu Afrikka-taustaisista naisista lähes puolet (46 %) oli suorittanut korkeintaan ylempään perusasteen oppimäärän. Osa heistä oli käynyt koulua vain muuttaman vuoden, jos sitäkään.

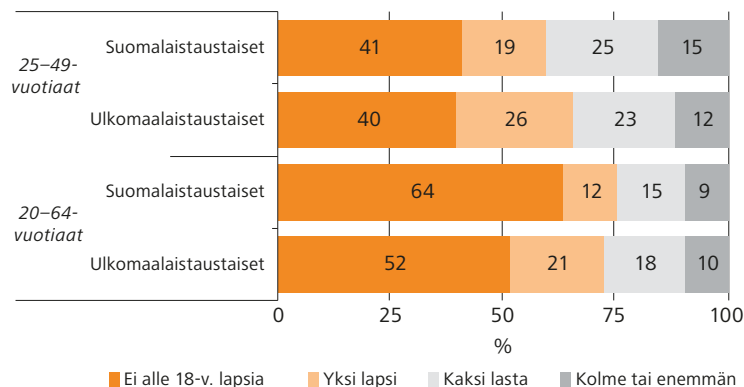
Lasten lukumäärässä ei suuria eroja syntyperän mukaan

Vanhemmuudella on tunnetusti vaikutusta etenkin naisten työllisyyteen ennen kaikkea silloin, kun lapset ovat pieniä. Ulkomaalaistaustaisten naisten tiedetään perheellistyvän keskimäärin aikaisemmin kuin suomalaistaustaisten naisten (Larja & Sutela 2015).

Naisten työllisyysasteita verrattaessa onkin syytä ottaa huomioon se, eroavatko ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset 20–64-vuotiaat naiset lasten lukumäärän suhteen: johtuuko ulkomaalaistaustaisten naisten alhainen työllisyys siitä, että heillä on useammin ja enemmän lapsia kuin suomalaistaustaisilla naisilla? Entä jäävätkö ulkomaalaistaustaiset naiset useammin ja pidemmäksi aikaa pois työmarkkinoilta hoitamaan lapsiaan?

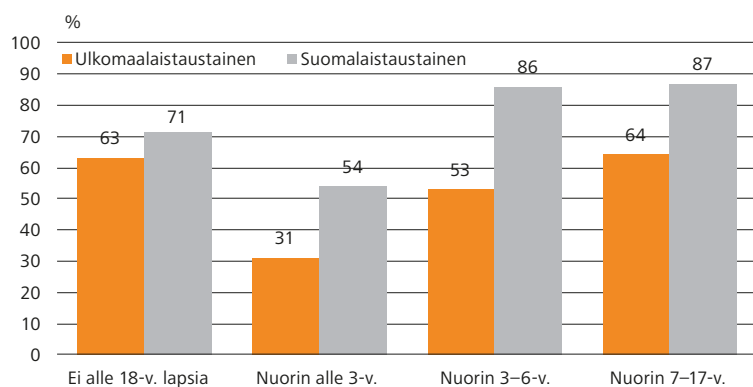
Tässä vuoden 2014 työmarkkina-asemaa koskevassa tarkastelussa lapsilla tarkoitetaan kaikkia vuoden 2013 lopussa samassa kotitaloudessa asuneita alle 18-vuotiaita lapsia, vaikka he eivät olisi olleet henkilön biologisia lapsia. Lapsettomiin luetetaan henkilöt, joiden kotitaloudessa ei asunut al-

KUVIO 2. Kotona asuvien alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä 20–64-vuotiailla ja 25–49-vuotiailla naisilla syntyperän mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

KUVIO 3. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste nuorimman lapsen iän mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

le 18-vuotiaita lapsia. Toisin sanoen tässä tarkastelussa ”lapsettomat” henkilöt eivät välttämättä ole kokonaan lapsettomia, vaan heillä voi olla täysi-ikäisiä ja/tai toisessa kotitaloudessa asuvia lapsia.

Kun tarkastellaan koko 20–64-vuotiaiden ikäryhmää, ulkomaalaistaustaisten naisten kotitalouksissa oli vuonna 2014 huomattavasti useammin alle 18-vuotiaita lapsia (48 %) kuin suomalaistaustaisilla naisilla (36 %). Tämä johtui muun muassa ulkomaalaistaustaisten naisten nuoremasta ikärakenteesta suomalaistaustaisiin verrattuna. Toisin sanoen 20–64-vuotiaista suomalais-

taustaisista naisista moni oli jo yli 50-vuotias ja tämän ikäisistä suhteellisen harvalla on enää alaikäisiä lapsia kotona (ulkomaalaistaustaiset 15 %, suomalaistaustaiset 11 %).

Kuten edellä todettiin, ulkomaalaistaustaiset naiset perheellistyvät nuorempina kuin suomalaistaustaiset: 20–24-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista naisista 37 prosentilla oli lapsia, kun vastaava osuus suomalaistaustaisilla oli 16 prosenttia.

Kun tarkastelu rajataan ikäryhmään 25–49-vuotiaat, alle 18-vuotiaiden lasten äitien osuus olikin yhtä suuri ulkomaalaistaustaisilla (60 %) kuin suomalaistaustaisilla (59 %) naisilla. Tosin myös tässä ikäryhmässä ulkomaalaistaustaiset naiset ovat keskimäärin nuorempia kuin suomalaisistaustaiset, mikä näkyy siinä, että ulkomaalaistaustaisilla naisilla oli useammin (24 %) alle 3-vuotiaita lapsia kuin suomalaistaustaisilla naisilla (18 %).

Lasten lukumäärässä ei kuitenkaan ollut suuria eroja syntyperän mukaan (kuviot 2). Koko 20–64-vuotiaiden ikäluokassa eroina näkyi lähinnä se, että ulkomaalaistaustaiset olivat harvemmin lapsettomia ja useammin yhden lapsen äitejä kuin suomalaisistaustaiset. Kahden tai kolmen ja useamman lapsen äitien osuudet olivat hyvin samankaltaiset. Ryhmien rakenne oli vielä tasaisempi 25–49-vuotiaiden ikäluokassa, jossa ulkomaalaistaustaisilla oli vai yksi lapsi hieman useammin kuin suomalaisistaustaisilla, mutta suomalaistaustaisilla oli hieman useammin vähintään kolme lasta.

Äitiys heikentää ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyyttä

Suomi on tasa-arvon edelläkävijämaita, ja naisten ja äitien työssäkäyntiä on totuttu pitämään meillä itsestäänselvytyksenä. Työpanos on korkeimmillaan lapsiperheissä, ja erityisesti kouluikäisten lasten äidit ovat aktiivisesti työelämässä. Alle 18-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste onkin korkeampi (78 % vuonna 2014) kuin lapsettomien naisten (71 %) ikäryhmässä 20–64-vuotiaat. Ulkomaalaistaustaisten naisten tilanne on päinvastainen: alle 18-vuotiaiden lasten äidit olivat vuonna 2014 harvemmin (49 %) mukana työelämässä kuin lapsettomat naiset (63 %).

Suomalainen perhevapaajärjestelmä määrittää erityisesti äitien työhön osallistumisesta. Äitiys- ja vanhempainvapaakautta voi jatkaa kotihoidontukikaudella, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Valtaosa lapsista hoidetaan kotihoidontuella ainakin jonkin aikaa, ja äidit ovat kotihoidontuen – kuten muidenkin perhevapaiden – pääasiallisia käyttäjiä. Kotihoidontukikauden pituus on yhteydessä äidin työmarkkina-asemaan ja koulutustaustaan.

Äidit palaavat töihin lasten ollessa keskimäärin noin puolitoistavuotiaita. Matalammin koulu-

tetet äidit ja ne, joilla ei ole työpaikkaa mihin palata, käyttävät tyypillisesti pidempiä kotihoitontukikausia kuin paremmin koulutetut ja vakinaisessa työsuhteessa olevat äidit. Se, että äiti jää kotiin hoitamaan lapsia ilman kotihoitontukea vielä senkin jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kolme vuotta, on Suomessa melko harvinaista.

Tuo kolmen vuoden raja ilmenee hyvin suomalaistaustaisten äitien työllisyysasteissa (kuvio 3). Alle 3-vuotiaiden lasten suomalaistaustaisista äideistä vain reilut puolet oli työllisiä vuonna 2014, mutta yli kolmivuotiaiden lasten äideistä jo lähes yhdeksän kymmenestä.

Myös ulkomaalaistaustaisilla naisilla äitien työllisyysaste nousee nuorimman lapsen iän myötä. Alle kolmivuotiaiden lasten ulkomaalaistaustaisista äideistä harvempi kuin joka kolmas oli työssä vuonna 2014, mutta kouluikäisten äideistä kaksi kolmasosaa. Työllisyysaste jää kuitenkin suomalaistaustaisten äitien työllisyysastetta merkittävästi matalammaksi kaikenikäisten lasten äideillä. Lapsettomien ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten naisten työllisyysasteiden ero ei ole yhtä suuri kuin vastaava ero alle 18-vuotiaiden lasten äideillä.

Myös kotitaloudessa asuvien lasten lukumäärä on yhteydessä äitien työllisyyteen (kuvio 4). Ulkomaalaistaustaisilla naisilla vain reilut puolet yhden tai kahden alaikäisen lapsen äideistä oli työllisiä vuonna 2014; jos lapsia oli kolme tai useampi, äitien työllisyysaste oli reilu kolmannes.

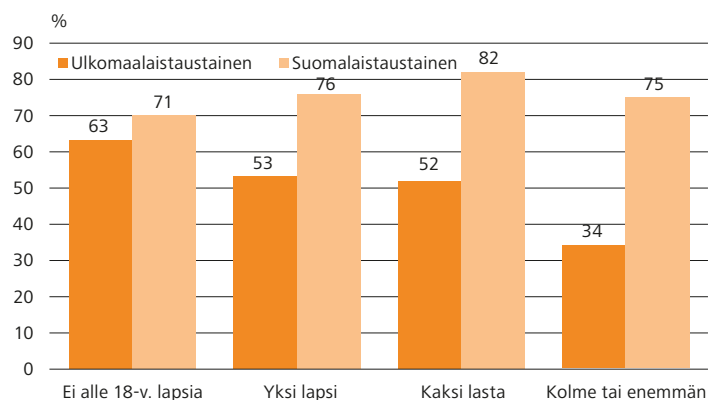
Suomalaistaustaisista yhden lapsen tai vähintään kolmen lapsen äideistä sen sijaan kolme neljäsosaa oli työllisiä. Kahden lapsen äideillä osuus oli jopa tätäkin korkeampi. Suomalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden äitien työllisyys oli lapsiluvusta riippumatta korkeampi kuin lapsettomien naisten työllisyys.

Äitiys ei tosin liity naisten työmarkkina-asemaan yhtä vahvasti kaikissa taustamaaryhmissä. Venäjä- ja Neuvostoliitto -taustaisten äitien ja lapsettomien naisten työllisyys ei juurikaan eronnut toisistaan vuonna 2014. Muissa ryhmissä äitien työllisyysaste jäi alhaisemmaksi kuin lapsettomien naisten. (Kuvio 5.)

Suurimmillaan työllisyysasteiden ero oli Lähi-itä- ja Afrikka -taustaisilla naisilla. Näissä ryhmissä äitien työllisyysaste oli alle puolet siitä, mitä se oli lapsettomilla naisilla vuonna 2014. Näiden ryhmien 20–64-vuotiailla naisilla oli myös useammin, enemmän ja nuorempia lapsia kuin muiden taustamaaryhmien naisilla: 63 prosentilla oli alle 18-vuotiaita lapsia (muut ryhmät 39–55 %). Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisista naisista 20 prosentilla ja muu Afrikka -taustaisista naisista 30 prosentilla oli vähintään kolme lasta.

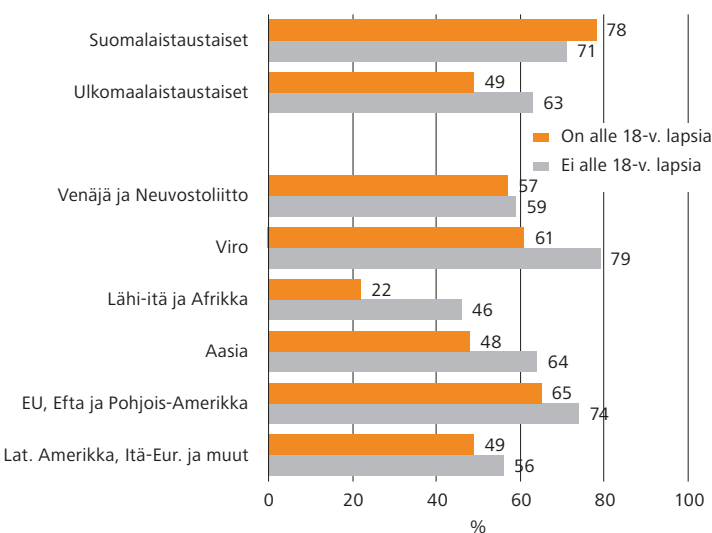
Kuten edellä todettiin, myös naisten koulutusaste oli näissä ryhmissä alhainen, ja erityisen alhai-

KUVIO 4. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste kotona asuvien alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

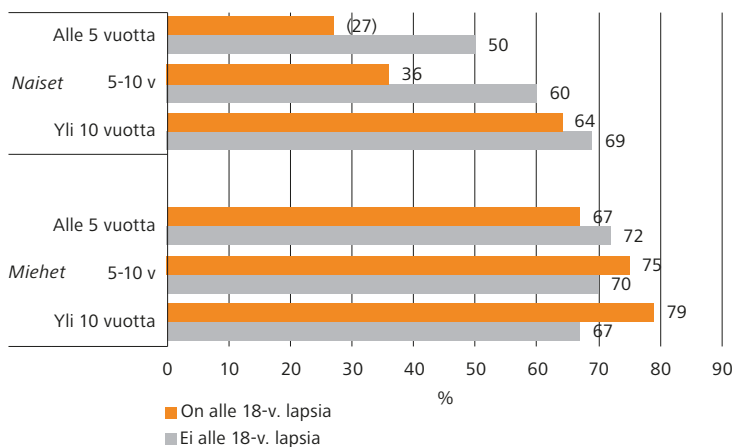
KUVIO 5. Ulkomaalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden äitien ja lapsettomien naisten työllisyysaste taustamaan mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

Kotoutuminen ilmenee erityisen hyvin ulkomaalaistaustaisten äitien työllisyydessä.

KUVIO 6. Ulkomailla syntyneiden 20–64-vuotiaiden naisten ja miesten työllisyysaste Suomessa lasten ja asumisen keston mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH
()= Tieto on pienen havaintomäärän vuoksi suuntaa antava

Suomessa syntyneistä 20–29-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista naisista yli 70 prosenttia oli työssä vuonna 2014.

nen se oli ryhmän äideillä. Lähi-itä- ja Pohjois-Afriikka -taustaisista äideistä 41 ja muu Afrikka -taustaisista äideistä 52 prosenttia oli suorittanut korkeintaan ylemmän perusasteen oppimäärää vastaavan koulutuksen, kun vastaava osuus kaikilla ulkomaalaistaustaisilla äideillä oli 21 prosenttia.

Työllisyys paranee maassa asumisen keston myötä

Ulkomaalaistaustaisen väestön työllistyminen vaihtelee maahantulon synn mukaan (ks. Larja & Sutela 2015). Työperäisillä muuttajilla työllis-

ten osuus on luonnollisesti hyvin korkea, korkeampi kuin suomalaistaustaisen väestön työllisyysaste. Tämä pätee myös naisiin: ulkomaalaistaustaisten työperäisistä syistä Suomeen muuttaneiden 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste oli 80 prosenttia vuonna 2014. Kaikissa muissa ryhmissä ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste jäi alhaisemmaksi (30–66 %) kuin suomalaistaustaisten naisten (74 %).

Ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste oli kaikissa maahantulon syytä kuvaavissa ryhmissä myös alhaisempi kuin miesten vastaava työllisyysaste, joskin työperäisten muuttajien osalta tämä sukupuolten välinen ero liittyi lähinnä lapsiin. Niiden työperäisistä syistä muuttaneiden naisten työllisyysaste, joiden kotitaloudessa ei ollut alle 18-vuotiaita lapsia, oli sama kuin kaikkien työperäisistä syistä muuttaneiden miesten työllisyysaste eli 90 prosenttia. Työperäisistä syistä Suomeen muuttaneista, tutkimushetkellä alle 18-vuotiaiden lasten äideistä 64 prosenttia oli työllisiä.

Ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys paranee maassa asumisen keston myötä. Vuonna 2014 alle viisi vuotta Suomessa asuneista naisista 40 prosenttia oli työllisiä, 5–10 vuotta asuneista naisista työllisiä oli lähes puolet (47 %) ja yli 10 vuotta asuneista 67 prosenttia (Larja & Sutela 2015). Miesten joukossa maassa asumisen keston vaikutus työllisyyteen ei ole yhtä yksiselitteinen. Työllisyysasteen nousu maassa asumisen myötä näkyy lähinnä pakolaistaustaisilla sekä perhesyistä muuttaneilla miehillä – ja isillä (kuvio 6).

Kotoutuminen ilmenee erityisen hyvin ulkomaalaistaustaisten äitien työllisyydessä. Yli 10 vuotta maassa asuneiden ulkomaalaistaustaisten äitien ja lapsettomien naisten työllisyysasteiden ero on enää varsin pieni. Yli 10 vuotta Suomessa asuneiden ulkomaalaistaustaisten lapsettomien naisten työllisyysaste (69 %) oli jo samaa tasoa kuin suomalaistaustaisilla lapsettomilla naisilla (71 %) tai ulkomaalaistaustaisilla lapsettomilla miehillä (68 %). Alle 3-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste taas ei juurikaan eronnut yli 10 vuotta Suomessa asuneiden ulkomaalaistaustaisten naisten (51 %) ja suomalaistaustaisten naisten (54 %) välillä.

Suomessa syntyneitä toisen polven ulkomaalaistaustaisia oli 20–64 -vuotiaita vasta muutamia tuhansia vuonna 2014, joten UTH-tutkimuksen tuloksia voi tämän ryhmän osalta pitää vain suuntaa antavina. Tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että kuva ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyydestä saattaa muuttua, kunhan Suomessa syntynyt toinen sukupolvi ehtii työmarkkinoille. Suomessa syntyneistä 20–29-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista naisista yli 70 prosenttia oli työssä vuonna 2014, mikä oli jopa hieman enemmän kuin ikäryhmän suomalaistaustaisilla naisilla.

Naisten työllistyminen edellyttää miehiä parempaa kielitaitoa

Vuonna 2014 Suomessa oli noin 62 000 työllistä 20–64-vuotiasta ulkomaalaistaustaista naista ja 81 000 miestä. Taulukko esittää ulkomaalaistaustaisten naisten ja miesten yleisimpiä ammatteja vuonna 2014 (ks. myös Sutela 2015). Viro- ja Aasia-taustaisista työllisistä naisista lähes joka neljäs toimi siivoojana (23 %). Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka -taustaisista työllisistä naisista taas jotakuinkin vastaava osuus työskenteli lähihoitajana (pienen havaintomäärän vuoksi suuntaa antava tieto).

Vaikka ulkomaalaistaustaisten naisten suomen tai ruotsin kielen taito on muutenkin jonkin verran parempi kuin miesten (ks. Nieminen & Larja 2015), työlliset ulkomaalaistaustaiset naiset ovat kielitaitonsa mukaan erityisen valikoitunutta joukkoa verrattuna miehiin. Työllisistä 20–64-vuotiasta naisista yli puolet (56 %), mutta miehistä 40 prosenttia puhui suomea tai ruotsia äidinkielen tasoisesti tai edistyneellä tasolla. Siinä missä työllisistä ulkomaalaistaustaisista naisista vain 16 prosenttia oli suomen tai ruotsin taidoiltaan aloittelijoita, miehillä vastaava osuus oli 31 prosenttia.

Eikö hyvä kielitaito siis ole yhtä merkittävä edellytys miesten työllistymiselle kuin naisten työllistymiselle? Työskentelevätkö ulkomaalaistaustaiset miehet naisia useammin sellaisissa ammateissa, joissa pärjää heikollakin kotimaisten kielten taidoilla? Vai johtuuko ero siitä, että naisista harvempi ylipäänsä jakeutuu työelämään – ja silloinkin lähinnä ne, joilla on hyvä kielitaito?

Kun kielitaidon ja ammatin yhteyttä tarkastelee ammattiluokituksen I-numerotasolla, hyvän kielitaidon vaatimus vaikuttaa suurimmalta asiantuntija-ammateissa sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyössä. Näissä ammattiryhmissä toimivista ulkomaalaistaustaisista työllisistä noin 60 prosenttia oli suomen tai ruotsin taidoissaan vähintään edistyneellä tasolla – asiantuntija-ammateissa toimivista naisista peräti 73 prosenttia.

Monissa miesten erityisasiantuntijan töissä pärjää sen sijaan englannilla, sillä näissä ammateissa vuonna 2014 työskennelleistä ulkomaalaistaustaisista miehistä ainoastaan reilu kolmannes puhui suomea tai ruotsia edistyneellä tasolla ja lähes puolet (46 %) oli tässä suhteessa aloittelijoita. Erityisasiantuntijoina toimivien naisten kielitaito oli selvästi parempi: yli puolet (53 %) oli kielitaidoltaan vähintään edistynyt ja neljännes (24 %) aloittelija.

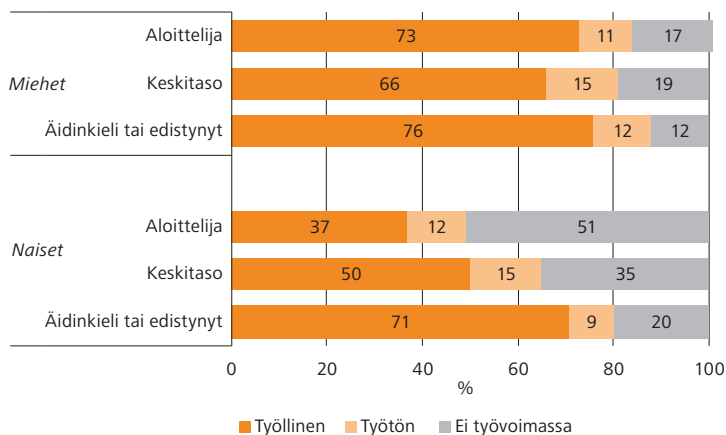
Naisten ja miesten kovin erilainen kielitaito erityisasiantuntijatehtävissä liittyy tehtävien erilaiseen luonteeseen: erityisasiantuntijoina toimivat miehet olivat selvästi useammin luonnontieteiden ja tekniikan (esim. insinöörit) sekä tieto- ja viestintäteknologian erityisasiantuntijoita (esim.

TAULUKKO. Ulkomaalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön yleisimmät ammatit sukupuolen mukaan 2014 (vuoden 2010 ammattiluokituksen 2-numerotaso)

NAISET	OSUUS TYÖLLISISTÄ (%)
Hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät (mm. lähihoitajat)	14
Siivoojat ja kotiapulaiset	14
Myyjät ja kauppiaat	10
Palvelutyöntekijä (mm. ravintolatyöntekijät, kampaajat, parturit, kosmetologit)	9
Opettajat	6
Terveydenhuollon asiantuntijat (mm. sairaanhoitajat)	5
MIEHET	
Palvelutyöntekijät (ravintola- ja suurtaloustyöntekijät)	10
Luonnontieteiden ja tekniikan erityisasiantuntijat (mm. insinöörit)	8
Rakennustyöntekijät	8
Kuljetustyöntekijät	7
Tieto- ja viestintäteknologian erityisasiantuntijat (mm. sovellusarkkitehdit ja -suunnittelijat)	6
Siivoojat ja kotiapulaiset	6

Lähde: Tilastokeskus, UTH

KUVIO 7. Ulkomailla syntyneen 20–64-vuotiaan ulkomaalaistaustaisen väestön työmarkkina-asema sukupuolen ja suomen/ruotsin kielen taidon mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH

sovellusarkkitehdit ja -suunnittelijat) kuin naiset. Naiset toimivat erityisasiantuntijan töissä vastaavasti useammin terveydenhuollon erityisasiantuntijoina (lääkärit) sekä opettajina ja opetusalan erityisasiantuntijoina, joista etenkin ensiksi mainituille hyvä kielitaito on usein välttämättömyys. ►

Ammattiluokituksen 1-numerotasolla tarkasteltuna työlliset naiset päihittivät miehet kielitaidossaan erityisasiantuntijoiden, asiantuntijoiden, palvelu- ja myyntityön tekijöiden sekä muiden työntekijöiden joukossa. Myös tarkemmalla 2-numerotason ammattiluokituksella katsottuna esimerkiksi lähihoitajien ja siivoojien joukossa ulkomaalaistaustaisten naisten suomen tai ruotsin kielen taito oli paljon parempi kuin miesten kielitaito. Naisten ja miesten kielitaito oli sen sijaan jotakuinkin samaa tasoa toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden ammattiryhmissä.

Hyvä kielitaito edistää pienten lasten äitienkin työllisyyttä

Siinä missä suomen tai ruotsin kielen taidolla ei ole kovin selvää yhteyttä 20–64-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten miesten työllistymiseen, naisilla kielitaidon yhteys työmarkkina-asemaan oli silmiin pistävä (kuvio 7). Edistyneesti suomea tai ruotsia puhuvien naisten työllisyysaste ei jäänyt kovinkaan paljon ulkomaalaistaustaisten miesten tai suomalaistaustaisten naisten työllisyysasteesta. Kielitaidoltaan aloittelijan tasoista naisista puolet oli työvoiman ulkopuolella.

Hyvä kielitaito oli yhteydessä ulkomaalaistaustaisten naisten korkeampaan työllisyyteen riippumatta siitä, oliko naisella alle 18-vuotiaita lapsia vai ei. Edistyneellä tasolla suomea tai ruotsia puhuvien joukossa äitien työllisyysaste (67 %) ei eronnut kovin paljon lapsettomiin naisten työllisyysasteesta (73 %). Aloittelijoiden joukossa äitien työllisyysaste oli kuitenkin selvästi matalampi (27 %) kuin lapsettomiin naisten työllisyysaste (46 %).

Niiden alle 3-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste (55 %), jotka puhuivat suomea tai ruotsia äidinkielen tasolla tai edistyneesti, ei poikennut lainkaan alle 3-vuotiaiden lasten suomalaistaustaisten äitien työllisyysasteesta (54 %). Sen sijaan keskitasoisesti tai aloittelijan tasolla suomea tai ruotsia puhuvista alle 3-vuotiaiden äideistä vain noin 20 prosenttia oli työllisiä 70 prosentin ollessa työvoiman ulkopuolella.

Jos kaikista työllisistä 20–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista naisista yli puolet (56 %) puhui suomea tai ruotsia edistyneellä tasolla, työvoiman ulkopuolella olevilla naisilla vastaava osuus oli vain 28 prosenttia. Yli kolmannes (37 %) työvoiman ulkopuolella olevista naisista oli suomen tai ruotsin taidoiltaan aloittelijoita. Niillä äideillä, jotka kertoivat pääasialliseksi toiminnakseen omien lasten hoidon, kielitaito oli erityisen heikko: 23 prosenttia puhui suomea tai ruotsia edistyneen tasoisesti ja 46 prosenttia oli aloittelijoita.

Työllisyys paranee toisen sukupolven nuorten naisten myötä

Ulkomaalaistaustaisten naisten alhainen työllisyys verrattuna suomalaistaustaisiin naisiin selittyy osittain sillä, että äitiys alentaa ulkomaalaistaustaisten naisten työmarkkinoille osallistumista merkittävästi. Suomalaistaustaisilla vastaava vaikutus ilmenee ainoastaan alle kolmivuotiaiden äideillä.

Äitiyden vaikutus työllisyysasteeseen korostuu 20–64-vuotiailla ulkomaalaistaustaisilla naisilla entisestään siksi, että heillä on useammin kotona asuvia lapsia kuin suomalaistaustaisilla. Ulkomaalaistaustaiset naiset perheellistyvät aikaisemmin ja heidän ikärakenteensa on nuorempi kuin suomalaistaustaisten naisten. Siten ulkomaalaistaustaisilla äideillä on useammin myös alle kolmivuotiaita lapsia kuin suomalaistaustaisilla. Monilapsisten äitien osuudet kaikista naisista ovat samaa luokkaa suomalais- ja ulkomaalaistaustaisilla, mutta monilapsisuus vähentää ennen kaikkea ulkomaalaistaustaisten työmarkkinoille osallistumista.

Ulkomaalaistaustaiset naiset haluavat ehkä hoitaa lapsiaan kotona pidempään kuin suomalaistaustaiset naiset, jotka tapaavat palata työmarkkinoille viimeistään siinä vaiheessa, kun nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Ulkomaalaistaustaisten äitien voi kuitenkin olla vaikeampi päästä (takaisin) työmarkkinoille kuin suomalaistaustaisten: etenkin varhain perheellistyneillä nuorilla naisilla ei useinkaan ole aiempaa työkokemusta tai edes ammatillista koulutusta (Larja ym. 2015; Larja & Sutela 2015). Määräaikaiset työsuhteet ovat yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla palkansaajilla (Sutela 2015). Näin ollen työelämässä ennen perhevapaata olleilla ulkomaalaistaustaisilla naisilla ei

Eikö hyvä kielitaito ole yhtä merkittävä edellytys miesten työllistymiselle kuin naisten työllistymiselle?

Ulkomaalaisnaisten työllisyys Suomessa eurooppalaista keskitasoa

Vaikka ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys näyttää suomalaisesta näkökulmasta kovin alhaiselta, eurooppalaisittain tarkasteltuna se on keskitasoa. Eurostatin tilastojen mukaan EU28-maissa asuvien, muualla kuin nykyisessä asuinmaassaan syntyneiden 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste oli keskimäärin 57,0 prosenttia vuonna 2014. Suomessa osuus oli 56,9 prosenttia. (Taulukko.)

Eurostatin julkaisemat maakohtaiset tilastot ulkomailla syntyneen väestön työllisyysdestä kuvaavat muualla kuin kyseisessä maassa syntyneiden henkilöiden työllisyyttä. Siten esimerkiksi Suomesta mukana ovat myös ne ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden vanhemmat ovat suomalaistaustaisia. Toisaalta lukuun ei sisälly niin sanottuja toisen polven maahanmuuttajia eli ulkomailla syntyneiden vanhempien Suomessa syntyneitä lapsia. UTH-tutki-

muksen perusjoukkona ovat puolestaan ulkomaalaistaustaiset eli ne, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla riippumatta siitä, missä henkilö itse on syntynyt. Muun muassa nämä määrittelyerot selittävät UTH-tutkimuksen ja Eurostatin lukujen eroja.

Suomessa syntyneiden naisten työllisyysaste (73,2 % vuonna 2014) oli huomattavasti korkeampi kuin EU28-maiden kantaväestön naisten työllisyysasteiden keskiarvo (64,4 %). Juuri tämän vuoksi syntymämaan mukainen ero naisten työllisyysasteissa on Suomessa silmiin pistävä: ei niinkään siksi, että Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste olisi kansainvälisessä vertailussa alhainen vaan siksi, että suomalaistaustaisten naisten työllisyysaste on niin korkea.

Ulkomailla syntyneiden 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste oli Suomessa vuon-

na 2014 itse asiassa samaa tasoa kuin kantaväestön naisten työllisyysaste useissa Etelä- ja Itä-Euroopan maissa. Sekä ulkomailla syntyneiden että ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste oli Suomessa vuonna 2014 korkeampi kuin kantaväestön naisten työllisyysaste Kreikassa, Espanjassa, Kroatiassa, Italiassa ja Maltalla (44,3 – 55,3 %), ja lähes yhtä korkea kuin kantaväestön naisten työllisyysaste Unkarissa, Puolassa, Romaniassa ja Slovakiassa (57,3–60,2 %).

Miesten työllisyysasteet jäivät Suomessa hieman EU28-keskiarvoja alhaisemmiksi, olipa kyse sitten kantaväestöstä tai maahanmuuttajista. Näin ollen ero ulkomaalaistaustaisten/ulkomailla syntyneiden ja suomalaistaustaisten/Suomessa syntyneiden miesten työllisyysasteissa oli Suomessa vuonna 2014 samaa suuruusluokkaa kuin EU28-maissa keskimäärin.

20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste syntyperän ja syntymämaan mukaan 2014

TYÖLLISYYSASTEET	SUOMI (UTH)		SUOMI (EUROSTAT)		EU-28 KESKIARVO (EUROSTAT)	
	ULKOMAALAI- TAUSTAISET	SUOMALAI- TAUSTAISET	MUUALLA SYNTYNEET	SUOMESSA SYNTYNEET	MUUALLA SYNTYNEET	KO. MAASSA SYNTYNEET
Naiset	56,1	73,5	56,9	73,2	57,0	64,4
Miehet	71,2	73,8	69,2	74,3	72,9	75,3
Yhteensä	63,7	73,7	63,1	73,7	64,5	69,8

Lähteet: Tilastokeskus, UTH; Eurostat, LFS

välttämättä ole työpaikkaa, johon palata, yhtä usein kuin suomalaistaustaisilla naisilla.

Äitiyden työllisyyttä merkittävästi alentava vaikutus ulkomaalaistaustaisilla ei silti kokonaan selitä naisten työllisyysasteiden eroja. Ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste oli vuonna 2014 seitsemän prosenttiyksikköä alhaisempi kuin suomalaistaustaisten naisten myös silloin, kun naisilla ei ollut kotona asuvia alle 18-vuotiaita lapsia.

Ulkomaalaistaustaisten naisten alhainen työllisyys yhdistyy äitiyden lisäksi heikkoon kielitaitoon, matalaan koulutukseen sekä lyhytaikaiseen massa asumiseen. Suomen tai ruotsin kielen taito näyttää ratkaisevalta erityisesti naisten työllistymisen kannalta. Edistyneellä tasolla suomea

tai ruotsia puhuvien ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste on lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisen väestön. Työelämässä mukana olevat ulkomaalaistaustaiset naiset hallitsevat suomen tai ruotsin kielen keskimäärin selvästi paremmin kuin työlliset miehet. Kotona omia lapsiaan työvoiman ulkopuolella hoitavien naisten suomen tai ruotsin kielen taito on sen sijaan keskimäärin varsin heikko.

Haasteellisimpia ryhmiä työllistymisen kannalta ovat juuri suomen tai ruotsin kielen taidoltaan aloittelijat, maassa alle 10 vuotta asuneet alle 18-vuotiaiden lasten äidit, erityisesti Lähi-Itä- ja Afrikka -taustaiset naiset, joiden koulutustaso on keskimäärin hyvin matala. Heikko kielitaito, ma-

Alhaiseen työllisyyteen voivat vaikuttaa myös suomalaisesta käyttäytymismallista poikkeavat kulttuuriset asenteet.

tala koulutus ja/tai varhainen koulunkäynnin keskeyttäminen yhdistyvät nuorilla naisilla helposti aikaiseen perheellistymiseen. Äitiys tarjoaa tuolloin mielekkään vaihtoehdon työmarkkinoiden osalta muuten näköalattomalle tulevaisuudelle (ks. Sutela 2013). Kotona vietettyjen vuosien jälkeen näiden ilman ammatillista koulutusta ja tarvittavaa kielitaitoa jääneiden naisten lienee kuitenkin entistä hankalampi päästä mukaan työelämään. Tämän ryhmän kielitaidon kohentamiseen ja ammatilliseen koulutukseen tulisi kiinnittää erityishuomiota.

Ulkomaalaistaustaisten naisten alhaiseen työllisyyteen voivat joissakin ryhmissä vaikuttaa myös suomalaisesta käyttäytymismallista poikkeavat kulttuuriset asenteet naisten ja äitien työssäkäyntiä kohtaan. Tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että maassa asumisen keston myötä mahdolliset lähtömaan kulttuuriset mallit alkavat antaa tilaa suomalaisille käyttäytymismalleille tältä osin. Vuonna 2014 yli 10 vuotta maassa asuneista 20–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista naisista jo lähes yhtä moni oli työllinen kuin suomalaisistaustaisista lapsettomista naisista – yli 10 vuotta Suomessa asuneet alle 3-vuotiaiden lasten äidit olivat työllisiä yhtä usein kuin saman ikäisten lasten suomalaistaustaiset äidit.

UTH-tutkimuksen tulosten perusteella rohkeenee myös ennakoita, että ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys kohoaa tulevaisuudessa, kun Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset tytöt varttuvat työikäisiksi. Toisen sukupolven nuorten naisten työllisyysaste on nimittäin samaa tasoa suomalaisistaustaisten nuorten naisten työllisyyden kanssa. ■

Kirjoittaja on erikoistutkija Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Eurostat. [http://ec.europa.eu/eurostat/data/database/data_navigation_tree/Database_by_themes/Population_and_social_conditions/Labour_market/Employment_and_unemployment\(Labour_Force_Survey\)/LFS_Series-Detailed_annual_survey_results/Employment_rates-LFS_series/Employment_rates_by_sex_age_and_country_of_birth\(%\)_lfsa_ergacob](http://ec.europa.eu/eurostat/data/database/data_navigation_tree/Database_by_themes/Population_and_social_conditions/Labour_market/Employment_and_unemployment(Labour_Force_Survey)/LFS_Series-Detailed_annual_survey_results/Employment_rates-LFS_series/Employment_rates_by_sex_age_and_country_of_birth(%)_lfsa_ergacob).

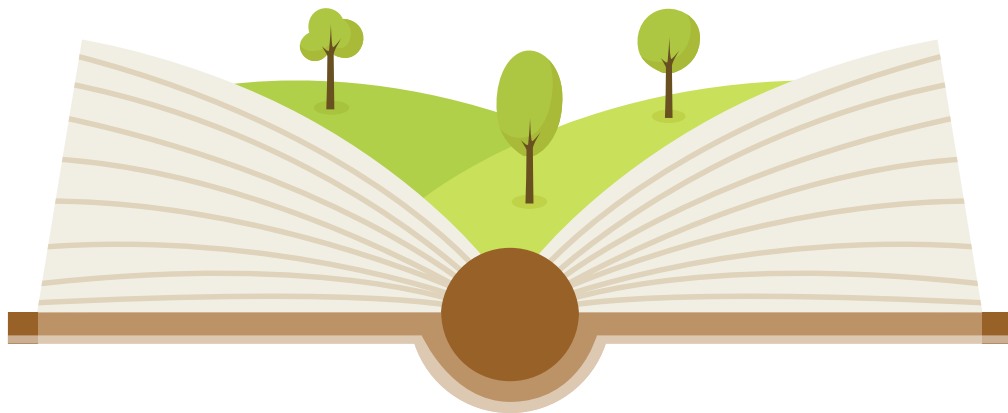
Larja, Liisa & Sutela, Hanna & Witting, Mika 2015. Nuorten kouluttautuminen: Ulkomaalaistaustaiset nuoret jatkavat toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin. Teoksessa: Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Larja, Liisa & Sutela, Hanna 2015. Työllisyys: Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisilla – naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä. Teoksessa: Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Nieminen, Tarja & Larja, Liisa 2015. Kielitaito: Suomen ja ruotsin kielitaito vähintään keskitasoa kolmella neljästä ulkomaalaistaustaisesta. Teoksessa: Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Sutela, Hanna 2015. Ulkomaalaistaustaiset työelämässä: Ulkomaalaistaustaisten työsuhteet usein määrä- tai osa-aikaisia – ammattirakenne selittää suuren osan eroista. Teoksessa: Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Sutela, Hanna 2013. Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984–2008. Tutkimuksia 259. Helsinki: Tilastokeskus. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67983/978-951-44-9064-4.pdf?sequence=1>.

TILASTOKESKUS KOULUTTAA

LOPPUKEVÄÄN 2016 KURSSITARJONTAA

REGRESSIOANALYYSI TILASTOLLISEN RIIPPUVUUDEN TARKASTELUN MENETELMÄNÄ

18.5.2016

Kurssilla kerrataan tietoja tilastollisesta regressioanalyysistä ja painotetaan regressioanalyysin käytäntöä ja tulkintaa. Kurssilla käsitellään lineaarista regressiomallia, luokittelevia selittäjiä mallissa, keskeisiä epälineaarisen regression muotoja, mallin valintaa ja diagnostiikkaa. Kurssi ei edellytä aiempaa kokemusta regressioanalyysistä mutta tilastotieteen perustiedot ovat eduksi.

SUHDANNEKEHITYKSEN HERKÄT TIETOLÄHTEET

19.5.2016

Kurssilla perehdytään Suomen kansantalouden kehitykseen ja siihen, mitä tuoreimmat tilastot kertovat talouden viimeaikaisista muutoksista eri toimialoilla. Kurssi antaa myös tietoa tilastollisista menetelmistä, joilla tilastoaineistosta pyritään tunnistamaan talouden syklisyyden eri vaiheita ja erityisesti talouden taitekohtia.

YMPÄRISTÖTILINPITO

24.5.2016

Kurssilla tutustut ympäristötilinpitoon, jota sekä YK että EU suosittelvat käytettäväksi. Saat tietoa siitä, miten ympäristötilinpitoa voi käyttää tietolähteenä ympäristö- ja talouspolitiikassa. Kurssilla pohditaan myös ympäristön-suojelun ja ympäristöliiketoiminnan merkitystä Suomessa.

TILASTOTIETOKANTOJEN JA AVOIMEN DATAN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

26.5.2016

Kurssilla perehdytään Tilastokeskuksen tilastotietokantojen käyttöön, miten tietokannoista haetaan dataa sekä tutustutaan metatietojen rakenteeseen ja siihen miten metatietoja voidaan hyödyntää. Kurssilla esitellään Tilastokeskuksen avoimet aineistot ja käydään läpi esimerkkejä avoimien rajapintojen (API) hyödyntämisestä.

Kurssien päivämäärät ja ohjelmat päivittyvät kotisivuillemme:
tilastokeskus.fi/koulutuspalvelut

Kurssit järjestetään Tilastokeskuksessa osoitteessa Työpajankatu 13, 00580 Helsinki

Lisätietoja:
koulutuspalvelut@tilastokeskus.fi
puh. 029 551 3681

PERUSTIETOJA TILASTOISTA JA NIIDEN KÄYTTÖMAHDOLLISUUKSISTA –

TUTUSTU TILASTOKOULUUN
TILASTOKOULU.STAT.FI

Tilastokeskus

ANTTI KUOSMANEN
antti.kuosmanen@formin.fi

Aavan meren tuolta puolen

Täällä Suomessa yhä useampi näyttää päätyneen toteamaan, että jos on lottovoitto syntä Suomeen, se on pikemminkin 3 + lisänumero kuin päävoitto. Niinpä meidän haaveidemme satumaa on monelle yhä jossain aavan meren tuolla puolen, mutta siellä meren takana yhä useampi näyttää ajattelevan, että se on täällä. Viime vuonna haaveistaan yritti tehdä totta melkein kymmenkertainen määrä pakoon lähteneitä totuttuun verrattuna, yli 32 500.

Joukossa oli varmasti paljon tulijoita, joilla ei ollut todellista hätää kansainvälisten pakolaisuutta säätelevien normien määrittämässä mielessä. Valtaosa Eurooppaan saapuneista yli miljoonasta turvapaikan hakijasta, joista siis tuo pieni osa suuntasi Suomeen, oli kuitenkin epäilemättä omasta mielestään liikkeellä pakottavista syistä henkensä, terveytensä ja tulevaisuutensa jouduttua uhanalaiseksi. Heitä riittää ruokkimaan Eurooppaan suuntautuvaa muuttoliikettä jatkossakin: sisäisiä ja ulkomaihin siirtyneitä pakolaisia on laskelmien mukaan maailmassa yli 60 miljoonaa, ja määrä nousi vuonna 2015 enemmän kuin koskaan.

Eivätkä pakolaisuuden syyt, liittyivät ne henkilöön kohdistuvaan vainoon, konflikteihin tai –perimmäisinä tekijöinä – väestönkasvuun ja planeetan elinolosuhteiden vaikeutumiseen, ole vähenemässä vaan pahanemassa.

Miljoona kuulostaa paljon, ja verrattuna Suomen 5,5 miljoonan väestöön se onkin paljon. Mutta EU-maiden yhteenlasketusta väestöstä miljoona on noin 0,2 prosenttia. Viime vuoden 32 500 tulijaa puolestaan on noin 0,6 prosenttia Suomen väkiluvusta.

Järjellä päätellen nämä luvut eivät ole suuria, ei edes tuo 0,6 prosenttia. Voitaisiin esimerkiksi ajatella näin: 0,6 prosentin vuosittainen maahan-

muutto Suomeen tekisi 6 prosenttia 10 vuoden aikana. Jos osaisimme kotouttaa maahanmuuttajat kunnolla, 10 vuotta maassa olleet olisivat jo kutakuinkin ”kantaväestöä”. Silloin ”ulkomaalaisväestö” jäisikin tuohon 6 prosenttiin, vaikka heitä tulisi koko ajan 0,6 prosenttia vuodessa lisää. Vastaavasti 0,2 prosentin tahdissa Eurooppaan vakiinnuttaisiin 2 prosentin ulkomaalaisväestöön, mikä on mitätön luku. Sitä paitsi, eiväthän kaikki pakolalaisasemaa hakevat sitä saa, vaan yli puolet palautetaan.

No, näin avoinen ei todellisuus ole. Pakolaisina tulevat ovat vain osa koko maahanmuutosta, ja mikä vielä tärkeämpää, useimmissa Länsi-Euroopan maissa on jo ennestään varsin suuri ulkomaalaisperäinen väestö, jota juuri saapuneet ja yhä saapuvat pakolaiset tulevat lisäämään.

Vaikka aste-eroja onkin, maahanmuuttajaryhmiä ei osata tai haluta erotella, vaan kaikki, ja varsinkin kilpailijoiksi koetut tai näkyvästi ”erilaiset”, niputetaan samaksi joukoksi. Kotouttaminen ei myöskään ole kaikkien kohdalla onnistunut, jos sitä edes on kunnolla yritettykään. Niinpä itsensä ulkomaalaisiksi tuntevia ja kantaväestön ulkomaalaisina pitämiä elää monessa maassa jo toisessa ellei kolmannessakin polvessa.

Muukalaisiksi koettujen osuus onkin noussut varsin suureksi monessa Länsi-Euroopan maassa. Ulkomaalaisvastaisuuden, tai ehkä pikemminkin sen näkyviin tulon, lisääntyminen ei kuitenkaan ole rajoittunut vain näihin maihin. Se on noussut myös esimerkiksi Suomessa ja sellaisissa sosialismista vapautuneissa Itä-Euroopan maissa, joissa ulkomaalaisväestöä on vähän.

Yksi ilmeinen syy on varmasti ollut vaikutelma – joka ei ollut ollenkaan väärä – tilanteen karkaamisesta vastaanottajamaiden viranomaisten käsistä. Televisioruudut täyttyivät kuvista pitkin tienvarsia ja

NYKYISET PAKOLAISMÄÄRÄT VOIVAT OLLA VAIN PIENTÄ ALKUSOITTOA, KIRJOITTA ANTTI KUOSMANEN ULKOMINISTERIÖSTÄ.

peltoja vaeltavista sekä bussilasteittain raja-asemille ja häthätää perustettuihin vastaanottokeskuksiin rahdatuista ihmisjoukoista. Uutiset kertoivat heidän ylittävän rajoja ja etenevän ilman, että siihen pystyttiin puuttumaan tai edes haluttiin puuttua.

Syvemmällä vaikuttaa kuitenkin käynnissä olevan suuri taloudellinen ja sosiaalinen murros. Toisen maailmansodan kauheudet, joihin kuului myös massiivisia väestönsiirtoja ja pakolaisuutta, loivat edellytykset sodan jälkeen YK:n puitteissa luoduille ihmisoikeusperiaatteisiin nojautuville sopimuksille pakolaisten kohtelusta. Vielä tärkeämpää oli kuitenkin sotaa seurannut nopea talouskasvu ja sen aiheuttama työvoiman tarve. Elintason nousu ja yleinen optimismi tulevaisuuden suhteen auttoivat hyväksymään myös elinkeinonelämän tarvitseman ja vaatiman ulkomaisen työvoiman. Nämä eivät olleet pakolaisia, joita ei sodanjälkeisinä kasvun vuosikymmeninä massiivisia määriä tullutkaan.

Tämä kaikki on muuttunut. Optimismi on siirtynyt maapallon toiselle puolelle talouden dynamismin mukana. Mielialoihin vaikuttavat kaiheartava huoli, suorastaan pelko toimeentulon hankkimis- ja säilyttämismahdollisuuksista, pessimismi tulevaisuuden suhteen, työttömyys, suoranainen köyhtyminenkin, sekä näistä kumpuavat nationalistiset, populistiset ja demagogiset poliittiset liikkeet. Yliotetta ne eivät tosin ole vielä juuri missään saaneet, mutta nousussa ne ovat. Ulkomaalaisvastaisuus varsinkin näkyvästi erilaisia kohtaan – oli erilaisuus ulkonäköön, uskontoon, kulttuuriin tai elämäntapoihin liittyvää – on niiden liikkeiden keskeinen sanoma. Se myös puree.

Olisi yltiöpäistä esittää pitkälle meneviä ennustuksia siitä, mitä kaikkia vaikutuksia muuttoliikkeen jatkumisella viime aikojen tasolla tai vielä suurempana voisi olla, eikä tila anna myöten ottaa edes esille kovin monta asiaa. Yleisesti on varmasti keskeisen tärkeää, millaiseksi muodostuu tunne tilanteen hallitsemisesta tai hallitsemattomuudesta. Siinä suhteessa on toimenpiteitä ja sopimuksia tehty, arvosteluakin aiheuttanen. Testiin ne joutuvat pian, ehkä jo tätä luettaessa, kun meren ylittäminen taas helpottuu.

Muuttoliike on selvästi katalysaattori, joka on

paljastanut ja kiihdyttänyt Euroopan integraation perusteita kaivavia, muutenkin käynnissä olevia kehityskulkuja, vaikka ei olekaan niiden varsinainen syy. Nationalismi ja populismi eivät jälleen syntyneet muuttoliikkeen takia mutta ovat saaneet siitä lisäpotkua. Britannian EU-eron kannatuksen yksi syy on muualta EU:sta tullut vierastyövoima, eivät pakolaiset. Heitä on kuitenkin käytetty pelätimenä myös Brexitiä markkinoitaessa.

Suorimmin pakolaiset ovat vaikuttamassa ihmisten vapaan liikkumisen periaatteeseen, Schengen-järjestelmään, koska sen oleellista osaa, ulkorajan hallintaa, ei pystytty hoitamaan. Schengenin mahdollinen sortuminen ei tosin sinänsä olisi niin apokalyptista kuin on esitetty, mutta sen symbolinen vaikutus olisi epäilemättä suuri ja aineellisetkin vaikutukset tuntuvia.

Sekä kansainvälisen oikeuden että EU:n oman normiston ja myös oman kansallisen lainsäädäntömme näkökulmasta kasvanut pakolaisvirta on paljastanut pahan ongelman. Ydinnormi, velvoite päästää turvapaikan hakija maahan esittämään hakemuksensa ja tutkia se, ei tahdo kestää vaatimuksia, jotka syntyvät pakottavassa poliittisessä paineessa rajoittaa maahantulijoiden saapumista.

Toinen näkyviin tullut ongelma on vaikeus vastata maille, jotka käyttävät myös pakolaisia voimapolitiikan välineenä, ajaen heidän liikkumistaan ja säätelemällä etujaan. Turkki ja Venäjä ovat selvimmät esimerkit, mutta lista ei pääty niihin.

Kolmas seikka, jolle EU:n – ja ehkä kenenkään – on vaikea tehdä mitään tehokkaasti, on pakolaisuutta aiheuttava epäonnistuneiden valtioiden mureneminen. Selvimmät esimerkit ovat Lähi-Idässä ja Pohjois-Afrikassa, mutta kandidaatteja on muuallakin, missä siirtomaa-aikaisia keinotekoisia rajoja yhä riittää.

Ja hyväksi lopuksi: maailman väestö kasvaa vielä vähintään 2–3 miljardilla, eniten Afrikassa. Jo sen ruokkiminen, sen odotuksiin vastaamisesta puhumattakaan, on jättimäinen tehtävä, joka olisi suoritettava ilmaston lämmitessä, merenpinnan noustessa ja luonnonvarojen niuketessa. Nykyiset pakolaismäärät voivat olla vain pientä alkusoittoa sille mitä on tulossa. ■

Data edellä – vaan ei ilman tulkintaa

Hypetys datajournalismin ympärillä oli voimakkainta vuoden 2011 tienoilla ja poiki jo tuolloin runsaasti akateemisia tapaus- tutkimuksia maailman johtavien uutistoi- mitusten sekä eri maiden datajournalistisista käytännöistä. Meilläkin datajournalismin tutkimus alkoi vakuuttavasti osana Tampereen yliopiston urauurtavaa NextMedia-hanketta.

Nelisen vuotta sitten Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos käynnisti oman *Datajournalismin työkäytännöt* –tutkimusprojektinsa. Helmikuussa ilmestynyt Turo Uskali ja Heikki Kuutti kirjoittama samanniminen kirja tarjoaa sen tuoretta sataa.

Kirja johdattaa etenkin toimittajia ja opiskeli- joita datajournalismin saloihin antamalla ”katta- van kokonaiskäsityksen datajournalismin toimin- tataavoista ja rohkaisemalla ammatillaisia sovelta- maan omassa työssään datajournalistista asennet- ta ja kehrittelemään ratkaisuja datajournalismin hyödyntämiseksi laajemmin”. Kirjoittavat määrit- televät datajournalismin suuriin data-aineistoihin perustuvaksi journalismiksi.

Viittauksineen tilastomenetelmiin ja esimer- kiksi avoimen datan käytettävyyteen kirja voi herättää kiinnostusta myös tilastoasiantuntijois- sa, jotka seuraavat tilastodatan hyödyntämistä ja tulkintaa mediassa.

Suomalaisittain uutta ja ehdottomasti kirjan parasta antia ovat kotimaisten pioneerien koke- mukset sekä alan uusimmat avaukset ja tulevai- suudennäkymät maailmalla. Haastattelut avaavat datajournalistien arkipäivää ja valottavat tuorein esimerkein erilaisten ”datatiimien” työskentelyä.

Suomen ohella teoksessa esitellään avoimen datan ja datajournalismin edelläkävijöitä, Yhdys- valtoja ja Isoa-Britanniaa. Tutkimusta varten haas- tattiin vuosina 2013–2015 kaikkiaan yli 30 da- tajournalistia, päällikkötoimittajaa ja tutkijaa eri puolilla maailmaa. Suomalaistoimittajien ohella haastattelut painottuvat avoimen datan ja data- journalismin johtaviin maihin.

Suomi on kulkenut journalismin trendien pe- rässä aina vuoden pari myöhässä. Näin myös da- tajournalismissa, joka rantautui meille laajem-

min avoimen datan aktivistien ansiosta 2011– 2012. Kolmen toimittajan eturintaman muodos- tavat teokseen haastatellut Helsingin Sanomien Tuomo Pietiläinen – ensimmäinen Excel-journa- listi – sekä Esa Mäkinen ja freelancer Jens Finnäs.

Kirjan mukaan parhaimmillaan datajournalis- tinen juttu sisältää kaiken jutussa käytetyn data- aineiston helposti koneluettavassa muodossa. Sil- loin ketkä tahansa voivat tarkastella toimituksen työtä ja vaikkapa tehdä omia juttujaan julkaistun data-aineiston perusteella.

Entä datan tulkinta? Toimittajien haastatte- luista syntyy käsitys, että tilastomenetelmin saa- tujen tulosten tulkinta ja ymmärrys yhä vaihte- lee datajournalistien keskuudessa. Journalistisesti mielekkäät kysymykset, luotettava data sekä tu- losten kriittinen tulkinta ovat jutun merkittävy- den kannalta olennaisia. Jos Financial Timesin in- teraktiivisen uutisosaston johtajaan Martin Sta- been on uskominen, tilastotieteilijöille povataan- kin keskeistä roolia. ”Parhailaan on käynnissä var- sinainen ”tarjousten sota” lahjakkuuksista”, totesi Stabe jo tammikuussa 2014.

Datajournalismin eetosta kuvaa avoimuuden ja innovatiivisuuden lisäksi läpinäkyvyys. Siihen py- ritään muun muassa lukijaa osallistavalla, interak- tiivisella visualisoinnilla. Uskali ja Kuutti nostavat esiin mm. infografiikkaan Yhdysvalloissa jo vai- kuttavan uuden trendin, mobiiliviestinnän osuu- den kasvun. New York Timesin graafisen osaston Amanda Cox ja interaktiivisen tiimin Tyson Evans uskovat mobiilidatajournalismin enteilevän pelkis- tetympää ja yksinkertaisempaa infografiikkaa.

Tiedon läpinäkyvyyteen pyrkivän avoimen datan aikakaudella kirjan aihe on tärkeä – paitsi journalismin tulevaisuuden, etenkin yhteiskun- nan avoimuuden ja demokratian kannalta. Data- journalismi on nähty yhdeksi mahdolliseksi laa- tujournalismin pelastajaksi (mm. Simon Rogers ja Jonathan Gray). Ovatko datajournalistit tule- vaisuuteen keskeisesti vaikuttava, osaava ja innos- tava etujoukko, jää tulevaisuuden polvien arvi- oitavaksi.

Mutta täytyykö uskottavan datajournalistin osa- ta myös koodata? Kirjan perusteella pitäisi riittää, että ymmärtää koodauksen tarjoamat mahdollisuu- det – eli mitä sillä voidaan tehdä. Sen sijaan hyvä juttu ei synny ilman mielekästä ideaa, journalisti- sia kysymyksiä eikä tulosten kriittistä tulkintaa. ■

MAIJA METSÄ

Kirjoittaja on Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsauksen toimittaja.

TURO USKALI & HEIKKI KUUTTI
DATAJOURNALISMIN TYÖKÄYTÄNNÖT.

HELSINKI: VASTAPAINO
2016. 210 S.

**JOUNI HÄKLI, RISTO VILKKO
& LEENA VÄHÄKYLÄ (TOIM.)
KAIKKI KOTONA? ASUMISEN
UUDET TUULET.**

HELSINKI: GAUDEAMUS 2015.
170 S.

Asumisen tulevaisuus

Suomen Akatemian Tutkitusti-kirjasarjaan kuuluva *Kaikki kotona?* on monipuolinen kattaus asumiseen ja asumisen tulevaisuuden kysymyksiin. Kirjassa tarkastellaan asumisen uusia muotoja, asuntomarkkinoiden toimintaa, asumisen valintoja ja yhdyskuntarakenteen muutosta sekä muun muassa vuokrasääntelyn mahdollisuuksia. Teos on otos Asumisen tulevaisuus (ASU-LIVE) -tutkimusohjelmasta ja se julkaistiin lokakuussa 2015.

Kirjan artikkelit on ryhmitelty kolmeksi kokonaisuudeksi: (1) asuntomarkkinat ja sääntely, (2) asumisen sosiaalisuus ja elinpiirit sekä (3) asuminen ja yhdyskuntarakenteen.

Avausluvussa "Ostajaresukat ja osaavat hinnoittelijat" Anne Haila tarkastelee kaupunkien keinoja kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistämiseen ja käy läpi kuntien tonttimaan tarjontaa, maapolitiikkaa ja maaomaisuuden käyttöä. Luvussa "Hylätty ja unohdettu vuokrasääntely" Hanna Kettunen ja Hannu Ruonavaara pohtivat, voisiko kasvava julkinen keskustelu korkeista vuokrista nostaa vuokrien sääntelyn uudelleen poliittiselle asialistalle.

Yksi kiinnostavimpia lukuja kirjassa on Ruotsin asuntojärjestelmää käsittelevä "Makeat mielikuvat ja tuima totuus". Yhdyskuntasuunnittelun professorin virassa Uppsalan yliopistossa toiminut Christer Bengs ruotii siinä ruotsalaista asuntopolitiikkaa ja sen tuloksia.

Tutkimustiedot paljastavat muun muassa, että Ruotsissa asutaan huoneluvun mukaan lasketuna ahtaammin kuin Suomessa, ja että eri väestöryhmien välinen tasa-arvoperiaate on toteutunut kehnonlaisesti. Omistusasunnossa asuvat nauttivat parhaimmasta tulotasosta ja maksavat asumisesta suhteellisesti vähiten, kun taas vuok-

ra-asunnoissa asuvat ansaitsevat vähiten ja maksavat asumisestaan eniten. Tukholman alueella arviolta 10–20 prosenttia asutokannasta vuokraataan eteenpäin laittomasti. Kirjoittaja kuvaa myös asuinalueiden eriytymistä ja maahanmuuttajien asuntomarkkinoilla kokemaan rotuerottelua sekä kulttuuri- ja rakennusperinnön asemaa uustuotannon puristuksessa.

Vanhojen ihmisten uusia asumisvaihtoehtoja tarkastelevassa luvussa "Onko vanhalla vara valita", Outi Jolanki ja Teppo Kröger pohtivat muun muassa uusien vaihtoehtojen eli niin sanotun väli- tai muotoisen asumisen – senioritalot, ympärivuorokautista hoivaa tarjoavat ryhmäkodit jne. – merkitystä vanhusten asumiselle. Taina Rantasen artikkeli "Iäkkäiden ihmisten elinpiiri" puolestaan käsittelee elinpiirin laajentamisen merkitystä vanhusten elämänlaatua parantavana tekijänä. Lasten ja nuorten elinpiiriä käsittelevässä luvussa "Lasten ja nuorten asuminen ei mahdu kotiin" pohditaan asumisen monipaikkaisuutta ja muun muassa julkisten tilojen merkitystä etenkin teini-ikäisille.

Asuminen ja yhdyskuntarakenteen -osion luvussa "Kohti hyväksyttävää tiivistysrakentamista" tarkastellaan yhdyskuntarakenteeseen kohdistuvia muutoksia, joilla saattaa olla vaikutuksia asukkaiden kokemuksiin tiivistämisen hyväksyttävyydestä. Kirjoittajat esittelevät tehtyjä kenttätutkimuksia muun muassa Lempäälässä, josta tänä vuonna julkaistun tutkimuksen (Epsi Rating, 2016) mukaan löytyivät Suomen tyytyväisimmät asukkaat. ■

PÄIVI LINNA-KOSKI

Kirjoittaja on Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsauksen toimittaja.

WOLFGANG STREECK.
OSTETTUA AIKAA.
DEMOKRAATTISEN
KAPITALISMIN LYKÄTTY
KRIISI. SUOMENTANUT
MARI KUKKONEN. TAMPERE:
 VASTAPAINO 2015. 254 S.

Aika käy vähiin

Wolfgang Streeck on saksalainen sosiologi ja poliittinen taloustieteilijä. Vastapaino on julkaissut hänen teoksensa *Ostettua aikaa. Demokraattisen kapitalismin lykätty kriisi* Mari Kukkonen suomentamana.

Kirja on mielenkiintoista luettavaa, koska se lisää analyttisen otteensa ansiosta ymmärrystä nykyisestä taluskriisistä ja yhteiskunnallisesta tilanteesta. Lukiessa yhteiskunnan ja talouden tilanne ja muutospieirit alkavat tosin huolestuttaa eniten enemmän.

Streeckin teos perustuu hänen Frankfurtissa pitämiinsä kolmeen Adorno-luentoon, jotka muodostavat kirjan kolme lukua: Valtion legitimaatiokriisistä fiskaalikriisiin, Uusliberaaliuudistus: verovaltiosta velkavaltioon ja Vakauttajavaltion politiikka: uusliberalismi Euroopassa. Näiden lisäksi Streeck käsittelee teoksen johdantoluvussa kriisiteorioita ja pohtii lopetusluvussa tulevaisuuden näkymiä. Hänen lähtökohtanaan ovat ”Frankfurtin koulukunnan” kriisiteoriat.

Frankfurtin koulukunnan kriisiteoriat kytkeytyivät marxilaisiin teoriaperinteisiin. Ne olettivat, että yhteiskunnallisen elämän ja talouden välillä on periaatteellinen jännite, jota valtiollinen politiikka sovittelee. Streeck vetääkin sen johtopäätöksen, että yhteiskunnalliset järjestelmät ovat sisäisesti ristiriitaisia, perusteiltaan epävakaita ja tasapainossa korkeintaan väliaikaisesti. Hän seuraa 1970-luvun teorioita ja päivittää niitä myöhemmän kehityksen valossa. Hän yrittää ymmärtää, miksei Frankfurtin koulukunnan kriisiteorioissa varauduttu tarpeeksi hyvin niihin yhteiskunnallisiin kehityskuluihin, jotka näyttivät kumoavan seuraavien vuosikymmenten aikana teorioiden näkemykset.

Streeck käsittelee teoksessaan demokraattisen kapitalismin finanssikriisiä, valtiontalouden rahoitusta koskevaa fiskaalikriisiä ja taluskriisiä. Hän

kuvaava sodanjälkeisen kapitalismin 1970-luvulla käynnistynyttä uusliberalistista muutosta. Hän analysoi, miten demokratian ja kapitalismin jännite on muuttunut ja mitä konflikteja siitä on seurannut valtioille, hallituksille, äänestäjille ja pääomapiireille. Streeck valottaa myös eurooppalaisten valtioiden muutosta verovaltiosta ensin velkavaltioksi ja sitten vakauttajavaltioksi. Lopuksi hän perää tulevaisuutta, jossa voitaisiin saavuttaa uusi tasapaino sosiaalisen ja taloudellisen välille.

Analyysinsä vakuudeksi Streeck on sisällyttänyt kirjaansa paljon tilastotietoja graafeina kuvaamaan tapahtuneita kehityskulkuja keskeisissä länsimaissa. Tarkastelemaansa kriisin Streeck määrittelee rikkaissa demokratioissa syntyneeksi kapitalismin kriisiksi, jonka kehittymiseen ovat vaikuttaneet mm. 1930-luvun laman aiheuttamat kokemukset, kapitalismin ja liberaalin demokratian perustaminen uudelleen toisen maailmansodan jälkeen, sodanjälkeisen järjestyksen rikkoutuminen 1970-luvulla, öljykriisit ja inflaatio. Streeck määrittelee nykyisen kriisin kuitenkin uudeksi, jossa yhdistyvät pankkikriisi, julkisen talouden kriisi ja reaalitalouden kriisi. Hän on kiinnostunut siitä, mikä tekee nykykriisistä erityisen.

Kirjan otsikossa esiintyvä ilmaus ”ostettua aikaa” tarkoittaa, että edessä olevaa tapahtumaa lykäämällä pyritään estämään se kokonaan. Streeckin mukaan erityisesti rahaa on käytetty lieventämään vakautta mahdollisesti horjuttavia yhteiskunnallisia konflikteja ensin inflaation ja sen jälkeen valtionvelan avulla, sitten yksityisten lainamarkkinoiden laajenemisen kautta ja nykyisin niin, että keskuspankit ostavat valtioiden ja pankkien velkoja. Sodanjälkeisten vuosien demokraattisen kapitalismin kriisiin lykkääminen ja pitkittäminen aikaa ostamalla liittyy läheisesti kapitalistisen kehityksen käännteentekävään prosessiin – finansialisaatioon, jota voidaan luonnehtia pääomien valloilleen päästämiseksi.

Streeck kuvaava prosessia, miten nykytilanteeseen on päädytty sodanjälkeisestä keynesiläisestä rauhanmallista. Siinä työn ja pääoman jakokonfliktia ratkaisemaan oli käytössä institutionaalisia välineitä, joilla valtio pystyi säätelemään kansantalouksia. Korporatiivinen neuvottelujärjestelmä oli keskeinen instituutio. Valtioilla oli oma valuutta, joka voitiin tarvittaessa devalvoida. Tällöin hallitusten ei tarvinnut käydä neuvotteluita rakenneuudistuksista ja leikkauksista. Myös pääoman liikkeitä voitiin hillitä.

Malli alkoi käydä epärealistiseksi 1960-luvun lopulla ja poliittis-taloudellinen rauha alkoi säröillä. Syynä oli, että jatkuva talouskasvu, joka oli taannut korkean työllisyyden, suotuisan palkkakehityksen ja sosiaaliturvan laajenemisen, alkoi heiketä. Käynnistyi kapitalismin liberalisointi – uusliberalismi. Hallitukset odottivat toteutetuilta toimil-

ta lisääntyvää talouskasvua ja poliittisen vastuunsa kevenemistä. Pääomamarkkinat muuttuivat yrittäjävalvonnan markkinoiksi, jotka nostivat omistaja-arvon kasvattamisen tärkeimmäksi tavoitteeksi.

Uusliberaali malli ei kuitenkaan selvinnyt ilman poliittista suojausta. Valtiot alkoivat ostaa aikaa ensin rahapolitiikalla, josta seurasi maailmanlaajuisesti korkea inflaatio erityisesti 1970-luvun jälkipuoliskolla. Seuraavaksi kasvu- ja hyvinvointi-illuusion luomiseksi kasvatettiin julkista velkaa ja yksityistä velkaa. Keynesin termein kyseessä oli ”rahaillisuus”: jaettava kakku kasvoi, mutta vain näennäisesti. Valtion kannalta Streeck korostaa muutosten merkitsevän siirtymää ensin verovaltiota velkavaltioksi ja sitten vakauttajavaltioksi.

Vakauttajavaltio on uudenlainen kansainvälinen muodostelma, joka pyrkii takaamaan entisten suvereenien kansallisvaltioiden markkinaoikeuden mukaisuuden ja jolla ei ole demokraattisesti vastuussa olevaa hallitusta. Streeckille Euroopan unioni edustaa vakauttajavaltiota, ja sen analysoiminen onkin kirjan keskeisintä antia. Erityisesti EU:ta käsitellessään hän osoittaa, miten päätöksenteko on valunut kansallisilta päättäjiltä epädemokraattisille elimille. ”Vakauttajavaltioon liittyy valtuuksia, jotka muistuttavat muodollisesti muita kansainvälisessä oikeudessa esiintyviä uudentyyppejä mahdollisuuksia puuttua asioihin, paitsi että niissä on suojelemisvelvoitteiden sijaan kyse maksuvelvoitteista. Päämääränä on epäpolitisoida talous ja vapauttaa demokratia politiikasta.” (s. 153.) Tavoitetta ollaan Streeckin mielestä jo lähestymässä.

Muutosprosessi on irrottanut talouden demokraattisesta päätöksenteosta ja korvannut sosiaalisen oikeudenmukaisuuden markkinoiden oikeudenmukaisuudella. Vakauttamisprosessit toteutetaan yleisesti julkistaloutta ja sen menoja pienentämällä niin, että leikkaukset kohdistuvat julkisten palveluiden varassa oleviin.

Kirjan viimeisessä luvussa Streeck pohtii Euroopan talous- ja rahaliittoa ja euron tulevaisuutta. Olisiko kriisiin löydettävissä ratkaisu, joka jarruttaisi globalisaatioksi kutsuttua kapitalistista laajenemisprosessia ja pitäisi auki mahdollisuuden kont-

rolloida ”markkinoita” demokraattisesti. Hän on sitä mieltä, että nykyinen kriisi on väliaikainen päätepiste ja että inflaatio, valtionvelka ja yksityinen velka ovat toimineet tilapäisinä hätäratkaisuin.

Talouskasvun ihmeitä tekevään voimaan Streeck ei oikein usko. Hän vetoaa teollisuusmaiden jo pitkään jatkuneeseen hitaaseen kasvuun sekä toteaa, että 1990-luvulta lähtien on tarvittu jatkuvasti yhä enemmän velkaa, jotta kasvulla on saavutettu edes aiempi tuotannon taso.

Streeckin yhtenä ehdotuksena ratkaisun löytämiseksi on historiallisen suuntauksen kääntäminen eli demokratian valitseminen ilman kapitalismia. Yhteiskunnallista rauhaa ei edistettäisi enää talouskasvun avulla, vaan pyrittäisiin ennen kaikkea parantamaan talouskasvun ulkopuolelle jääneiden asemaa. Myös markkinat pitäisi saada nykyistä paremmin takaisin yhteiskunnalliseen valvontaan vahvistamalla tiettyjä instituutioita: työmarkkinoita, jotka jättävät tilaa sosiaaliselle elämälle, tavaramarkkinoita, jotka eivät tuhoa luontoa, luottomarkkinoita, jotka eivät houkuttele katteettomien lupauksien. Tämä olisi vuosikausia kestävä poliittista uudelleen järjestäytymistä.

Ehdotuksena on myös EU:n demokratisointihanke – jopa yhteinen perustuslaki. Tavoitteena olisi säädellä taloutta uudelleen demokraattisin instituutioin. Tämä edellyttäisi kuitenkin, että jäsenmaiden erilaisuus hyväksyttäisiin. Tämänkin vaihtoehdon toteuttamisen Streeck myöntää vievän pitkän ajan.

Yksi mahdollisuus on uudenlainen eurooppalainen valuuttajärjestelmä. Streeckin mielestä euron käyttöönotto oli virhe, koska se poisti euromailta mahdollisuuden devalvoimalla valuutta vaikuttaa kilpailuasemaansa kansainvälisillä markkinoilla ja jätti ainoaksi vaihtoehdoksi sisäisen devalvaation. Euroopassa pitäisi palata säädeltyyn joustavien valuuttakurssien aikaan, ainakin kunnes kriisin loppuputlos on avoin. Esikuvana voisi pitää muinoista Bretton Woodsin valuuttajärjestelmää, jossa devalvoimien mahdollisuus oli olemassa rajoitettuna. Streeckin keskeinen viesti on, että maiden väliset erot pitäisi ottaa nykyistä paremmin huomioon.

Streeck palaa ja osittain myös haikailee läpi kirjansa yhä uudelleen sodanjälkeiseen rauhan maliin. Aivan kirjansa lopussa hän rinnastaa yllättäen markkinaliberalismin ja nationalismin toteamalla, että Länsi-Euroopan suurin uhka ei ole nationalismi, vaan markkinaliberalismi ja sen tuoma uhka kansalliselle demokratialle. Kirja on julkaistu vuonna 2012, ja sen jälkeen nationalismin uhkakin on ehkä syytä pitää todellisena. ■

KIRSTI AHLQVIST

Kirjoittaja on erikoistutkija Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

”PÄÄOMA ON PYSTYNYT
AINA REAGOIMAAN KRIISEILLÄ,
JOS YHTEISKUNTA ON
PUUTTUNUT MARKKINOIHIN
SEN KANNALTA LIIKAA.”

Pientä pilkahdusta teollisuudessa

Koko teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto oli helmikuussa 1,5 prosenttia suurempi kuin vuoden 2015 helmikuussa. Tuotanto kasvoi helmikuussa useilla päätoimialoilla.

Päätoimialoista tuotanto kasvoi eniten kivistötoiminnassa, lähes 20 prosenttia. Elintarviketeollisuuden tuotanto kasvoi helmikuussa 5,5 prosenttia. Kemianteollisuuden tuotanto kasvoi 3,1 prosenttia vuoden takaisesta.

Eniten tuotanto väheni sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa 8,2 prosenttia. Metalliteollisuuden tuotanto väheni helmikuussa 1,7 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna.

Helmikuussa teollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli 81,7 prosenttia, mikä oli 2,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. Metsäteollisuuden kapasiteetista oli helmikuussa käytössä 87,2 prosenttia eli 0,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2015 helmikuussa.

Metalliteollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli helmikuussa 83,3 prosenttia, joka oli 2,8 prosenttiyksikköä vuodentakaista suurempi.

Tilaukirjat huolestuttavat

Teollisuuden uusien tilausten arvo oli helmikuussa 1,4 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Tilaukset ovat laskeneet yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta.

Yritykset saivat helmikuussa uusia tilauksia vuodentakaista enemmän tekstiiliteollisuudessa ja kemianteollisuudessa. Tekstiiliteollisuudessa tilaukset kasvoivat 11,3 prosenttia vuodentakaisesta ja kemianteollisuudessa 4,2 prosenttia. Metalliteollisuudessa tilaukset lasivat edellisvuodesta 2,1 prosenttia ja paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksen toimialalla tilaukset vähenivät 4,0 prosenttia vuodentakaisesta.

Lähteet: Tilastokeskus. Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi 2016, helmikuu. & Tilastokeskus. Teollisuuden uudet tilaukset 2016, helmikuu.

Rakentajilla menee lujaa

Rakennusyritysten liikevaihto kasvoi marrastammikuussa 8,8 prosenttia ja myynnin määrä 7,3 prosenttia. Vastaavalla ajanjaksolla vuotta aiemmin liikevaihto kasvoi 1,6 prosenttia. Liikevaihto kääntyi kasvuun vuonna 2014 ja kasvu on kiihtynyt edelleen vuoden 2015 aikana.

Liikevaihto kasvoi edelleen jokaisella rakentamisen toimialalla. Voimakkainta kasvu oli talonrakentamisessa, jossa liikevaihtoa kertyi 11,3 prosenttia enemmän kuin marrastammikuussa vuotta aiemmin. Erikoistuneen rakennustoiminnan liikevaihto kasvoi 7,6 prosenttia ja maa- ja vesirakentamisen liikevaihto 5,6 prosenttia.

Lähde: Tilastokeskus. Rakentamisen liikevaihtokuvaaja 2016, tammikuu.

Tuotannon suhdannekuvaaja*

	Syysk. 2015	Lokak. 2015	Marrask. 2015	Jouluk. 2015	Tammik. 2016	Helmik. 2016
Muutos edell. kk-sta, kausitasoitettu, ja työpäiväkorjattu, %	-0,2	-0,3	0,3	0,6	0,3	-0,3
Muutos edell. kk-sta, trendi, %	-0,1	-0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Vuosimuutos, alkuperäinen, %	-0,1	-2,0	1,0	3,3	-0,1	1,3
Vuosimuutos, työpäiväkorjattu, %	-0,3	-0,7	0,3	2,1	1,2	0,7

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous

TOL 2008	Volyymin muutos edellisestä vuodesta, %				
	2014*	2015*	2014*	2015*	2015*
	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.	2. nelj.	3. nelj.
Huoltotase					
Bkt markkinahintaan	-0,6	-0,7	0,0	0,5	-0,2
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-0,6	-0,2	2,4	-6,5	-3,4
Kokonaistarjonta	-0,7	-0,4	0,6	-1,4	-1,2
Tavaroiden ja palvelujen vienti	0,1	-1,3	0,4	-2,1	-3,3
Kulutusmenot	0,6	0,1	0,6	0,8	0,9
julkiset	0,3	-0,8	-0,3	0,0	-0,1
yksityiset	0,5	0,2	1,1	1,1	1,3
Investoinnit	-1,6	-3,4	-3,0	-2,3	-4,0
julkiset	-2,1	-2,9	-6,4	-5,3	-4,5
yksityiset	-1,4	-3,3	-2,1	-1,6	-3,8
Kokonaiskysyntä **	-0,8	-0,7	0,9	-1,9	-1,7
Toimialojen arvonlisäykset					
Maa-, metsä- ja kalatalous	-1,6	-1,5	-0,9	0,8	-0,8
Koko teollisuus	-0,9	-1,4	-1,5	-1,5	-3,3
Rakentaminen	-4,4	-4,1	-2,2	-1,1	0,4
Kauppa	-0,7	-1,7	-1,3	-2,1	-0,6
Kuljetus ja varastointi	-2,2	-2,6	0,3	-0,2	-0,3
Kiinteistöalan toiminta	0,4	1,2	1,8	1,6	2,4

* Ennakkotieto (kausitasoitettu ja työpäiväkorj. sarja)

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi

TOL 2008	Kausitasoitettu Helmik. 2016/ Tammik. 2016*	Työpäiväkorjattu Helmikuu 2016/ Helmikuu 2015
<i>Volyymin muutos, %</i>		
Koko teollisuus (B,C,D,E)	1,6	1,5
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	17,9	19,7
Teollisuus (C)	1,5	0,2
Elintarvikkeiden valmistus	0,6	0,8
Juomien valmistus	8,1	13,1
Sahatavaran ja puu- ja korkkituotteiden valmistus	5,4	5,7
Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	0,8	-0,1
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	-1,1	-4,7
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	-1,4	-1,7
Metallien jalostus	6,7	7,9
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	0,7	-2,6
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	0,5	-3,9
Huonekalujen valmistus	3,3	0,3
Sähkö-, kaasu- ja lämpö- ja ilmastointihuolto (D)	-4,0	8,6
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	16,5	16,2
Käyttötarkoituserät		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	4,5	2,5
Investointitarvat	1,2	-5,1
Kestokulutustavarat	1,4	-3,6
Muut kulutustavarat	-1,5	3,1
Erikoisindeksi		
Elintarviketeollisuus	2,9	5,5
Metsäteollisuus	1,9	1,7
Kemianteollisuus	0,3	3,1
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	2,6	-8,2
Kone- ja metalliteollisuus	1,3	-1,1

* Ennakkotieto

Alijäämä raameissa, velka yli rajan

Suomen julkisyhteisöjen alijäämä oli ennakkotietojen mukaan 2,7 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2015. Alijäämä alitti näin EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen kolme prosentin viitearvon.

Julkisyhteisöjen EDP-velka eli sulautettu bruttovelka sen sijaan nousi 60 prosentin viitearvon yläpuolelle, ja oli 63,1 prosenttia suhteessa bkt:hen.

Julkisyhteisöjen alijäämä oli 5,7 miljardia euroa. Vuoteen 2014 verrattuna julkisyhteisöjen rahoitusasema parani 850 miljoonaa euroa. Valtionhallinnon alijäämä pieneni edellisvuodesta 1 372 miljoonaa euroa ja paikallishallinnon 187 miljoonaa euroa.

Sosiaaliturvarahastot jakaantuvat työeläkelaitoksiin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin. Työeläkelaitosten ylijäämä pieneni edellisvuosien tapaan, nyt 541 miljoonalla eurolla. Muut sosiaaliturvarahastot olivat alijäämäisiä toista vuotta peräkkäin. Niiden rahoitusasema heikkeni 168 miljoonaa euroa edellisvuodesta ja oli -823 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Velkaa 130 miljardia...

Julkisyhteisöjen sulautettu bruttovelka (EDP-velka) oli reilut 130 miljardia euroa vuoden 2015 lopussa. Velka kasvoi 9 miljardia euroa vuonna 2015. Valtionhallinnon osuus sulautetun velan kasvusta oli 7,2 miljardia euroa, paikallishallinnon 0,9 miljardia ja sosiaaliturvarahastojen 0,8 miljardia euroa.

EDP-velka kuvaa julkisyhteisöjen velkaa talouden muille sektoreille ja ulkomaille, ja sen kehitykseen vaikuttavat sekä sulauttamattoman bruttovelan että julkisyhteisöjen sisäisten velkojen muutokset.

...nettovarar kasvuun

Julkisyhteisöjen yhteenlasketut nettorahoitusvarat, eli rahoitusvarojen ja velkojen erotus, olivat 114,4 miljardia euroa vuoden 2015 lopussa. Vuoden viimeisen neljänneksen aikana valtion- ja paikallishallinnon nettorahoitusvarat laskivat yhteensä 1,4 miljardia euroa. Työeläkelaitosten nettorahoitusvarat kasvoivat 5 miljardia euroa, mutta muiden sosiaaliturvarahastojen nettorahoitusvarat laskivat 0,8 miljardilla. Yhteensä julkisyhteisöjen nettorahoitusvarat kasvoivat 2,8 miljardia euroa.

Työeläkelaitosten nettorahoitusvarat olivat jakson lopussa 179,8 miljardia euroa. Nettomääräisten rahoitusvarojen kasvu johtui pääasiassa hallussapitovoitoista noteeratuissa osakkeissa ja sijoitusrahasto-osuuksissa. Työeläkelaitokset siirsivät viimeisellä neljänneksellä omistuksiaan velkapapereista sijoitusrahastoihin ja noteerattuihin osakkeisiin. Tällä hetkellä työeläkelaitosten sijoituksista 70 % on tehty ulkomaille.

Muiden sosiaaliturvarahastojen velanotto on lisääntynyt merkittävästi reilun vuoden aikana. Kehitys jatkui myös vuoden 2015 viimeisellä neljänneksellä nettorahoitusvarojen laskiessa 1,2 miljardiin euroon, kun ne edellisen neljänneksen lopussa olivat vielä 2,1 miljardia euroa.

Lähteet: Tilastokeskus. Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka. & Tilastokeskus. Julkisyhteisöjen rahoitustilinpito.

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat

2010=100 TOL 2008	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos	%-muutos	%-muutos	%-muutos
	Marras-tammik.	Tammi-jouluk.	Joulu-helmik.	Tammi-helmik.
	2016/2015	2015/2014	2016/2015	2016/2015
Teollisuus	-2,4	-4,2	0,0	-0,9
Rakentaminen	8,8	6,6	6,0	3,9
Kauppa	0,6	-2,6	1,1	1,3
Muut palvelut	4,0	3,1	3,2	2,9

Kaupan liikevaihto

TOL 2008	Helmikuu 2016/2015 %-muutos	Tammi-helmik. 2016/2015 %-muutos
Kauppa yhteensä (G)	1,9	0,0
Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus (45)	12,4	10,6
Tukkukauppa (46)*	-1,0	-2,4
Vähittäiskauppa (47)*	2,1	-0,2
tavaratalokauppa	2,3	0,7
päivittäistavara-kauppa	2,3	0,0

* Pl. Moottoriajoneuvojen kauppa

Rakennustuotanto

	Kolmen kuukauden summa ja vuosimuutos		
	11/2015	10-12/2015	09-11/2015
Myönnetty rakennusluvut 1000 m ³	6 486	6 904	8 507
%	14,1	-5,0	11,5
Aloitettut rakennushankkeet 1000 m ³	7 350	7 520	8 085
%	27,6	11,4	1,5
Valmistuneet rakennushankkeet 1000 m ³	7 041	8 255	7 500
%	-20,2	-16,8	-14,8

Konkurssit

TOL 2008	Tammi-helmik. 2016	Tammi-helmik. 2015	Vuosi- muutos, %
Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	455	443	2,7
Maa-, metsä- ja kalatalous	5	16	-68,8
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	47	60	-21,7
Rakentaminen	110	98	12,2
Kauppa	100	70	42,9
Kuljetus ja varastointi	38	38	0,0
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	39	35	11,4
Muut palvelut	111	122	-9,0
Toimiala tuntematon	5	4	25,0
Henkilökunta yhteensä¹⁾	2 413	2 088	15,6

¹⁾ Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Työllisyys taitekohdassa?

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli helmikuussa 248 000, mikä oli 20 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 9,4 prosenttia, kun se edellisvuoden helmikuussa oli 10,1 prosenttia. Työllisiä oli 10 000 vähemmän kuin edellisvuoden helmikuussa. Työvoiman ulkopuolella olevia oli 39 000 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuotiaista oli helmikuussa 66,7 prosenttia, kun se vuotta aiemmin oli 66,6 prosenttia. Miesten työllisyysaste nousi vuoden takaisesta 0,2 prosenttiyksikköä 66,9 prosenttiin. Naisien työllisyysaste laski 0,2 prosenttiyksikköä 66,4 prosenttiin.

Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli helmikuun lopussa kaikkiaan 361 000 työnvälityksen säädösten mukaisesti työttömäksi työnhakijaksi tilastoitua. Työnhakijoiden määrä oli 6 000 suurempi kuin edellisen vuoden helmikuussa.

Työttömyys laski helmikuussa edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta kuuden elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) alueella; eniten Kainuussa (–5 %), Keski-Suomessa (–4 %) ja Hämeessä (–3 %). Kaikkien muiden ELY-keskusten alueilla työttömyys lisääntyi; eniten Uudellamaalla (6 %), Poh-

janmaalla (6 %), Kaakkois-Suomessa (3 %) ja Pohjois-Karjalassa (3 %).

Työttömyys kasvanut 4 vuotta, piilotyöttömyys 8 vuotta

Työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli vuonna 2015 keskimäärin 252 000 henkeä, mikä oli 20 000 henkeä enemmän kuin vuonna 2014.

Työttömistä oli miehiä 137 000 ja naisia 115 000. Työttömien miesten määrä kasvoi 8 000:lla, naisten 12 000 hengellä vuodesta 2014. Työttömien määrä on ollut kasvussa vuodesta 2012 lähtien.

Vuonna 2015 oli työttömien lisäksi 144 000 työvoiman ulkopuolella olevaa piilotyöttömäksi luokiteltua henkilöä, jotka olisivat halunneet ja voineet ottaa vastaan työtä, mutta eivät olleet sitä aktiivisesti etsineet. Piilotyöttömien määrä nousi 5 000 hengellä edellisvuodesta. Piilotyöttömien määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2008 lähtien.

Lähde: Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

Taantuma lyönyt eniten nuoria

Nuorten taloudellinen tilanne on tuloilla mittattuna heikentynyt eniten viime vuosien aikana. Tulonjakotilaston mukaan heikoin tu-

lokehitys on ollut kotitalouksissa, joiden pääasiallisesta toimeentulosta vastannut henkilö oli iältään alle 25-vuotias. Tässä ikäluokassa käytettävissä oleva mediaanitulo oli vuonna 2014 lähes 6 prosenttia matalampi kuin vuonna 2010. 25–34-vuotiaiden ikäluokassa tulot pienenivät 2 prosenttia ja 35–44-vuotiailla puolitoista prosenttia samalla aikajaksolla.

Parhaiten viime vuosien taantumassa ovat selvinneet eläkeikäissä olevat kotitaloudet, joiden tuloihin ei vallitseva taantuma ole vaikuttanut yhtä voimakkaasti kuin nuorempien kotitalouksien tuloihin. 75 vuotta täyttäneiden ikäluokassa reaalitytulot olivat vuonna 2014 lähes 6 prosenttia suuremmat kuin vuonna 2010. 65–74-vuotiaiden ikäluokassa tulot kasvoivat samalla ajanjaksolla 3,5 prosenttia.

Ikäluokkien erilaista tulokehitystä selittää se, että eläkeikäisten kotitalouksien tulot eivät ole yhtä herkkiä suhdannevaihteluille kuin työikäisten tulot. Sekä 1990-luvun taloustaantumana on eläkeläistalouksien suhteellinen tuloasema parantunut palkansaajatalouksiin verrattuna. Tämä johtuu eläketulojen vakauudesta, sillä eläkkeisiin ei ole taloudellisesti vaikeinkaan aikoina kohdistettu suoranaisia leikkauksia. Sen sijaan työikäisille tyypilliset palkka- ja yrittäjätulot ovat herkempiä suhdannevaihteluille.

Vaikka eläkeikäisten tulokehitys on viime vuosina ollut muita ikäluokkia suotuisampaa,

Työttömyys

	Helmikuu 2016	Helmikuu 2015/2016 %-muutos	4. nelj. 2015	4. nelj. 2014 %-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	248	-7,6	230	3,5
Miehet	140	-1,5	126	-0,2
Naiset	107	-14,6	104	8,3
15–24-vuotiaat	70	-7,4	50	-8,5
Työttömyysaste, %	9,4	-0,7 yks.	8,7	0,3 yks.
Miehet	10,4	-0,1 yks.	9,3	0,0 yks.
Naiset	8,4	-1,2 yks.	8,1	0,6 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	24,1	-1,4 yks.	18,2	-0,7 yks.
25–34-vuotiaat	8,7	-2,0 yks.	8,5	-0,6 yks.
35–44-vuotiaat	6,5	-0,6 yks.	7,0	1,0 yks.
45–54-vuotiaat	7,7	0,2 yks.	7,6	1,0 yks.
55–64-vuotiaat	8,5	0,1 yks.	8,3	0,6 yks.
15–64-vuotiaat	9,6	-0,7 yks.	8,9	0,3 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	8,0	-1,4 yks.	7,9	0,1 yks.
Lounais-Suomen AVI	11,4	1,0 yks.	9,3	0,0 yks.
Itä-Suomen AVI	10,4	1,5 yks.	8,6	-0,6 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	9,2	-0,8 yks.	9,4	1,3 yks.
Pohjois-Suomen AVI	11,4	-2,0 yks.	9,9	-0,6 yks.
Lapin AVI yks.	11,1	2,2 yks.

Työllisyys

	Helmikuu 2016	Helmikuu 2015/2016 %-muutos	4. nelj. 2015	4. nelj. 2014 %-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 110	0,2	4 108	0,2
Työvoima yhteensä	2 630	-1,1	2 643	0,1
Työvoimaosuus, %	64,0	-0,9 yks.	64,3	-0,1 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	66,7	0,0 yks.	67,4	0,0 yks.
Miehet	66,9	0,2 yks.	67,8	-0,2 yks.
Naiset	66,4	-0,2 yks.	67,0	0,2 yks.
Työlliset	2 382	-0,4	2 412	-0,2
Miehet	1 213	-0,2	1 237	-0,5
Naiset	1 169	-0,7	1 175	0,1
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yrit.perheenjäsenet	340	2,9	341	-1,4
Palkansaajat	2 043	-1,0	2 071	0,0
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 768	0,6	1 784	0,4
Määräaikainen työsuhde	275	-9,7	287	-2,3
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 712	-1,3	1 755	0,2
Osa-aikatyölliset	331	0,7	316	-1,5
Työvoiman ulkopuolella olevat	1 480	2,7	1 465	0,4

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

ovat heidän tulonsa selvästi matalammat kuin työikäisten tulot. Nuorimmassa ikäluokassa (alle 25 vuotta) kotitalouksien tulot kuitenkin alittivat eläkeikäisten tulotason.

Lähde: Tilastokeskus. Tulonjakotilasto 2014.

Inflaatio nollassa

Kuluttajahintojen vuosimuutos oli maaliskuussa -0,0 prosenttia. Helmikuussa inflaatio oli -0,1 prosenttia. Tammikuusta alkaen kuluttajahintojen muutokset lasketaan uuden kuluttajahintaindeksi 2015=100 perusvuoden mukaan.

Maaliskuussa kuluttajahintoja nosti vuoden takaiseen verrattuna ajoneuvoveron, hoitovastikkeen, sairaalamaksun ja hammaslääkärintarkastuksen kalliutuminen. Laskua edellis-

vuoteen verrattuna eniten oli polttonesteiden ja asuntolainan keskikoron kuluttajahinnoissa. Helmikuusta maaliskuuhun kuluttajahintojen muutos oli 0,4 prosenttia.

Tilastokeskuksen haastattelijat keräävät indeksiä varten kaiken kaikkiaan noin 48 000 hintatietoa lähes 500 hyödykkeestä noin 2 700 liikkeestä aina kuukauden puolivälissä. Lisäksi noin 1 000 hintatietoa kerätään keskitetysti.

Lähde: Tilastokeskus. Kuluttajahintaindeksi.

Osakeasunnot kallistuivat

Vanhojen kerros- ja rivitaloasuntojen hinnat koko maassa nousivat 1,3 prosenttia tammikuusta helmikuuhun. Pääkaupunkiseudul-

la hinnat nousivat 2,2 prosenttia ja muualla Suomessa 0,4 prosenttia.

Edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna hinnat nousivat koko maassa 2,2 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla hinnat nousivat 2,7 prosenttia edellisvuodesta ja muualla Suomessa 1,7 prosenttia.

Helmikuussa vanhan osakehuoneiston keskimääräinen neliöhinta koko maassa oli 2 282 euroa, pääkaupunkiseudulla 3 655 euroa ja muualla Suomessa 1 667 euroa.

Lähde: Tilastokeskus. Osakeasuntojen hinnat.

Vanhojen asuntojen ja omakotitalojen hinnat*

Kerrostaloasuntojen hinnat ja hintaindeksi 2010 = 100	4. nelj. 2014	1. nelj. 2015	2. nelj. 2015**	3. nelj. 2015**	4. nelj. 2015**
Koko maa, €/m ²	2 384	2 422	2 427	2 426	2 431
Nimellishintaindeksi	106,8	107,0	107,7	107,9	107,9
vuosimuutos, %	-1,4	-0,6	-0,7	-0,3	1,1
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3 667	3 735	3 701	3 725	3 742
Nimellishintaindeksi	110,5	111,3	111,3	111,7	112,3
vuosimuutos, %	-0,8	0,2	-0,9	0,4	1,6
Muu maa, €/m ²	1 669	1 690	1 717	1 702	1 700
Nimellishintaindeksi	102,6	102,1	103,6	103,6	103,1
vuosimuutos, %	-2,1	-1,7	-0,3	-1,0	0,4
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	119,3	120,1	124,1	120,5	120,6
vuosimuutos, %	-1,2	-1,3	1,9	-0,3	1,1
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					149,6
Koko maa	153,6	138,7	139,0	132,1	-2,6
vuosimuutos, %	7,4	-6,2	-11,1	-9,8	

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkasteluvuonna tai sitä edeltävänä vuonna

** Ennakkotieto

Kuluttajahintaindeksi (2010=100)

	Maalisk. 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Kokonaisindeksi	100,1	0,4	0,0
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	99,4	0,2	-1,6
Alkoholijuomat, tupakka	100,3	0,0	0,3
Vaatetus ja jalkineet	100,5	5,0	-2,1
Asuminen, vesi, sähkö, kaasua ja muut polttoaineet	100,1	0,2	0,5
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	100,2	0,6	-0,7
Terveys	105,6	1,9	6,3
Liikenne	98,0	-0,1	-1,3
Viestintä	100,9	-0,4	0,6
Kulttuuri ja vapaa-aika	99,8	-0,2	-0,8
Koulutus	101,8	0,0	2,6
Ravintolat ja hotellit	101,5	0,0	1,8
Muut tavarat ja palvelut	99,9	-0,1	0,0
Elinkustannusindeksi 1951:10=100	1 907		

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset

	2010=100 4. nelj. 2015*	Vuosi- muutos, %	Kuukausiansiot ¹⁾ , €** 4. nelj. 2015*
Palkansaajaryhmä / sektori			
Yhteensä	111,6	1,1	3 354
Tuntipalkkaiset	110,5	1,1	2 717
Kuukausipalkkaiset	111,9	1,1	3 490
Miehet	110,9	1,2	3 665
Naiset	112,3	1,0	3 051
Sektori			
Yksityinen ja muut	111,7	1,2	3 437
Kunnat	110,5	0,7	3 014
Valtio	114,5	1,2	3 823
Muut	112,0	0,8	..

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot

* Ennakkotieto

** Reaaliansioiden vuosimuutos oli ennakkotietojen mukaan 4. neljänneksellä 1,3 prosenttia.

Tuottajahintaindeksit (2010=100)

	Helmikuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	99,7	-0,8	-4,1
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, kotimaiset tavarat	102,2	-0,9	-3,9
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, vientitavarat	96,6	-0,8	-4,5
Vientihintaindeksi	96,7	-0,7	-4,5
Tuontihintaindeksi	93,1	-0,8	-8,2
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	101,3	-0,7	-4,2
Verollinen kotimarkkinoiden perushintaindeksi	104,8	-0,6	-3,7

Rakennuskustannusindeksi (2010=100)

	Maaliskuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	100,1	0,0	-0,1
Työ	101,3	0,3	1,1
Tarvikkeet	99,5	-0,2	-0,7
Palvelut	98,5	0,1	-2,1

ANNA PÄRNÄNEN

Työnteon tavat pirstaloituvat

Eivätkö kohta kaikki ole pätkätyöntekijöitä? Onko yksinyrittäjiä jo miljoona? Kuinka paljon on vuokratyöntekijöitä?

Miten – siis millaisissa työsuhteissa tai yrittäjinä – suomalaiset tekevät työtä, on tärkeä työmarkkinoiden rakennetieto ja herättää ymmärrettävästi kysymyksiä.

Pääasiallisesti työlliset jaetaan palkansaajiin ja yrittäjiin. Näistä selvästi suurempi ryhmä ovat palkansaajat, joita on 86 prosenttia kaikista työllisistä.

Palkansaajat on tavallisesti jaettu jatkuvasa ja määräaikaisessa työsuhteessa oleviin sekä kokoaikaista tai osa-aikaista työtä tekeviin. Nämä ovat osin päällekkäisiä ryhmiä: niin jatku-

vassa kuin määräaikaisessa työsuhteessa tehdään sekä kokoaikaista että osa-aikaista työtä.

Myös yrittäjät voidaan jakaa varsin moneen eri ryhmään. On työnantajayrittäjiä, maatalousyrittäjiä, yrittäjäperheenjäseniä ja yksinyrittäjiä. Yksinyrittäjien ryhmän voi vielä jakaa yksinyrittäjiin, ammatinharjoittajiin ja freelance-reihin. Kollegani Hanna Sutelan kanssa niputimme joukkoon vielä yrittäjämäisesti työskentelevät apurahansaajat (noin 3 000) ja nimesimme ryhmän itsensätyöllistäjiksi.

Noin 1,5 miljoonaa eli kaksi kolmasosaa työllisistä, tekee töitä jatkuvissa kokoaikaissa palkansaajatyösuhteissa. Osuus ei ole muuttunut juuri mihinkään vuosituhannen vaihteesta. Tältä osin työmarkkinatilastot tukevat käsitystä työnteon tapojen pysyvyydestä, vaikka muutoksiakin on tapahtunut, näistä selkeimpinä itsensätyöllistäjien ja osa-aikatyötä tekevien määrän kasvu sekä maatalousyrittäjien määrän väheneminen.

Palkansaajien työsuhteiden kirjo on kuitenkin vakituinen/määräaikainen ja koko/osa-aikainen -jakoa laajempi. Lisäksi on otettava huomioon myös vuokratyötä tekevät sekä nollatuntisopimuksella työskentelevät, jotka molemmat voivat olla joko kokoaikaisessa tai osa-aikaisessa työssä tai jatkuvalla tai määräaikaisella työsopimuksella.

On syytä muistaa myös, että yrittäjätkin voivat tehdä työtä kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti.

Kuviossa 1 on esitetty työnteon tavat niin tarkalla tavalla haarukoituna kuin se tällä hetkellä työvoimatutkimuksessa on mahdollista. Kuvion luvut koskevat päätyötä, vaikka osa tekee useampaa työtä ja myös vaihtaa ammattiasemaansa vuoden aikana.

Enemmistö siis tekee työtä vakituisesa kokoaikaisessa palkansaajatyösuhteessa, mutta normaalityösuhteen ulkopuolella oleva kolmannes muodostaa moninaisen työllisten joukon.

Tuo joukko on hyvin heterogeeninen. Ensinnäkin yrittäjät ovat keskenään erilaisissa tilanteissa. Yhden joukon muodostavat työnantajayrittäjät, joilla menee taloudellisesti hyvin. Vii-

me vuosina kasvaneessa ryhmässä, itsensätyöllistäjissä, on heissäkin yhtäältä niitä, joilla menee taloudellisesti hyvin ja joille tällä tavoin työskenteleminen on mielekästä. Toisaalta moni heistä kokee toimeentulon niukkuutta ja heille monista eri tulolähteistä syntyvä tilkkutäkkimäisyys on tyyppillistä ja myös henkisesti raskasta.

Palkansaajista kaiken kaikkiaan epätyypillisissä työsuhteissa töitä teki noin 530 000 palkansaajaa vuonna 2014. Mutta heitäkään ei voi niputtaa yhdeksi ryhmäksi.

Yhtäältä joukkoon kuuluu nollatuntisopimuksella työskenteleviä osa-aikaisia, joille tulojen ja työaikojen vaihtelevuus vaikeuttaa toimeentuloa tai määräaikaista, jotka yrityksistä huolimatta eivät ole saaneet toivomaansa jatkuvaa työsuhdetta. Toisaalta joukossa on osa-aikatyötä tekeviä, joille osa-aikaisuus ei ole ongelma, vaan haluttu työn tapa ja toisaalta vuokratyöntekijöitä, joille keikkaluonteinen työ sopii hyvin.

Työvoimatutkimuksesta saadaan selville, että noin 280 000 osa- ja määräaikaista työskentelee tällä tavoin joko kokoaikaisen ja jatkuvan työn puutteen takia. Tieto ei kuitenkaan kata ihan kaikkia vuokratyöntekijöistä ja nollatuntisopimuksella työskentelevistä.

Tämä työn tapojen kirjon laajuus luo haasteita sekä tilastontekijöille että poliittisille päättäjille. Tilastontekijä pohtii millaista työtä tulevaisuudessa tulee mitata ja mikä tekijä kertoo parhaiten vastaajan työmarkkina-asemasta. Onko se vaikkapa työn osa-aikaisuus vai se, että sitä tehdään nollatuntisopimuksella?

Poliittisille päättäjille työn tapojen moninaisuus kulminoituneeksi kysymykseksi, miten sosiaaliturva saadaan joustavammaksi, kun työn tavat ovat näinkin moninaiset.

Teksti on kooste Anna Pärnäsän blogista "Työn tavat pirstaloituvat", joka julkaistiin Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsauksen verkkosivuilla 7.3.

KUVIO 1. Työllisten työn muodot päätyön mukaan, 15–64-vuotiaat, 2014

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

**TUNNISTA
TALOUDEN TRENDIT –
HYÖDYNNÄ TUTKITTUA TIETOA**

TIETO&TRENDIT – TALOUS- JA HYVINVOINTIKATSAUS

Tieto&trendit – lajissaan ainutlaatuinen asiantuntijakatsaus – analysoi uusimmat tilastot ja tutkimustulokset ja tarjoaa uusia näkökulmia talouden sekä yhteiskunnan kehityksestä.

KUN PELKÄT LUVUT EIVÄT RIITÄ.

Tilaa vuosikerta hintaan 98 euroa
sähköpostitse asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
tai soittamalla numeroon 020 450 05.

